

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΚΑΙ
ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ «ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΗ
ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ»
ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Θέμα: «Πολιτιστικές Διαδρομές στην πόλη του Άργους:
Ανάδειξη μνημείων και Ευρωπαϊκή Πολιτική»**

ΖΩΗ-ΘΕΟΦΑΝΗ ΜΠΑΛΤΑ

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία

Καλαμάτα, Μάρτιος 2023

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ

Θέμα: «Πολιτιστικές Διαδρομές στην πόλη του Άργους: Ανάδειξη
μνημείων και Ευρωπαϊκή Πολιτική»

Ζωή-Θεοφανή Μπαλτά

Επιβλέπων: Ευγενία Μπιτσάνη, Καθηγήτρια

Εγκρίθηκε από την τριμελή επιτροπή
Ευγενία Μπιτσάνη, Καθηγήτρια, επιβλέπουσα
Αθανασία Τριανταφυλλοπούλου, Καθηγήτρια, μέλος
Θεόδωρος Κοτσιλιέρης, Αναπληρωτής Καθηγητής, μέλος

Καλαμάτα, Μάρτιος, 2023

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
UNIVERSITY *of the* PELOPONNESE

School of Management (Kalamata)
Department of Business and Organization Administration
POSTGRADUATE PROGRAM MSc-MPA: PUBLIC ADMINISTRATION and LOCAL GOVERNMENT

Title: Cultural routes in the city of Argos: Highlighting monuments
and European Policy

Zoi-Theofani Balta

Kalamata, March 2023

Περίληψη

Η παρούσα διπλωματική εργασία αποτελεί μία σκιαγράφιση της πόλης του Άργους και των μνημείων της. Οι πολιτιστικές διαδρομές, ως ευρωπαϊκή πολιτική και ως εργαλείο ανάπτυξης του πολιτιστικού τουρισμού, με σύγχρονα επικοινωνιακά μέσα και πρακτικές δύνανται να συμβάλλουν αποτελεσματικά στην περιφερειακή ανάπτυξη. Συγκεκριμένα, η εστίαση γίνεται στην πόλη του Άργους, που ως μελέτη περίπτωσης επιλέγεται, καθώς είναι μια πόλη με μακραίωνη ιστορία, πλούσιο πολιτιστικό απόθεμα και ποικιλόμορφα τοπογραφικά στοιχεία, που ωστόσο, μέχρι σήμερα παραμένει αναξιοποίητη. Η έρευνα έγινε με τη χρήση ερωτηματολογίων, επιτόπιας έρευνας καθώς έγινε και SWOT ανάλυση των χαρακτηριστικών της πόλης. Με βάση τους πολιτιστικούς και φυσικούς πόρους, αλλά και τις δυνατότητες της πόλης, προτείνεται μια πολιτιστική διαδρομή που στόχο έχει να λειτουργήσει ως έναυσμα για την ευαισθητοποίηση της τοπικής κοινωνίας ως προς την πολιτιστική της κληρονομιά αλλά και να δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις ανάδειξης της περιοχής ως πολιτιστικού-τουριστικού προορισμού, με απώτερο σκοπό την αειφόρο ανάπτυξη της πόλης του Άργους σε όλους τους τομείς: κοινωνικούς, οικονομικούς, πολιτιστικούς και περιβαλλοντικούς.

Λέξεις-κλειδιά

Πολιτιστική Διαδρομή, Πολιτιστική κληρονομιά, συλλογική μνήμη και ταυτότητα, ευρωπαϊκή πολιτική, ανάδειξη αρχαιολογικών χώρων.

Abstract

This diploma thesis is a sketch of the city of Argos and its monuments. Through the modern policy of the European Union, the wealth of history and culture are highlighted and developed. Cultural routes, as a European policy and as a tool for the development of cultural tourism, with modern means of communication and practices can effectively contribute to regional development. Specifically, the focus is on the city of Argos, which is chosen as a case study, as it is a city with a long history, a rich cultural reserve and diverse topographic elements, which, however, remains unexploited to this day. Based on the cultural and natural resources, as well as the possibilities of the city, a cultural route is proposed that aims to act as a trigger for the awareness of the local community regarding its cultural heritage and to create the conditions for promoting the area as a cultural-tourist destination, with the ultimate goal of the sustainable development of the city of Argos in all sectors: social, economic, cultural and environmental. Field research, SWOT analysis as well as questionnaires were carried out to ascertain the relevance of the cultural route. The results showed that the cultural route can contribute to the development of the city, specifically to the economy, tourism, but also to the promotion of culture. Additionally, through the research it was seen that local self-government organizations can contribute to the implementation of such a policy. As parts of the cultural route, guided tours to the archaeological sites and museums, revival of ancient customs (Heraia) and the organization of the orange festival are proposed. The orange as the main product of the area is an element of the cultural identity of the city and the people who live there. The research participants agreed that a cultural route will help the city to emerge and develop economically as well as culturally. So, the cultural route as a European program can find a field of application in a city like Argos, with a rich history but also an important geographical location. The main feature of the practices and European politics of the cultural route is that they deal with Man and their works are directed towards Man. Thus, it seems that the cultural route is a good practice and policy for the city of Argos, a city with a long history, rich culture and great monuments. Being a city with a rich and diverse cultural and natural reserve, but also because of its geographical-strategic position, located in the Peloponnese and neighboring Arcadia and Corinthia, just an hour and a half away from the capital Athens, it has many possibilities for exploitation and development of this wealth. Through the appropriate planning, studies and organization of highlighting its cultural and natural resources, Argos can develop into a special and interesting cultural tourism destination that will act as a pillar of social, cultural, environmental and economic development of the entire prefecture.

Keywords:

Cultural Route, History, Cultural heritage, collective memory and identity, European politics, highlighting archaeological sites.

Περιεχόμενα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	8
1. ΘΕΜΑ, ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΕΡΩΤΗΜΑ.....	9
2. Πολιτιστικές Διαδρομές-Έννοια.....	12
2.1 Πολιτιστική κληρονομιά.....	12
2.2 Πολιτιστικές διαδρομές και Συμβούλιο της Ευρώπης: εισαγωγικά στοιχεία	14
2.3 Διαδικασία πιστοποίησης	16
2.4 Θεσμικά Όργανα Πολιτιστικών Διαδρομών: Διευρυμένη Μερική Συμφωνία, Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο Πολιτιστικών Διαδρομών.....	18
2.5 Ελλάδα και Πολιτισμικές Διαδρομές.....	19
3. Ιστορική εισαγωγή και παρουσίαση αρχαιολογικών χώρων και μνημείων του Άργους.....	20
3.1 Τα μνημεία	21
4. Εφαρμογή Ευρωπαϊκής Πολιτικής.....	22
4.1 Μεθοδολογία και ανάπτυξη- Ερωτηματολόγιο.....	22
4.2 Χρηματοδότηση-Φορείς	29
5. Πρόταση πολιτιστικών διαδρομών-Το Άργος ως τόπος ανάδειξης της ιστορίας και του πολιτισμού	31
5.1 Το πολιτιστικό απόθεμα της πόλης του Άργους ως σημείο αναφοράς προτεινόμενων πολιτιστικών διαδρομών.	31
5.2 Ανάλυση S.W.O.T. της πόλης του Άργους.....	38
5.3 Πολιτιστική διαδρομή στο Άργος: σημεία και σταθμοί	44
5.4 Γιορτή του Πορτοκαλιού	55
5.5 Διαχείριση – λειτουργία – δικτύωση.	59
6. Επικοινωνιακή πολιτική των πολιτιστικών διαδρομών.....	60
7. Πολιτιστική διαδρομή και συλλογική μνήμη: επιρροή στους κατοίκους.....	66
8. Συμπεράσματα	69
Βιβλιογραφικές αναφορές.....	72
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	78

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στις μέρες μας ο πολιτισμός και η ανάπτυξη αποτελούν αλληλένδετα στοιχεία της σύγχρονης κοινωνίας. Ωστόσο, οι συνθήκες δεν ήταν πάντα ευνοϊκές για την ανάδειξη των πολιτιστικών στοιχείων μιας κοινωνίας. Ιδιαίτερα δε, η ανάδειξη των μνημείων και του πολιτισμικού πλούτου δεν ήταν πάντα δεδομένη. Σε αυτό το πλαίσιο δημιουργήθηκαν νέες πολιτικές με σκοπό τόσο από φορείς όπως η UNESCO όσο και από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Μια πολιτική που βρίσκει πεδίο εφαρμογής σε διάφορα μέρη και πόλεις της Ελλάδας είναι οι Ευρωπαϊκές Πολιτιστικές Διαδρομές. Το πρόγραμμα Πολιτιστικών Διαδρομών, το οποίο εισήγαγε το Συμβούλιο της Ευρώπης, τέθηκε σε εφαρμογή το 1987 με σκοπό να αναδείξει τους τρόπους με τους οποίους η πολιτιστική κληρονομιά, των χωρών και πολιτισμών της Ευρώπης, συμβάλλει στην κοινή ευρωπαϊκή υλική και άυλη πολιτιστική κληρονομιά (Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού, <https://www.culture.gov.gr/el/service/SitePages/view.aspx?iID=3225>). Ο πολιτισμός είναι έννοια που σχετίζεται με το ζήτημα της προσαρμογής του ανθρώπου στο φυσικό περιβάλλον καθώς και τον μετασχηματισμό του από τις ανθρώπινες επεμβάσεις. Όπως αναφέρει η Φωτοπούλου, το τοπίο αλλάζει και μετασχηματίζεται σε πολιτισμικό καθώς ο άνθρωπος το συν διαμορφώνει μαζί με τη φύση, μέσα στην οποία ζει (Φωτοπούλου, 2016:17). η συνδιαλλαγή αυτή πραγματοποιείται και με τις επεμβάσεις που κάνει στον χώρο όπου ζει, όπως η ανέγερση κτισμάτων κάθε είδους, οδηγώντας έτσι στη δημιουργία μνημείων.

Ως τόπος με σπουδαία ιστορία και σημαντική πολιτιστική αξία, η πόλη του Άργους στην Π.Ε. Αργολίδας της Περιφέρειας Πελοποννήσου, αποτελεί ιδανικό σημείο εξέτασης και προσέγγισης μιας τόσο ιδιαίτερης ευρωπαϊκής πολιτικής. Η περίπτωση του Άργους είναι ιδιαίτερη καθώς, λόγω της μεγαλύτερης προβολής της γειτονικής πόλης του Ναυπλίου, δεν εκλαμβάνεται πάντα ως υπολογίσιμη και αποφασιστική μεταβλητή για την οικονομική και πολιτιστική ανάπτυξη της περιοχής. Παρακάτω ακολουθεί μία προσπάθεια προσέγγισης και εφαρμογής της ευρωπαϊκής πολιτικής των πολιτιστικών διαδρομών στην πόλη του Άργους.

1. ΘΕΜΑ, ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΕΡΩΤΗΜΑ

Ο σχετικά πρόσφατος θεσμός της πολιτιστικής διαδρομής αποτελεί ένα σημαντικό εργαλείο αξιοποίησης της πολιτιστικής κληρονομιάς και συγκεκριμένα των μνημείων μιας περιοχής. Οι πολιτιστικές διαδρομές με το πέρασμα των ετών αποκτούν όλο και περισσότερο έδαφος και διαδίδονται στην Ευρώπη. Αυτό συμβαίνει καθώς η πολιτική αυτή δίνει δυνατότητες για την αξιοποίηση αλλά και την ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς κάθε χώρας. Η Ελλάδα είναι μια χώρα που προσφέρεται για την υλοποίηση της συγκεκριμένης πολιτικής καθώς ο ιστορικός και πολιτισμικός πλούτος της είναι τεράστιος. Η παρούσα διπλωματική διατριβή έχει ως θέμα τις πολιτιστικές διαδρομές ως στρατηγικό εργαλείο πολιτιστικής πολιτικής και ανάπτυξης και συγκεκριμένα ως μελέτη περίπτωσης την πόλη του Άργους.

Το Άργος απέχει περίπου 15 λεπτά από την πρωτεύουσα του νομού Αργολίδας, το Ναύπλιο, αποτελώντας τη δεύτερη σε πληθυσμό μεγαλύτερη πόλη της Πελοποννήσου, και την έδρα του Δήμου Άργους-Μυκηνών, αριθμώντας περίπου 30.000 κατοίκους. Το Άργος είναι η μακροβιότερη συνεχώς κατοικούμενη πόλη με παρουσία τουλάχιστον 5.000 ετών στην ίδια τοποθεσία, ενώ βρίσκεται δίπλα σε ένα από τα μεγαλύτερα αρχαιολογικά πάρκα του κόσμου, τον αρχαιολογικό χώρο Μυκηνών. Το Άργος αποτελεί μία πόλη η οποία προσφέρει ευκαιρίες για να γνωρίσει κάθε επισκέπτης την ιστορία και τον πολιτισμό του.

Οι κάτοικοι αποκαλούν το Άργος πατρίδα του πορτοκαλιού. Ένα γεωγραφικό γνώρισμα της ευρύτερης περιοχής του Άργους είναι η μεγάλη πεδιάδα που απλώνεται αλλά και οι αναρίθμητες καλλιέργειες με πορτοκαλαιώνες. Στο κέντρο της πόλης βρίσκεται ο μητροπολιτικός ναός του Αγίου Πέτρου. Το αρχαιολογικό Μουσείο του Άργους βρίσκεται στο πιο κεντρικό σημείο της πόλης, ανάμεσα στην κεντρική πλατεία και την αγορά. Παράλληλα, κάθε Τετάρτη και Σάββατο λαμβάνει χώρα μία από τις μεγαλύτερες λαϊκές αγορές της Ελλάδας, μεταξύ της νεοκλασικής αγοράς Άργους και των στρατώνων Καποδίστρια, που αποτελούν μερικά από τα αξιοσημείωτα μνημεία της πόλης. Ακόμη, το Άργος φημίζεται για τα νεοκλασικά του κτίρια, ενώ ο επισκέπτης μπορεί εύκολα να μεταβεί στο αρχαίο θέατρο Άργους. Τέλος, πάνω από το σύγχρονο Άργος, στην βόρεια πλευρά, βρίσκεται η Ακρόπολη της αρχαίας πόλης του Άργους, που ονομάζεται Λάρισα (<https://greece.terrabook.com/el/argolis/page/argos/>).

Ως μελέτη περίπτωσης η πόλη του Άργους καθίσταται το ιδανικό πλαίσιο εφαρμογής μιας

πολιτιστικής στρατηγικής και πολιτικής όπως είναι οι ευρωπαϊκές πολιτιστικές διαδρομές. Η μεγάλη και μακρά ιστορία της πόλης την καθιστά ιδανική για το σχεδιασμό και εφαρμογή μιας τέτοιας πολιτικής. Βασικό ερευνητικό ερώτημα που προσπαθεί να απαντήσει η παρούσα έρευνα είναι κατά πόσο και με ποιο τρόπο μπορούν οι ευρωπαϊκές πολιτικές και συγκεκριμένα οι πολιτιστικές διαδρομές να βοηθήσουν στην ανάπτυξη και ανάδειξη των μνημείων μιας πόλης και μιας τοπικής κοινωνίας. Συγκεκριμένα, παρακάτω αναπτύσσεται ένα προτεινόμενο σχέδιο πολιτιστικής διαδρομής στην πόλη του Άργους, ως μια προσπάθεια προσέγγισης και εφαρμογής της ευρωπαϊκής πολιτικής των πολιτιστικών διαδρομών.

Η ανάδειξη των πρακτικών των πολιτιστικών διαδρομών όσον αφορά την πόλη του Άργους, αποτελεί το στόχο της παρούσας εργασίας. Η άμεση επαφή και αλληλεπίδραση με το πολιτιστικό και ιστορικό στοιχείο της πόλης, με στόχο την συλλογή και εξακρίβωση στοιχείων για το προς έρευνα ζήτημα, αποτελεί τη βάση της έρευνας. Η συλλογή υλικού γίνεται στα πλαίσια της επιτόπιας έρευνας, την οποία πραγματοποιεί ο ερευνητής στο εκάστοτε περιβάλλον. Η επιτόπια έρευνα αποτελεί βασικό στάδιο στην πορεία της κοινωνικής έρευνας και αναδεικνύει πολλές και διαφορετικές οπτικές γωνίες των ανθρώπων που παρέχουν το υλικό. Παράλληλα, η έρευνα στην περιοχή ενδιαφέροντος δίνει τη δυνατότητα στον ερευνητή να έρθει σε επαφή με άλλα άτομα, να συνδιαλλαχθεί και να αναδείξει πληροφορίες, οι οποίες δεν έχουν έρθει στην επιφάνεια μέχρι εκείνη τη στιγμή. Οι πληροφορίες αυτές, οι οποίες δεν εντοπίζονται πουθενά αλλού καταγεγραμμένες (κυρίως βιβλιογραφικά) και δεν είναι γνωστές στο ευρύ κοινό ή στον επιστημονικό χώρο, αποτελούν το πρωτογενές υλικό της έρευνας. Το πρωτογενές υλικό αναδύεται μέσα από συνεντεύξεις, συζητήσεις αλλά και συμμετοχική παρατήρηση, πρακτικών μέσα από τις οποίες εκφράζονται οι αντιλήψεις των μελών μιας κοινωνίας. Αυτή η έκφραση των ατόμων, δείχνει τη νοοτροπία, τον τρόπο ζωής και τον τρόπο βίωσης και αντίληψης του πολιτιστικού στοιχείου και γενικότερα του περιβάλλοντος στο οποίο ζουν. Όλες οι ενέργειες ξεδιπλώνουν το πολιτισμικό υπόβαθρο που κρύβεται πίσω από τις προτιμήσεις και τον τρόπο σκέψης μιας κοινότητας. Τα συγκεκριμένα στοιχεία, πολλές φορές, είναι αποτέλεσμα πατροπαράδοτων πρακτικών, πράγμα το οποίο μαρτυρείται από την απάντηση που δίνουν πολλοί πληροφορητές σε συνεντεύξεις: «Έτσι τα βρήκαμε από τους πατεράδες μας...». Ο ερευνητής δε μπορεί παρά να καταγράψει και να αναδείξει όλες αυτές τις εκφράσεις, οι οποίες αποτελούν εκφράσεις του λαϊκού μας πολιτισμού (Βαρβούνης, 1994:50).

Η επιτόπια έρευνα πραγματοποιήθηκε στην πόλη του Άργους με επισκέψεις στους αρχαιολογικούς χώρους της πόλης και συλλογή πληροφοριών σχετικά με τη διαχείριση αλλά και τον τρόπο λειτουργίας και ανάδειξής τους. Ο άνθρωπος συνδιαλέγεται με το περιβάλλον. Ο

Αμερικανός γεωγράφος Carl Ortwin Sauer, ιδρυτής της Σχολής του Μπέρκλεϋ (Σχολή του Τοπίου), στη δεκαετία του 20', εισάγει την έννοια του πολιτισμικού τοπίου: το πολιτισμικό τοπίο προκύπτει από το φυσικό με τη δράση μιας ομάδας. Πολιτισμός είναι ο παράγοντας, το φυσικό περιβάλλον είναι το μέσο και το πολιτισμικό τοπίο το αποτέλεσμα. Η διάσταση αυτή του τοπίου έχει αποκτήσει ιδιαίτερη δυναμική κατά τις τελευταίες δύο τρεις δεκαετίες, στα πλαίσια μιας νέας αντίληψης για το χώρο και τις χρήσεις του. Σήμερα, εκτός της ευαισθησίας εναντίον της απόπειρας βάνανσης αλλοίωσής του, το τοπίο αντιμετωπίζεται κυρίως ως πολιτιστικό προϊόν προς οικονομική και τουριστική εκμετάλλευση (Οικονόμου, 2007:22). Έτσι, διαμορφώνεται μια διαλεκτική σχέση ανάμεσα στο οικολογικό και το πολιτισμικό, με τις παρεμβάσεις του ανθρώπινου παράγοντα να είναι έκδηλες μέσα από τα μνημεία και τα τεχνουργήματα που μαρτυρούν την ιστορική παρουσία και εξέλιξη. Ως κομμάτι του πολιτισμού και του τουρισμού η εικόνα και η διαχείριση των χώρων αυτών φέρνει στο προσκήνιο το πολιτιστικό προϊόν ως αγαθό. Η επιστημονική αυτή προσέγγιση είναι μια σύγχρονη επιστημονική θεωρία η οποία θα βοηθήσει ως προς την πληρέστερη κατανόηση της πολιτικής των πολιτιστικών διαδρομών. Στο πλαίσιο αυτό δημιουργήθηκε ένα ερωτηματολόγιο σχετικό με το ερευνητικό ερώτημα, το οποίο δόθηκε σε αρμόδιους φορείς και υπάλληλους που σχετίζονται με την τοπική αυτοδιοίκηση και τον πολιτισμό. Συγκεκριμένα, απαντήσεις στο ερωτηματολόγιο έδωσαν οι υπάλληλοι του Δήμου Άργους Μυκηνών και οι υπάλληλοι της Περιφέρειας Πελοποννήσου του τμήματος Πολιτισμού και Δια βίου μάθησης.

Τέλος, με αφετηρία τα στοιχεία της έρευνας και τα χαρακτηριστικά που απαρτίζουν το εσωτερικό περιβάλλον της πόλης, θα εντοπιστούν οι παράμετροι-παράγοντες που συνιστούν τα ισχυρά σημεία τα οποία χρειάζεται να αναδειχθούν και ταυτόχρονα, τα αδύνατα σημεία, που πρέπει να περιοριστούν, να διορθωθούν ή να εξαλειφθούν. Παράλληλα, θα προσδιοριστούν οι παράγοντες από το εξωτερικό περιβάλλον που μπορούν να λειτουργήσουν ως ευκαιρίες για πολιτιστική και τουριστική-οικονομική ανάπτυξη, καθώς και τα στοιχεία που αποτελούν κινδύνους ή απειλές και που ενδέχεται να προκαλέσουν προβλήματα στην επίτευξη των στόχων κατά την υλοποίηση και εφαρμογή των διαδρομών. Ως μεθοδολογικό εργαλείο καταγραφής και ανάλυσης θα χρησιμοποιηθεί η ανάλυση S.W.O.T¹. που λειτουργεί ως «στρατηγικός ισολογισμός» (Χαμπούρη-Ιωαννίδου, 2003:49-52) αξιολογώντας το σύνολο των χαρακτηριστικών που, στην παρούσα μελέτη, αφορούν στην πόλη του Άργους.

Τόσο η επιτόπια έρευνα, το ερωτηματολόγιο όσο και η SWOT ανάλυση αποτέλεσαν χρήσιμα εργαλεία για να μπορέσει να προσδιοριστεί το πεδίο μελέτης, δηλαδή η πόλη του Άργους αλλά

1 S.W.O.T Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats.

και για να αποσαφηνιστεί με ποιον ακριβώς τρόπο βλέπουν οι ίδιοι οι εμπλεκόμενοι μια τέτοια δράση, μια τέτοιου είδους πολιτική και κατά πόσο θα μπορούσε να εφαρμοστεί. Οι δυσκολίες κατά τη διάρκεια της έρευνας ήταν αρκετές, με πρωταρχική την άρνηση και τη δυσπιστία ως προς την συνεργασία. Συγκεκριμένα, λόγω φόρτου εργασίας ήταν δύσκολο για ορισμένους υπαλλήλους να απαντήσουν το ερωτηματολόγιο και χρειάστηκε αρκετός χρόνος για να λάβω απαντήσεις. Ωστόσο, το συμπέρασμα της έρευνας έδωσε απάντηση στο ερευνητικό ερώτημα, ότι πράγματι η πολιτιστική διαδρομή στο Άργος μπορεί να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην τουριστική, οικονομική και πολιτιστική ανάπτυξη της πόλης, οι ΟΤΑ θα μπορούσαν να συνδράμουν στην υλοποίηση και ότι είναι αναγκαία για την ανάδειξη του πολιτισμού και του πολιτισμού εν γένει. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε από τον Ιούνιο του 2022 έως και τον Φεβρουάριο του 2023.

2. Πολιτιστικές Διαδρομές-Έννοια

2.1 Πολιτιστική κληρονομιά

Με το πέρασμα των ετών, η έννοια της πολιτιστικής κληρονομιάς έχει διευρύνει τα εννοιολογικά της όρια, τόσο ειδολογικά όσο και διαχρονικά. Από τη μία, η ειδολογική προσέγγιση έγινε λαμβάνοντας υπόψη νέες κατηγορίες πολιτιστικών αγαθών, όπως η βιομηχανική κληρονομιά. Από την άλλη, η διαχρονία, ενσωματώνει και εντάσσει ακόμα και έργα της σύγχρονης αρχιτεκτονικής. Παράλληλα, αλλαγές διαπιστώνονται και ως προς τη θέση της στη σύγχρονη πραγματικότητα, καθώς θεωρείται «κοινωνικό αγαθό» καθώς μπορεί να συνεισφέρει στην πολιτιστική και κοινωνική ανάπτυξη, ως αναπόσπαστο και εξελισσόμενο κομμάτι της σύγχρονης πραγματικότητας. (Κόνσολα, 2013:4). Τα στοιχεία αυτά μπορούν να εντοπιστούν τόσο για τα ίδια τα πολιτιστικά αγαθά, όσο και στην συνδιαλλαγή των επισκεπτών με αυτά. Η έννοια της πολιτιστικής κληρονομιάς περιλαμβάνει μία μεγάλη γκάμα υλικών, άυλων και ψηφιακών πόρων που κληροδοτούνται από το παρελθόν και που είναι χρήσιμα για την ανάπτυξη πολιτιστικών πολιτικών. Ταυτόχρονα, το περιεχόμενο των Συμβάσεων που αφορά στην πολιτιστική κληρονομιά ακολουθεί μια εξελικτική πορεία από το γενικό προς το εξειδικευμένο και από το υλικό προς ένα περιβάλλον πιο θεωρητικό, που ακολουθεί σύγχρονους προβληματισμούς με χαρακτήρα περισσότερο ανθρωποκεντρικό. Φαίνεται, έτσι, μια αλλαγή της πολιτιστικής κληρονομιάς, ως προσέγγιση, από τα μνημεία στους ανθρώπους, από τα αντικείμενα στις λειτουργίες τους αλλά και από την προστασία στη βιώσιμη χρήση και ανάπτυξη (Loulanski,

2006:212). Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την διαμόρφωση και υλοποίηση στρατηγικών και πολιτικών με στόχο την ανάδειξη, διαφύλαξη και αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, ως αξιοποιήσιμο αγαθό.

Οι Συμβάσεις που έχουν κατοχυρωθεί και αναγνωρίζονται από την Ευρωπαϊκή Ένωση είναι οι εξής, όπως αναφέρονται στην Επίσημη Εφημερίδα της ΕΕ:

- «Ευρωπαϊκό Συμβούλιο — Συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, 14 Δεκεμβρίου 2017 (EUCO 19/1/17 REV 1) — Νέο στρατηγικό θεματολόγιο 2019-2024» (έγκριση από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο: 20 Ιουνίου 2019)
- Επιτροπή: «Ανακοινώσεις — Προς μια ολοκληρωμένη προσέγγιση της πολιτιστικής κληρονομιάς της Ευρώπης [COM(2014) 477 final] — Ενίσχυση της ευρωπαϊκής ταυτότητας μέσω της εκπαίδευσης και του πολιτισμού. Η συμβολή της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στη σύνοδο των ηγετών στο Γκέτεμποργκ, 17 Νοεμβρίου 2017 [COM(2017) 673 final] — Μια νέα ευρωπαϊκή ατζέντα για τον πολιτισμό [COM(2018) 267 final] — Η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία [COM(2019) 640 final] 5.6.2020 EL Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης C 186/5 Κοινές ανακοινώσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής/της Ύπατης Εκπροσώπου της Ένωσης για θέματα εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας — Προς μια στρατηγική της ΕΕ για διεθνείς πολιτιστικές σχέσεις [JOIN(2016) 29 final] Γνωστοποιήσεις — Κατευθυντήριες γραμμές για την υποβολή εκθέσεων σχετικά με τη διαχείριση κινδύνων καταστροφών, άρθρο 6 παράγραφος 1 στοιχείο δ) της απόφασης αριθ. 1313/2013/ΕΕ (ΕΕ C 428 της 20.12.2019, σ. 8) Έγγραφα εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής — Ευρωπαϊκό πλαίσιο δράσης για την πολιτιστική κληρονομιά [SWD(2018) 491 final] Εκθέσεις — Έκθεση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών σχετικά με την εφαρμογή, τα αποτελέσματα και τη συνολική αξιολόγηση του ευρωπαϊκού έτους Πολιτιστικής Κληρονομιάς 2018 [COM(2019) 548 final]» «Μελέτη για τη διαφύλαξη της πολιτιστικής κληρονομιάς από φυσικές και ανθρωπογενείς καταστροφές. Συγκριτική ανάλυση της διαχείρισης κινδύνου στην ΕΕ» (Απρίλιος 2018)
- Ηνωμένα Έθνη: «Το πλαίσιο δράσης του Hyogo 2005-2015: οικοδομώντας την ανθεκτικότητα των εθνών και των κοινοτήτων στις καταστροφές — Πλαίσιο Σεντάι για τη μείωση του κινδύνου καταστροφών κατά το διάστημα 2015-2030»
- Unesco (Ουνέσκο): «Σύμβαση της Χάγης του 1954 για την προστασία των πολιτιστικών

- αγαθών σε περίπτωση ένοπλης σύρραξη» (σύμβαση της Χάγης, 1954) — «Σύμβαση για την προστασία της παγκόσμιας πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς» (1972) — «Σύμβαση για την προστασία της υποθαλάσσιας πολιτιστικής κληρονομιάς» (2001) — «Χάρτης για τη διαφύλαξη της ψηφιακής κληρονομιάς» (2003) — «Σύμβαση για την προστασία της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς» (2003) — «Στρατηγική για τη μείωση των κινδύνων στα μνημεία παγκόσμιας κληρονομιάς» (αναθεωρημένη έκδοση, 2007) — «Διαχείριση των κινδύνων καταστροφής της παγκόσμιας κληρονομιάς» (οδηγός, Ιούνιος 2010) — «Διακήρυξη της Βουδαπέστης για την παγκόσμια κληρονομιά» (έγκριση από την επιτροπή παγκόσμιας κληρονομιάς: Ιούνιος 2002)
- Συμβούλιο της Ευρώπης: «Σύμβαση για τη σημασία και την αξία της πολιτιστικής κληρονομιάς για την κοινωνία» (σύμβαση του Φάρο, 2005) — « Σύσταση CM/Rec (2017) προς τα κράτη μέλη για τη «Στρατηγική για την Ευρωπαϊκή Πολιτιστική Κληρονομιά για τον 21ο αιώνα» (2017) — «Σύμβαση για τις παραβάσεις που αφορούν πολιτιστικά αγαθά» (2017) — «Ευρωπαϊκή και μεσογειακή συμφωνία για την αντιμετώπιση μεγάλων καταστροφών» (EUR-OPA) (Επίσημη Εφημερίδα της ΕΕ, 2020:5-6).

2.2 Πολιτιστικές διαδρομές και Συμβούλιο της Ευρώπης: εισαγωγικά στοιχεία

Τα παραπάνω δεδομένα οδήγησαν στην διαμόρφωση πολιτικών με στόχο την αξιοποίηση και ανάδειξη του πολιτιστικού αγαθού κάθε χώρας της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Μία πολιτική που στοχεύει σε αυτό είναι το πρόγραμμα των Πολιτιστικών Διαδρομών. Το πρόγραμμα Πολιτιστικών Διαδρομών του Συμβουλίου της Ευρώπης ξεκίνησε το 1987 με σκοπό να αναδείξει, μέσα από ένα πέρασμα στο χώρο και στο χρόνο, τους τρόπους με τους οποίους η πολιτιστική κληρονομιά των διαφόρων χωρών και πολιτισμών της Ευρώπης συμβάλλει στην κοινή ευρωπαϊκή υλική αλλά και άυλη πολιτιστική κληρονομιά ολόκληρης της ηπείρου.

Οι πιστοποιημένες Πολιτιστικές Διαδρομές του Συμβουλίου της Ευρώπης εφαρμόζουν στην πράξη τις βασικές αξίες του Οργανισμού: ανθρώπινα δικαιώματα, πολιτιστική δημοκρατία, πολιτιστική πολυμορφία και ταυτότητα, διάλογος, αμοιβαίες ανταλλαγές και πολιτιστικός πλούτος πέρα από σύνορα, στο πέρασμα των ετών (Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού,

www.culture.gov.gr).

Σύμφωνα με αυτό το σκεπτικό, οι πολιτιστικές διαδρομές δημιουργήθηκαν για να αποτελέσουν βασικό μέσο αξιοποίησης και ανάδειξης του πολιτιστικού αποθέματος και ως πρακτική προβολής της πολιτιστικής κληρονομιάς. Αρχικά, αναφέρονται σε ξεναγήσεις και επισκέψεις που αφορούν ένα κεντρικό θέμα σχετικό με αρχαιολογικούς και ιστορικούς χώρους, μνημεία, παραδοσιακούς οικισμούς κ.α., και οι οποίες μπορούν να αποτελούν μία ενιαία διαδρομή που συνδέεται με βάση το είδος των μνημείων αλλά και χρονολογικά ή και γεωγραφικά (Κόνσολα, 2013:8). Ωστόσο, η βασική διαφορά τους με τις κοινές τουριστικές περιηγήσεις είναι οι παράλληλες δραστηριότητες που εμπεριέχουν και αλληλοσυμπληρώνουν η μία την άλλη. Αυτό έρχεται σε αντίθεση με την ύπαρξη μεμονωμένων στάσεων που χαρακτηρίζει τις τουριστικές περιηγήσεις και που αποτελούν μεμονωμένες δράσεις και πολλές φορές γίνονται μέσω ιδιωτικής πρωτοβουλίας (Αυγερινού-Κολώνια, 1995).

Το Συμβούλιο της Ευρώπης ήδη από τη δεκαετία του '60 προσανατολίστηκε στη διαμόρφωση μιας πολιτιστικής πολιτικής με στόχο την ανάδειξη και αξιοποίηση των σημείων επαφής και συνδιαλλαγής των λαών της Ευρώπης, χρησιμοποιώντας ως μέσο την ανάδειξη των στοιχείων της κληρονομιάς. Το ζήτημα τέθηκε σε συζήτηση ξανά κατά τη διάρκεια του Έτους Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς (1975) και ύστερα στη Διάσκεψη των Υπουργών Πολιτισμού στη Γρανάδα (1985) (Αυγερινού-Κολώνια, 1995). Αυτές οι συζητήσεις είχαν ως αποτέλεσμα το Συμβούλιο της Ευρώπης να παρουσιάσει το 1987 το πρόγραμμα των Ευρωπαϊκών Πολιτιστικών Διαδρομών. Αρχικά παρουσιάστηκαν ως πειραματική πολιτιστική πρόταση, με στόχο την υλοποίησή του σε τοπική, περιφερειακή, εθνική και ευρωπαϊκή κλίμακα (Αυγερινού-Κολώνια, 1995).

Σύμφωνα, με το ICOMOS, οι πολιτιστικές διαδρομές αντιπροσωπεύουν διαδραστικές και εξελισσόμενες διαδικασίες ανθρώπινων διαπολιτισμικών δεσμών, μέσω των οποίων διαμορφώνεται και αναδεικνύεται η μοναδική και ξεχωριστή συνεισφορά διαφορετικών λαών στην πολιτιστική κληρονομιά (ICOMOS, 2008).

Τα ανωτέρω αναγάγουν την πολιτιστική διαδρομή σ' ένα πολιτιστικό αγαθό που αντιπροσωπεύει μία σύγχρονη προσέγγιση της ήδη σήμερα διευρυμένης έννοιας της πολιτιστικής κληρονομιάς (Αυγερινού-Κολώνια, 2009:1), σε εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο.

2.3 Διαδικασία πιστοποίησης

Τα πρώτα στάδια για τη δημιουργία μιας πολιτιστικής διαδρομής περιλαμβάνουν τον προσδιορισμό του θέματος της διαδρομής, τους εμπλεκόμενους εταίρους και τους ενδιαφερόμενους. Στη συνέχεια, πρέπει να καθοριστεί και το νομικό καθεστώς της συνεργασίας τους καθώς και να γίνει ο προσδιορισμός του τίτλου της διαδρομής. Ορισμένα σημαντικά ζητήματα που πρέπει να καθοριστούν από την αρχή, είναι: τα σημεία ενδιαφέροντος που θα συνδέονται από τη διαδρομή, η μορφή της σύνδεσής τους, δηλαδή δρόμοι, μέσα μεταφοράς, σιδηροδρομικό δίκτυο κ.λπ. Η μεταφορά επισκεπτών είναι ένα σημαντικό ζήτημα, επίσης. Αυτό καθιστά πολύ σημαντική την επαρκή σήμανση κατά μήκος της διαδρομής, που θα διευκολύνει σημαντικά την πρόσβαση και την πορεία της διαδρομής. Τα βασικά γνωρίσματα είναι τα εξής:

- Η ονομασία της πολιτιστικής διαδρομής πρέπει να είναι σύντομη και ευανάγνωστη.
- Η θεματική μιας πολιτιστικής διαδρομής οφείλει να είναι ευρέως αναγνωρίσιμη από το κοινό. Θέματα στα οποία θα μπορούσε να αναφέρεται είναι η ιστορία, ο πολιτισμός, το περιβάλλον, η θρησκεία, οι τέχνες ή η λαογραφία της πόλης αλλά και της ευρύτερης περιοχής.
- Η νομική ρύθμιση και η αποσαφήνιση του νομικού καθεστώτος είναι σημαντικά για τη δημιουργία και το συντονισμό μιας δομής με στόχο την προώθηση, την εφαρμογή και τη διαχείριση της διαδρομής. Η συγκεκριμένη δομή μπορεί να έχει τη μορφή Συλλόγου ή Ιδρύματος ή άλλων παρόμοιων τύπων που λειτουργούν σε μη κερδοσκοπική βάση ή μπορεί να έχει τη μορφή εταιρείας.
- Οι εταίροι και εμπλεκόμενοι στην πολιτιστική διαδρομή μπορούν να είναι ιδιωτικοί ή δημόσιοι φορείς όπως τοπικές κοινότητες, περιφερειακές και δημοτικές αρχές, τοπικοί οργανισμοί ανάπτυξης, περιφερειακοί ή τοπικοί τουριστικοί οργανισμοί ή οργανισμοί αγροτικής και αστικής ανάπτυξης, αλλά και άμεσα οι ίδιοι οι ΟΤΑ μέσα από τις αρμόδιες υπηρεσίες που διαθέτουν.
- Τα σημεία ενδιαφέροντος θα μπορούσαν να περιλαμβάνουν πολιτιστική αλλά και περιβαλλοντική κληρονομιά, τοπικά, παραδοσιακά ή χαρακτηριστικά προϊόντα της πόλης ακόμη και πολιτιστικές εκδηλώσεις. Στο Άργος σπουδαίο ρόλο στην τοπική παραγωγή παίζουν τα πορτοκάλια. Επίσης, τα σημεία της πολιτιστικής διαδρομής μπορούν να συνδεθούν μέσω μονοπατιών και δρόμων που να αναδεικνύουν το φυσικό τοπίο. Η μετακίνηση κατά μήκος της

διαδρομής μπορεί να πραγματοποιηθεί μέσω ποδηλασίας, ιππασίας και με άλλα μέσα.

- Η σήμανση (πινακίδες, ταμπέλες κ.λπ.) που τοποθετείται σε διάφορα σημεία κατά μήκος της διαδρομής θα πρέπει να είναι «πράσινη» δηλαδή φιλική προς το περιβάλλον, οικολογική και να ενημερώνει για τα σημεία ενδιαφέροντος και τις παρεχόμενες υπηρεσίες και δράσεις (Caffyn, 2012).

- **Χρηματοοικονομικές πηγές**

Ένας οικονομικός προϋπολογισμός θα πρέπει να περιλαμβάνει το κόστος εργασίας και των υλικών για τη δημιουργία, την εκκίνηση αλλά, κυρίως, για τη συντήρηση της διαδρομής. Τα έσοδα θα μπορούσαν να προέρχονται από συνδρομές μέλους, χορηγίες, δωρεές, δημοσιεύσεις, διεθνή, εθνικά ή τοπικά προγράμματα κ.λπ.

- **Εκτέλεση δράσεων**

Κατά την εκτέλεση των προγραμματισμένων δράσεων, πρέπει να δοθεί προσοχή στη διαχείριση της αλληλεπίδρασης, δηλαδή να διευκολύνονται οι αλληλεξαρτήσεις και οι συνέχειες μεταξύ των διαδικασιών των δράσεων. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί, για παράδειγμα, με τη διεξαγωγή συναντήσεων με τα άτομα που είναι υπεύθυνα για τις διάφορες δράσεις, την επίλυση τυχόν αντικρουόμενων ζητημάτων το συντομότερο δυνατό. Χρήσιμη επίσης θα μπορούσε να είναι και η ανατροφοδότηση από τους επισκέπτες μέσα από ερωτηματολόγια όπου θα καταγράφουν την εμπειρία τους, τι τους άρεσε και τι θα άλλαζαν.

Οι πιστοποιημένες Πολιτιστικές Διαδρομές αξιολογούνται κάθε τρία χρόνια. Οι νέες Πολιτιστικές Διαδρομές πιστοποιούνται από το Συμβούλιο της Ευρώπης, εφόσον πληρούν τα παρακάτω κριτήρια: Απεικονίζουν ένα θέμα αντιπροσωπευτικό των ευρωπαϊκών αξιών, το οποίο είναι κοινό σε τουλάχιστον τρεις ευρωπαϊκές χώρες; Αποτελούν αντικείμενο διακρατικής, διεπιστημονικής έρευνας; Ενισχύουν την ευρωπαϊκή μνήμη, ιστορία και πολιτιστική κληρονομιά; Συμβάλλουν στην ερμηνεία της σημερινής ποικιλομορφίας της Ευρώπης; Υποστηρίζουν τις πολιτιστικές και εκπαιδευτικές ανταλλαγές για τους νέους; Αναπτύσσουν υποδειγματικά και καινοτόμα σχέδια στον τομέα του πολιτιστικού τουρισμού και της βιώσιμης πολιτιστικής ανάπτυξης; Αναπτύσσουν τουριστικά προϊόντα που απευθύνονται σε διαφορετικές ομάδες (Συμβούλιο της Ευρώπης: 2).

2.4 Θεσμικά Όργανα Πολιτιστικών Διαδρομών: Διευρυμένη Μερική Συμφωνία, Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο Πολιτιστικών Διαδρομών

Η Διευρυμένη Μερική Συμφωνία (ΕΡΑ) για τις Πολιτιστικές Διαδρομές, που συστάθηκε το 2010, έχει διαμορφωθεί σύμφωνα με τις πολιτικές κατευθυντήριες γραμμές του Συμβουλίου της Ευρώπης, παίρνει αποφάσεις για την οργάνωση και την πολιτική του προγράμματος και είναι αρμόδια για τον χαρακτηρισμό μιας διαδρομής ως «Πολιτιστική Διαδρομή του Συμβουλίου της Ευρώπης». Απευθύνεται σε κράτη-μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης αλλά και σε τρίτες χώρες και έχει ως βασικό στόχο την παροχή πολιτικής στήριξης σε εθνικές, περιφερειακές και τοπικές πρωτοβουλίες για την προώθηση του πολιτισμού και του τουρισμού. Μέχρι σήμερα, η ΕΡΑ αριθμεί 33 κράτη-μέλη και 3 κράτη με καθεστώς παρατηρητή.

Το Συμβούλιο της Ευρώπης ορίζει ποιες πολιτικές οφείλουν να εφαρμοστούν από το συγκεκριμένο πρόγραμμα. Με έτος ίδρυσης το 1949, καθίσταται ο πιο παλιός διεθνής οργανισμός στην Ευρώπη. Αριθμεί 47 κράτη-μέλη, 28 από τα οποία είναι μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και που συμμετέχουν με σκοπό «να διαφυλάξουν και να προωθήσουν τα κοινά ιδεώδη και τις αρχές που αποτελούν την κοινή τους κληρονομιά και να διευκολύνουν την οικονομική και κοινωνική τους πρόοδο» (Καταστατικό του 1949). Όλα τα κράτη-μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης έχουν συνάψει την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου. Η συγκεκριμένη είναι μια συνθήκη που έχει ως στόχο την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της δημοκρατίας αλλά και του κράτους δικαίου. Το όργανο που επιβλέπει την εφαρμογή της Σύμβασης στα κράτη-μέλη, είναι το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

Το Συμβούλιο της Ευρώπης σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Ένωση θεσπίζουν μέσω κοινών προγραμμάτων τη συνεργασία της ΕΡΑ για τις Πολιτιστικές Διαδρομές και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Ο κοινός παρονομαστής και στόχος είναι η δημιουργία βιώσιμων δράσεων που προωθούν την πολιτιστική, κοινωνική και περιβαλλοντική ανάπτυξη στην Ευρώπη. Το Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο Πολιτιστικών Διαδρομών (EICR), το οποίο στεγάζεται στο Αβαείο του Neumünster στο Λουξεμβούργο, είναι φορέας με αρμοδιότητες τεχνικής φύσης που δημιουργήθηκε το 1998 κατόπιν συμφωνίας μεταξύ του Συμβουλίου της Ευρώπης και της κυβέρνησης του Λουξεμβούργου. Το Ινστιτούτο παρέχει συμβουλευτικές υπηρεσίες στις πιστοποιημένες Πολιτιστικές Διαδρομές, υποστηρίζει νέα έργα, διοργανώνει δραστηριότητες εκπαίδευσης και προβολής για φορείς διαχείρισης Διαδρομών και συντονίζει ένα πανεπιστημιακό δίκτυο.

Από τον Ιούνιο 2019 οι πιστοποιημένες Πολιτιστικές Διαδρομές του Συμβουλίου της Ευρώπης

ανέρχονται σε 38, οι οποίες καλύπτουν μια μεγάλη θεματολογία ευρωπαϊκής μνήμης, ιστορίας και πολιτιστικής κληρονομιάς, συμβάλλοντας στην ποικιλομορφία της σημερινής Ευρώπης.

33 Κράτη Μέλη της Διευρυμένης Μερικής Συμφωνίας (έτος προσχώρησης): Αγία Έδρα (2018) Άγιος Μαρίνος(2017) Αζερμπαϊτζάν (2011) Ανδόρα (2012) Αρμενία (2015) Αυστρία (2011) Βοσνία και Ερζεγοβίνη (2016) Βουλγαρία (2011) Γαλλία (2011) Γερμανία (2013) Γεωργία (2016) Ελβετία (2013) Ελλάδα (2011) Ισπανία (2011) Ιταλία (2011) Κροατία (2016) Κύπρος (2011) Λετονία (2019) Λιθουανία (2012) Λουξεμβούργο (2011) Μαυροβούνιο (2011) Μονακό (2013) Νορβηγία (2011) Ουγγαρία (2013) Πολωνία (2017) Πορτογαλία (2011) Ρουμανία (2013) Ρωσική Ομοσπονδία (2011) Σερβία (2012) Σλοβακική Δημοκρατία (2014) Σλοβενία (2011) Τουρκία (2018) Φινλανδία (2018) (Συμβούλιο της Ευρώπης: 1-2).

2.5 Ελλάδα και Πολιτισμικές Διαδρομές

Η Ελλάδα εντάχθηκε στη Διευρυμένη Μερική Συμφωνία το 2011. Επίσης, μετέχει στο Διοικητικό Συμβούλιο μέσω της Διεύθυνσης Διεθνών Σχέσεων και Ευρωπαϊκής Ένωσης που ανήκει στο Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού. Οι Δρόμοι της Ελιάς και ο Δρόμος Ιστορικών του Καφέ αποτελούν ελληνικής πρωτοβουλίας πιστοποιημένες Πολιτιστικές Διαδρομές. Επίσης, η Ελλάδα έχει διασυνδεθεί με τις παρακάτω Διαδρομές: Δρόμοι των Φοινίκων, Ευρωπαϊκοί Δρόμοι του Μότσαρτ, Iter Vitis, Ευρωπαϊκή Διαδρομή Κοιμητηρίων, Ευρωπαϊκή Διαδρομή Ιστορικών Λουτροπόλεων, Προορισμός Ναπολέων, Δρόμοι του Ιμπρεσιονισμού, Ευρωπαϊκή Διαδρομή Βιομηχανικής Κληρονομιάς, Δρόμος του Σιδηρού Παραπετάσματος, Ευρωπαϊκή Διαδρομή Ιστορικών Κήπων, Δρόμος του Αινεία, Διαδρομή των Κυρίλλου και Μεθοδίου και Ευρωπαϊκή Διαδρομή Παραμυθιού. Ακόμη, επιχειρείται η ενίσχυση της ελληνικής παρουσίας στις υφιστάμενες Διαδρομές και ταυτόχρονα διερευνάται η δυνατότητα υποβολής νέων προτάσεων ελληνικού ενδιαφέροντος (Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού). Σε αυτό το πλαίσιο, ακολουθεί η ιστορική παρουσίαση των μνημείων της πόλης του Άργους και πώς θα μπορούσε να δημιουργηθεί μια διαδρομή η οποία θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί και να αναδείξει την ιστορικότητα και τον πολιτισμό της πόλης.

3. Ιστορική εισαγωγή και παρουσίαση αρχαιολογικών χώρων και μνημείων του Άργους

Το Άργος αποτελεί μία από τις αρχαιότερες πόλεις της Ελλάδος. Από πολλούς ιστορικούς αναφέρεται ως η αρχαιότερη πόλη στην Ηπειρωτική Ευρώπη. Αυτό συμβαίνει καθώς έχουν βρεθεί πολλά αρχαιολογικά κτερίσματα που χρονολογούνται από την Ύστερη Εποχή του Χαλκού. Η πόλη κατοικείται ανελλιπώς κατά τα τελευταία 7.000 χρόνια. Σύμβολο της πόλης από τα αρχαία χρόνια είναι ο λύκος (Bolender, 2010).

Σύμφωνα με το Στράβωνα (376), το Άργος ήταν η σημαντικότερη δύναμη της Ανατολικής Πελοποννήσου και μαζί με τη Σπάρτη η πιο φημισμένη πόλη ολόκληρης της Πελοποννήσου. Η πόλη του Άργους είχε δύο οχυρωματικούς λόφους, τη Λάρισα και το λόφο Ασπίδας και απείχε περίπου 5 χιλιόμετρα από την ακτή του Αργολικού Κόλπου. Η πόλη, μέσα από μια μακρά διαδικασία η οποία πιστεύεται ότι δεν είχε ολοκληρωθεί πριν τη δεκαετία του 460, επέκτεινε την κυριαρχία της σε ολόκληρη την τριγωνική αργολική πεδιάδα, όπου βρίσκονταν επίσης οι λαμπρές πόλεις της 2ης χιλιετίας: οι Μυκήνες στο Βορρά και η Τίρυνθα στο Νότο. Στην άκρη της πεδιάδας, νότια των Μυκηνών και βορειοδυτικά του Άργους, βρισκόταν ο ναός της Ήρας, το περίφημο "Αργείον Ηραίον", που στις περιόδους ακμής της πόλης σηματοδοτούσε τα όρια της Αργειακής επικράτειας (Hornblower, 2005: 141-142). Το Ναύπλιο και το Τημέλιο προσέφεραν στο κλασικό Άργος πρόσβαση στη θάλασσα (Hall, 1995: 583). Αν και σημαντική πόλη, το Άργος δεν αναφέρεται συχνά και με λεπτομέρειες από τους ιστορικούς της αρχαιότητας όπως ο Ηρόδοτος και ο Θουκυδίδης, οι οποίοι κάνουν ισχνές αναφορές και νύξεις τα χρόνια της Πεντακονταετίας.

Ωστόσο, η πόλη δεν έχασε την παραδοσιακή της έλξη που ασκούσε μέσα στην Πελοπόννησο σε όσους αναζητούσαν ασφάλεια και προστασία κατά τη διάρκεια των αιώνων. Κατά την εποχή του Βυζαντίου, η πόλη ανήκε στο Θέμα Πελοποννήσου. Έχοντας περάσει από τα χέρια πολλών κατακτητών (Ρωμαίοι, Φράγκοι, Ενετοί, Οθωμανοί) το Άργος δεν έχασε την ταυτότητά του, παίζοντας ουσιαστικό ρόλο κατά την έναρξη του Εθνικού Απελευθερωτικού Αγώνα της Ελλάδας και την απελευθέρωση της χώρας από την τους Οθωμανούς.

Επί τουρκικής κυριαρχίας έως την επανάσταση, η πόλη του Άργους ήταν χωρισμένη σε τέσσερις γειτονιές. Ο βορειοανατολικός μαχαλάς, ή αλλιώς ο Ρωμαϊκός μαχαλάς, αναφερόταν και ως "συνοικία των απίστων της κωμόπολης Άργος" σε τουρκικά έγγραφα. Ο βορειοδυτικός μαχαλάς (συνοικία των Λαγών), αποτελούσε τόπο κατοικίας πολλών Αλβανών και γνωστών οικογενειών. Ο νοτιοδυτικός ονομαζόταν Μπεκήρ Εφέντη μαχαλάς. Τέλος, το νοτιοανατολικό τμήμα της πόλης

ήταν τόπος κατοικίας των επιφανέστερων Τούρκων. Σε εκείνο το σημείο υπήρχε τζαμί, (το οποίο σήμερα είναι εκκλησία των Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης), νεκροταφείο Τούρκων, το Σεράι του Αλή Νακίη Μπέη, λουτρά αλλά και μεντρεσές (τουρκικό σχολείο). Παράλληλα, την περίοδο αυτή αρχίζει να διαμορφώνεται το παζάρι του Άργους, στο σημείο όπου πραγματοποιείται έως σήμερα. Η πόλη παρέμεινε υπό οθωμανική κατοχή έως την Επανάσταση του 1821. Εξαιρέση στην περίοδο αυτή αποτελεί η περίοδος 1687–1715, όταν και στην πόλη υπήρχε Ενετοκρατία. Ύστερα από μια βραχεία περίοδο αυτοδιοίκησής του από το Σταματέλλο Αντωνόπουλο, αποτέλεσε την έδρα της Α΄ Εθνοσυνέλευσης της Επιδαύρου και αργότερα εντάχθηκε στο Βασίλειο της Ελλάδας (Κοφινιώτης, 2008).

Μετά την επανάσταση, ο Ιωάννης Καποδίστριας έφτασε στο Ναύπλιο για να αναλάβει τα καθήκοντα του ως κυβερνήτη του νεοσύστατου κράτους της απελευθερωμένης Ελλάδας. Εκείνη την περίοδο γίνονται προσπάθειες ώστε το Άργος, ένα μικρό, αγροτικό χωριό, να εκσυγχρονιστεί. Έτσι, ανατίθεται το 1828 στον μηχανικό και αξιωματικό του γαλλικού στρατού Σταμάτη Βούλγαρη η μελέτη και εκπόνηση του πολεοδομικού σχεδίου της πόλης, που περιλάμβανε το σχεδιασμό πλατειών και δρόμων. Λίγο μετά την ανακοίνωση της μεταφοράς της ελληνικής πρωτεύουσας από το Ναύπλιο, το Άργος απέκτησε μεγάλες πιθανότητες να πρωτεύουσα, αντί της επίσης υποψήφιας Αθήνας. Προς έκπληξη, οι κάτοικοι του Ναυπλίου υποστήριζαν την πρόταση αυτή, θεωρώντας το Άργος μια πόλη πιο ασφαλής και πιο προνομιούχα, με φυσική φρούρηση και κοντινό λιμάνι που λειτουργούσε ως φυσικό οχύρωμα. Επίσης, επικαλούνταν ως λόγο και το γεγονός ότι στην Αθήνα η πλειοψηφία της κρατικής γης ανήκε στην Εκκλησία, επομένως η ανέγερση οποιουδήποτε κρατικού κτιρίου θα απαιτούσε απαλλοτριώσεις, πράγμα που δεν ίσχυε στο Άργος των μεγάλων και αναρίθμητων διαθέσιμων εκτάσεων. Ωστόσο, η ιδέα του Άργους ως πρωτεύουσα απορρίφθηκε από τον πατέρα του Όθωνα, Λουδοβίκο, ο οποίος επέμενε στην πρόταση που χάρισε τον τίτλο στην Αθήνα (Αργολική Αρχαική Βιβλιοθήκη Ιστορίας και Πολιτισμού, 2009). Διαμορφώνοντας το σημερινό σύγχρονο χαρακτήρα του, το Άργος αποτελεί την πολυπληθέστερη πόλη του νομού Αργολίδας και συγκεντρώνει πολλές από τις υπηρεσίες της Περιφερειακής Ενότητας. Βασικές πλουτοπαραγωγικές και οικονομικές δραστηριότητες αποτελούν η γεωργία και το εμπόριο. Ταυτόχρονα, παρατηρείται μια σταθερή άφιξη τουριστών με ενδιαφέρον για την ιστορία και τα αρχαιολογικά ευρήματά του.

3.1 Τα μνημεία

Η βασική περιήγηση στα μνημεία της πόλης του Άργους ξεκινάει από τις Μυκήνες, με επίσκεψη στο Αρχαιολογικό Μουσείο Μυκηνών, στον αρχαιολογικό χώρο (Ακρόπολη Μυκηνών) και στο

Θησαυρό του Ατρέως. Ακόμη, σημαντικό σημείο αποτελεί ο Αρχαιολογικός Χώρος Ηραίου Άργους και στη συνέχεια εντός της πόλεως βρίσκονται αρκετά σημαντικά σημεία. Αφιερώματα αποτελούν τα Μουσεία της πόλης (Αρχαιολογικό και Βυζαντινό Μουσείο Αργολίδας). Επίσης, αξιοσημείωτο μνημείο στην πόλη είναι το Αρχαίο Θέατρο και ο ευρύτερος αρχαιολογικός χώρος που περιλαμβάνει τα εξής σημαντικά μνημεία: Θέρμες, Αδριάνειο Υδραγωγείο – Κριτήριο, Ρωμαϊκή Αγορά. Παράλληλα, στο λόφο της Ασπίδας, βρίσκονται, στον προϊστορικό οικισμό, τα μνημεία των Ιερών του Απόλλωνος Δειραδιώτη και της Αθηνάς Οξυδερκούς. Ένα από τα βασικά μνημεία της πόλης, το οποίο είναι ορατό από κάθε σημείο είναι η ακρόπολη του Άργους, το Κάστρο της Λάρισας. Σε κοντινή απόσταση από το Άργος, βρίσκεται το Κεφαλάρι, το οποίο είναι γνωστό για τις πηγές του και το προϊστορικό σπήλαιο. Ακόμη ένα ιδιαίτερο σε πανελλαδική εμβέλεια μνημείο βρίσκεται στο χωριό Ελληνικό. Η περιβόητη «Πυραμίδα» του Ελληνικού είναι ένα μνημείο που προσελκύει επισκέπτες και αποτελεί μοναδικό θέαμα. Τέλος, στο δημοτικό διαμέρισμα των Μύλων, βρίσκεται ο αρχαιολογικός χώρος της Λέρνας (Οικία Κεράμων και Οχυρωματικός Περίβολος), το Φρούριο των Μύλων και ο Πύργος Βασιλοπούλου .

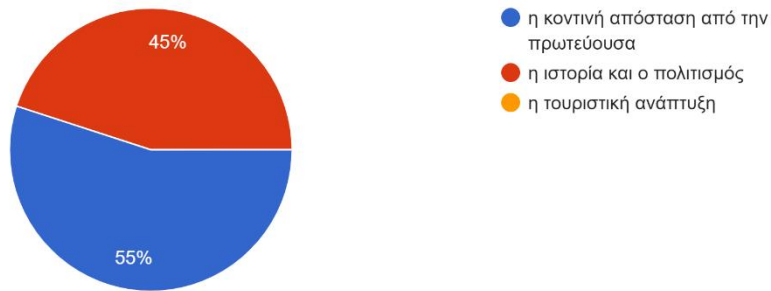
4. Εφαρμογή Ευρωπαϊκής Πολιτικής

4.1 Μεθοδολογία και ανάπτυξη- Ερωτηματολόγιο

Η βασική πηγή άντλησης των στοιχείων της έρευνας έγινε μέσα από την συμπλήρωση και συλλογή ερωτηματολογίων σχετικών με την πολιτιστική διαδρομή στην πόλη του Άργους. Οι συμμετέχοντες στην έρευνα αριθμούν συνολικά 20 άτομα, συγκεκριμένα: 5 εκπαιδευτικοί εν ενεργεία σε δημόσια σχολεία, 4 υπάλληλοι του Δήμου Άργους Μυκηνών, 4 υπάλληλοι της Περιφέρειας Πελοποννήσου, 7 δημόσιοι υπάλληλοι από άλλες υπηρεσίες του δημοσίου τομέα (2 ΚΕΠ και 5 υπάλληλοι αρχαιολογικών χώρων). Οι ερωτήσεις συντάχθηκαν σύμφωνα με το ερευνητικό ερώτημα της εργασίας το οποίο είναι κατά πόσο και με ποιο τρόπο μπορούν οι ευρωπαϊκές πολιτικές και συγκεκριμένα οι πολιτιστικές διαδρομές να βοηθήσουν στην ανάπτυξη και ανάδειξη των μνημείων μιας πόλης και μιας τοπικής κοινωνίας, όπως είναι η πόλη του Άργους. ακολουθούν οι ερωτήσεις καθώς και οι απάντηση που προκύπτει από κάθε μία.

1. Τι κάνει την πόλη του Άργους να ξεχωρίζει;

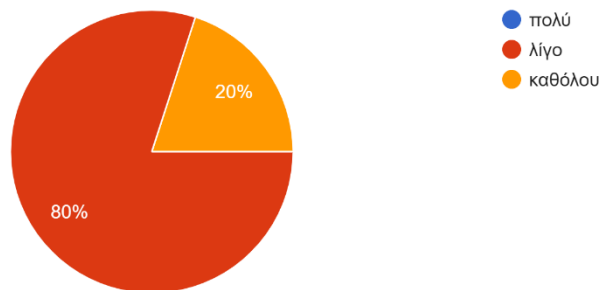
Τι κάνει την πόλη του Άργους να ξεχωρίζει;
20 responses

Σε αυτήν την εισαγωγική ερώτηση η πλειοψηφία των ερωτηθέντων αναδεικνύουν τη γεωγραφική σημασία της τοποθεσίας, καθώς το Άργος απέχει μόλις μιάμιση ώρα από την πρωτεύουσα Αθήνα. Δεύτερος παράγοντας που προσδίδει αξία στην πόλης με ποσοστό 45% είναι η πλούσια ιστορία και ο πολιτισμός της.

2. Οι αρχαιολογικοί χώροι και τα μουσεία της πόλης έχουν αναδειχθεί ;

Κατά τη γνώμη σας, οι αρχαιολογικοί χώροι και τα μουσεία της πόλης έχουν αναδειχθεί;
20 responses

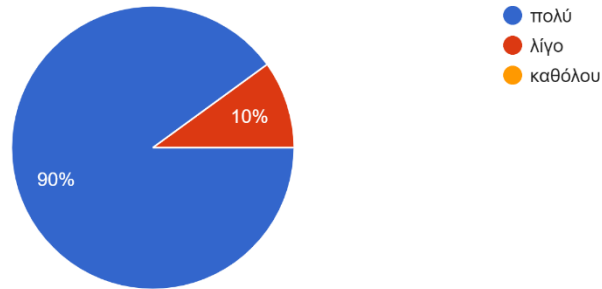
18 στους 20 ερωτηθέντες συμφωνούν ότι τα σημαντικά σημεία της πόλης όπως οι αρχαιολογικοί χώροι και τα μουσεία έχουν αναδειχθεί λίγο και 2 στους 20 θεωρούν ότι δεν έχουν αναδειχθεί καθόλου. Αυτό δείχνει πως όλοι έχουν μια μάλλον απογοητευτική εικόνα για την παρουσία και την διαφήμιση που έχουν λάβει τα μνημεία του Άργους, καθώς παραμένουν άγνωστα στο ευρύ κοινό.

3. Ευρωπαϊκά προγράμματα όπως οι πολιτιστικές διαδρομές μπορούν να αναδείξουν μια

πόλη όπως το Άργος;

Τα ευρωπαϊκά προγράμματα όπως είναι οι πολιτιστικές διαδρομές θεωρείτε ότι μπορούν να αναδείξουν την πόλη ως προορισμό πολιτιστικού ενδιαφέροντος;

20 responses

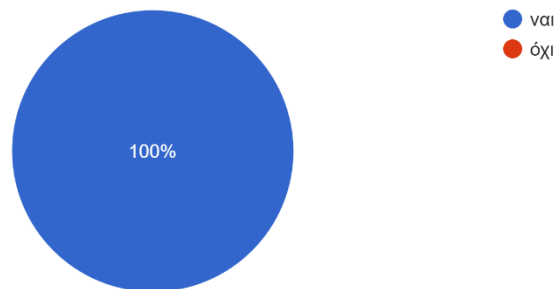

Η πλειοψηφία συνηγορεί υπέρ της σημαντικής βοήθειας που μπορούν να προσφέρουν οι πολιτιστικές διαδρομές ως πρόγραμμα σε μια πόλη όπως το Άργος. Ακόμη, ένα μικρό ποσοστό (10%) θεωρεί ότι έστω και λίγο μπορεί να αναδειχθεί η πόλη μέσα από τις πολιτιστικές διαδρομές.

4. Εκπαιδευτικά προγράμματα και μουσεία.

Θεωρείτε ότι τα εκπαιδευτικά προγράμματα στα μουσεία και τους αρχαιολογικούς χώρους είναι χρήσιμα;

16 responses

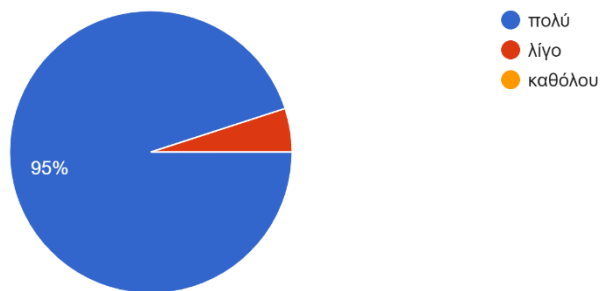

20 στους 20 ερωτηθέντες, ανάμεσά τους και εκπαιδευτικοί της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, συμφωνούν ότι τα εκπαιδευτικά προγράμματα είναι χρήσιμα στους αρχαιολογικούς χώρους και τα μουσεία.

5. Μέσα κοινωνικής δικτύωσης και πολιτιστικές διαδρομές.

Θεωρείτε ότι τα ψηφιακά μέσα όπως τα social media, το internet, μια ιστοσελίδα μπορούν να αναδείξουν μια πολιτιστική διαδρομή;

20 responses

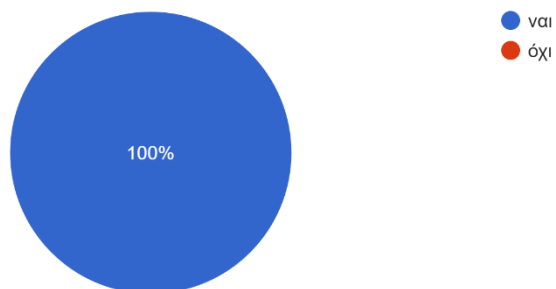

Σε μια εποχή όπου οι νέες τεχνολογίες βρίσκονται παντού γύρω μας και αποτελούν τρόπο ζωής, το 95% των ερωτηθέντων συμφωνεί ότι η ανάδειξη μιας πολιτιστικής διαδρομής μπορεί να γίνει μέσα από τα social media στο μεγαλύτερο βαθμό.

6. Θα ωφεληθεί η πόλη του Άργους;

Πιστεύετε ότι το Άργος μπορεί να αποκομίσει οφέλη από μία τέτοια δράση;

20 responses

Όλοι συμφώνησαν ότι μια πολιτική όπως η πολιτιστική διαδρομή θα ωφελήσει την πόλη του Άργους.

7. Εάν ναι, σε ποιους τομείς;

Εάν ναι, τι είδους οφέλη;

20 responses

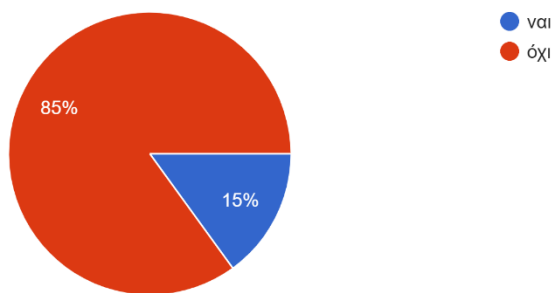

Τα οφέλη είναι πολλαπλά, σύμφωνα με τους ερωτηθέντες της έρευνας. Όλοι συμφώνησαν ότι η πολιτιστική διαδρομή μπορεί να προσφέρει στην πόλη τουριστική ανάπτυξη, οικονομική ανάπτυξη και διαφήμιση και ανάδειξη του πολιτισμού και της ιστορίας στους επισκέπτες αλλά και στους κατοίκους της πόλης.

8. Έχει απασχολήσει ο σχεδιασμός πολιτιστικής διαδρομής τους υπαλλήλους;

Σας έχει απασχολήσει ο σχεδιασμός και η υλοποίηση μιας πολιτιστικής διαδρομής κατά τη διάρκεια της καριέρας σας;

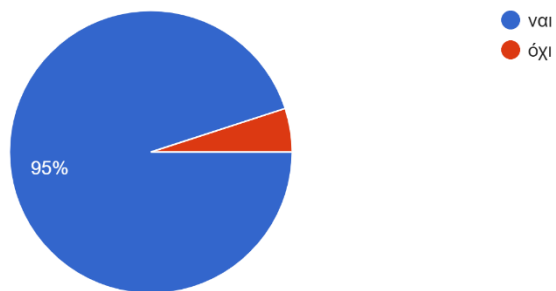
20 responses

Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων απάντησε πως δεν έχει ασχοληθεί με τον σχεδιασμό μιας πολιτιστικής διαδρομής. Μόλις 3 στους 20 απάντησαν θετικά και με τη διευκρίνηση ότι απλά έχουν δει και πληροφορηθεί σχετικά χωρίς να έχουν πραγματοποιήσει κάποιο στάδιο μιας πολιτιστικής διαδρομής.

9. Πολιτιστική διαδρομή, γιορτή πορτοκαλιού και αναβίωση εθίμων.

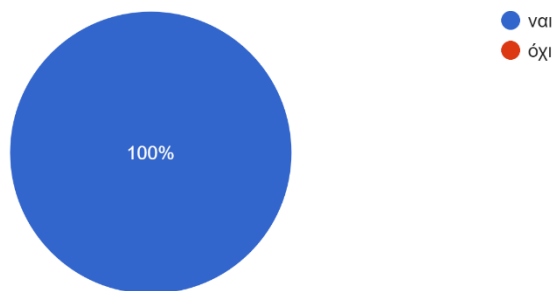
Εκτός από τους αρχαιολογικούς χώρους, θα πρέπει κατά τη γνώμη σας, να ενταχθούν και τα μουσεία αλλά και δράσεις όπως η γιορτή του πορ...η αναβίωση εθίμων στην πολιτιστική διαδρομή;
20 responses

Στην πόλη όπου το κύριο παράγωγο είναι το πορτοκάλι και τα έθιμα χρονολογούνται από τους κλασικούς χρόνους της αρχαιότητας, 19 στους 20 συμφώνησαν ότι κομμάτι της πολιτιστικής διαδρομής του Άργους θα πρέπει να είναι η γιορτή του πορτοκαλιού αλλά και η αναβίωση εθίμων όπως τα Ηραία.

10. ΟΤΑ και οικονομική συνεισφορά

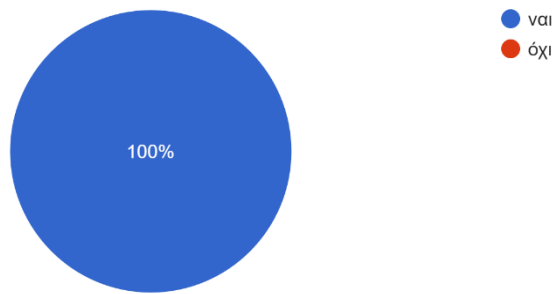
Θεωρείτε ότι οι φορείς όπως οι ΟΤΑ Α και Β βαθμού μπορούν να συνεισφέρουν οικονομικά και υλικοτεχνικά στο σχεδιασμό και την υλοποίηση της πολιτιστικής διαδρομής στο Άργος;
20 responses

Όλοι οι ερωτηθέντες συμφώνησαν ότι οι ΟΤΑ Α και Β βαθμού θα μπορούσαν να βοηθήσουν στην οικονομική στήριξη ενός προγράμματος όπως η πολιτιστική διαδρομή.

11. Η υλοποίηση θα ενδιαφέρει τους κατοίκους;

Η υλοποίηση της πολιτιστικής διαδρομής θεωρείτε ότι θα ενδιαφέρει και τους κατοίκους;
20 responses

Τέλος, όλοι οι συμμετέχοντες στην έρευνα συμφώνησαν ότι η υλοποίηση της πολιτιστικής διαδρομής στην πόλη του Άργους θα ενδιέφερε τους κατοίκους.

Εν γένει, οι πολιτιστικές διαδρομές σύμφωνα με την Καραβασίλη (2000), αποτελούν ένα από τα πιο γνωστά διαχειριστικά εργαλεία τουρισμού και προσδιορίζουν μία συγκεκριμένη πορεία σε μνημεία της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, μέσα σε ένα οριοθετημένο θεματικό, ιστορικό ή εννοιολογικό πλαίσιο. Η οριοθέτηση μιας πολιτιστικής διαδρομής ή η συγκρότηση μιας μεθοδολογίας σχεδιασμού της, είναι μία επιλεκτική διαδικασία για την ολοκλήρωση της οποίας απαιτείται η θεωρία, η σαφής καταγραφή των στόχων της, η γνώση του αντικειμένου και η παρατήρηση ως διαδικασία παραγωγής του επιθυμητού αποτελέσματος. Τα ουσιώδη ζητήματα προς διερεύνηση του κειμένου μιας πολιτιστικής διαδρομής είναι:

- Η θεματική που αφορά στο περιεχόμενο της και σχετίζεται με τη μελέτη της ιστορίας και αρχαιολογίας ενός τόπου και την κατανόηση του πολιτισμού μιας συγκεκριμένης περιοχής.
- Η ποιητική μιας πολιτιστικής διαδρομής αφορά στην εξέταση των στρατηγικών στο σχεδιασμό της, με στόχο την ικανοποίηση του επισκέπτη.
- Η ρητορική αφορά στα λεκτικά μέσα απόδοσης του νοήματος και τις παιδαγωγικές μεθόδους που απευθύνονται στον επισκέπτη κατά την διάρκειά της και που οδηγούν στις κατάλληλες αντίστοιχες πρακτικές για την υλοποίησή τους.

Σύμφωνα με τους βασικούς στόχους της ευρωπαϊκής πολιτικής αλλά και τις απαντήσεις των ερωτηματολογίων οι άξονες που αναδεικνύονται για την αξιοποίηση των μνημείων σε μια πόλη όπως το Άργος είναι οι εξής:

- προστασία και διατήρηση των μνημείων και στο «άνοιγμα» τους προς το κοινωνικό

σύνολο (κάτοικοι της περιοχής και επισκέπτες),

- προσέλκυση επισκεπτών,
- ποιοτική αναβάθμιση της ζωής των κατοίκων και των επισκεπτών,
- αποκόμιση εσόδων προς όφελος των μνημείων και της τοπικής οικονομίας.

Με βάση τα ανωτέρω, ως βασικά στοιχεία για τις προτεινόμενες διαδρομές θεωρούνται: α) ο συνδυασμός αρχαιολογικών χώρων/μνημείων, ιστορικών τόπων, βυζαντινών και μεταβυζαντινών μνημείων, θρησκευτικών προσκυνημάτων, άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς, β) η συσχέτιση στοιχείων πολιτιστικής κληρονομιάς και φυσικών αξιοθέατων, γ) ο συνδυασμός των σημείων ενδιαφέροντος με επιχειρήσεις συναφείς με ντόπια προϊόντα ή χώρους εστίασης και ψυχαγωγίας, δ) η σύνδεση των ανωτέρω χώρων με σύγχρονα επικοινωνιακά και τεχνολογικά μέσα, προκειμένου, αφενός, να προσελκύσουν το ενδιαφέρον όσο το δυνατόν περισσότερων πληθυσμιακών ομάδων/εν δυνάμει επισκεπτών και να τους ευαισθητοποιήσουν ως προς την πολιτιστική κληρονομιά και, αφετέρου, να διαμορφώσουν συνθήκες ταύτισης της περιοχής με τουριστικό προορισμό/προϊόν, βασισμένο στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της περιοχής.

Με αφετηρία τα στοιχεία που συγκροτούν το εσωτερικό περιβάλλον της περιοχής, θα εντοπιστούν οι παράμετροι-παράγοντες που συνιστούν τα δυνατά σημεία τα οποία χρειάζεται να αναδειχθούν και αντίστοιχα, τα αδύνατα σημεία, που πρέπει να διορθωθούν ή να εξαλειφθούν. Επιπροσθέτως, θα προσδιοριστούν οι παράγοντες από το εξωτερικό περιβάλλον που δύνανται να λειτουργήσουν ως ευκαιρίες για πολιτιστική και τουριστική ανάπτυξη, καθώς και τα στοιχεία που αποτελούν κινδύνους-απειλές και που ενδέχεται να προκαλέσουν προβλήματα στην επίτευξη των στόχων κατά την υλοποίηση και εφαρμογή των διαδρομών.

4.2 Χρηματοδότηση-Φορείς

Η εξεύρεση χρηματοδοτικών πόρων αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους παράγοντες για την υλοποίηση των πολιτιστικών διαδρομών, προκειμένου να πραγματοποιηθεί η κάλυψη

δαπανών για τα απαιτούμενα στάδια: μελέτες, έργα υποδομής (οδικό δίκτυο, διάνοιξη και καθαρισμοί μονοπατιών, σήμανση, φωτισμός κλπ), προβολή, δημοσιότητα και συντήρηση. Ακόμη, η οικονομική ύφεση των τελευταίων ετών στην χώρα καθιστά αναγκαίο τον οικονομικό σχεδιασμό και προγραμματισμό, καθώς και την επιλογή των κατάλληλων μορφών χρηματοδότησης (Γκαντζιάς & Κορρές, 2011:45-66). Η προέλευση της χρηματοδότησης, σε κάθε περίπτωση, σχετίζεται άμεσα με τους φορείς διαχείρισης, σχεδιασμού και υλοποίησης. Στο πλαίσιο αυτό, αν την προετοιμασία και υλοποίηση των διαδρομών αναλάβουν δημόσιοι φορείς (Ο.Τ.Α., Υπουργείο Πολιτισμού), σύμφωνα με το ενδιαφέρον που έχουν εκδηλώσει στα Προγράμματα Δράσης τους, στις πηγές χρηματοδότησης, μπορούν να συμπεριληφθούν πόροι που συνήθως χρησιμοποιούνται από αυτούς (Γκαντζιάς & Κορρές, 2011:69). Τέτοια προγράμματα τα οποία αποτελούν πηγές χρηματοδότησης είναι:

- Εθνικό Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων,
- Ίδιοι πόροι Ο.Τ.Α.,
- Πράσινο Ταμείο (πρόγραμμα προστασίας φυσικού αποθέματος περιοχών),
- LEADER/CLLD που αφορά στην τοπική ανάπτυξη αγροτικών περιοχών. Αντίστοιχο παράδειγμα αποτελεί το LEADER+ στο νομό Πιερίας, το οποίο αποτελεί μια κοινοτική πρωτοβουλία για την ανάδειξη του τουρισμού της περιοχής (<https://pieriki-anaptixiaki.gr/leader.html>).

Επίσης, σημαντική πηγή χρηματοδότησης μπορούν να αποτελέσουν τα προγράμματα Ε.Σ.Π.Α., όπως το Ε.Π. «Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη» για έργα που σχετίζονται με το περιβάλλον και το φυσικό απόθεμα μιας περιοχής, το ΣΕΣ/ΕΣΠΑ 2014- 2020–Ε.Π. «Ανταγωνιστικότητα-Επιχειρηματικότητα-Καινοτομία-ΕΠΑΝΕΚ» του Υπουργείου Τουρισμού (Χατζηνικολάου κ.ά., 2015), όπως, επίσης, το επιχειρησιακό πρόγραμμα “Ολοκληρωμένη Χωρική Επένδυση (Ο.Χ.Ε.)”, στο οποίο έχουν βασιστεί και άλλες πολιτιστικές διαδρομές, όπως η “...Διαδρομή Πολιτιστικού Τουρισμού στη Θεσσαλία” - Σωματείο «Διάζωμα» (diazoma.gr).

Πέρα από τα χρηματοδοτούμενα προγράμματα ΕΣΠΑ, υπάρχουν διαθέσιμα και επιπλέον χρήσιμα εργαλεία τα οποία προσφέρουν οικονομική ενίσχυση σε φορείς. Η χρηματοδότηση μπορεί να είναι υπό τη μορφή επιχορήγησης, επιστρεπτέας ενίσχυσης, κεφαλαίου συνεπένδυσης, επιδότησης επιτοκίου ή εγγυοδοσίας. Ακόμη, μπορούν να δωθούν φορολογικά κίνητρα ή άλλες απαλλαγές. Κάθε πολίτης και φορέας έχει τη δυνατότητα να απευθυνθεί στην έδρα της Περιφέρειας στην οποία κατοικεί και να αναζητήσει την μορφή χρηματοδοτικής ενίσχυσης που τον καλύπτει και εξυπηρετεί τις ανάγκες του. Τα εργαλεία αυτά προέρχονται

κυρίως από πηγές χρηματοδότησης όπως αμιγή ευρωπαϊκά προγράμματα που διαχειρίζεται απευθείας η Ευρωπαϊκή Ένωση αλλά και προγράμματα από εθνικούς πόρους. Τα ευρέως γνωστά ευρωπαϊκά προγράμματα είναι το Horizon και το Cosme. Τέλος, οι εθνικοί πόροι καθορίζονται στον νέο Αναπτυξιακό Νόμο 4399/2016 ([Άλλες χρηματοδοτήσεις \(espa.gr\)](http://espa.gr)). Όπως φάνηκε και από την έρευνα, οι συμμετέχοντες συμφωνούν ότι η υλοποίηση μιας πολιτιστικής διαδρομής μπορεί να γίνει πράξη μέσα από τέτοιου είδους χρηματοδοτήσεις και θεωρούν πως μια τέτοιου είδους δράση θα φέρει όφελος στην τοπική κοινωνία και θα αναδείξει τα μουσεία και τους αρχαιολογικούς χώρους της περιοχής.

5. Πρόταση πολιτιστικών διαδρομών-Το Άργος ως τόπος ανάδειξης της ιστορίας και του πολιτισμού

5.1 Το πολιτιστικό απόθεμα της πόλης του Άργους ως σημείο αναφοράς προτεινόμενων πολιτιστικών διαδρομών.

Οι νέες συνθήκες που επέφερε ο τουρισμός και η ανάγκη προβολής του πολιτισμού και της ιστορίας της πόλης του Άργους, έφεραν αλλαγές στον τρόπο αξιοποίησης των μνημείων της πόλης, όπως γίνεται αντιληπτό. Η κοινωνική συγκρότηση και οργάνωση των ανθρώπων δε σχετίζεται μόνο με τον αστικό πληθυσμό. Οι αλλαγές, η προσαρμογή και η ανάπτυξη του πολιτισμού βρίσκονται σε απόλυτη συνάρτηση με τον κατοικούμενο χώρο (Μερακλής, 2011:35-40). Υπάρχει μια δημιουργική σχέση ανάμεσα στον κάτοικο και στον κατοικούμενο τόπο, όπως φαίνεται και μέσα από τις ασχολίες των κατοίκων π.χ. η γεωργία, ο τουρισμός κ.α. Η ανάδειξη των μνημείων και του πολιτιστικού αποθέματος της πόλης είναι μια πολυδιάστατη κατάσταση η οποία μπορεί να μελετηθεί και μέσα από τη δημιουργία πολιτιστικών διαδρομών. Η ανάδειξη των υλικών στοιχείων του πολιτισμού όσο και της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς είναι σημεία τα οποία μπορεί να αγγίξει και να προβάλλει μια πολιτιστική διαδρομή.

Ωστόσο, σημαντικός είναι ο προσδιορισμός του πολιτιστικού αποθέματος μιας πόλης, όπως το Άργος, το οποίο έχει μακρά ιστορική και πολιτισμική πορεία και κληρονομιά. Το Άργος διαθέτει ένα ιδιαίτερο πολιτιστικό απόθεμα από την αρχαιότητα ως σήμερα καθώς και μια έντονη πολιτιστική δράση στην οποία εκτός του Δήμου συμμετέχουν ενεργά πολίτες και πολιτιστικοί, κοινωνικοί σύλλογοι και φορείς. Με δεδομένο ότι το ενεργό πολιτιστικό απόθεμα συμβάλει καθοριστικά στην πολιτική για τον πολιτισμό και δράση του δήμου και των άλλων φορέων της περιοχής, θεωρείται αναπόσπαστο στοιχείο στον αναπτυξιακό σχεδιασμό, στις δράσεις που έχουν ως αντικείμενο τον πολιτισμό καθώς και στη δημιουργία πολιτιστικών διαδρομών στην

πόλη. Στο πολιτιστικό απόθεμα της πόλης περιλαμβάνονται οι αρχαιολογικοί χώροι, όπως αναφέρονται παραπάνω και αποτελούν σημείο αναφοράς για την ιστορική πορεία και ύπαρξη της πόλης που μαρτυρούν την συνεχή ύπαρξή της. Ωστόσο, σπουδαίο ρόλο στην περιοχή παίζουν τα μουσεία που υπάρχουν:

1) Το Αρχαιολογικό Μουσείο του Άργους

Το Αρχαιολογικό Μουσείο του Άργους βρίσκεται από τις αρχές τις δεκαετίας του 1960 στο κτηριακό συγκρότημα που αποτελείται από την οικία του στρατηγού Δημητρίου Καλλέργη και ένα σύγχρονο κτήριο που προσαρτήθηκε σε αυτή. Η Οικία Καλλέργη χτίστηκε το 1830 και μετασκευάστηκε κατάλληλα για να μετατραπεί σε μουσειακό χώρο κατά το διάστημα 1956-1957. Το σύγχρονο κτήριο εγκαινιάστηκε το 1961. Το Μουσείο παραμένει κλειστό για το κοινό, από το 2014, καθώς είναι σε εξέλιξη εργασίες κτηριακής αναβάθμισης, ριζικής ανακαίνισης με σύγχρονες προδιαγραφές και επανέκθεσης των συλλογών του. Η αναμόρφωση γίνεται με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η μόνιμη έκθεση του μουσείου, που πρόκειται να εκτεθεί και πάλι, περιλαμβάνει ευρήματα, κυρίως έργα κεραμικής και γλυπτικής, από τις ανασκαφές της σημερινής Εφορείας Αρχαιοτήτων Αργολίδα) και της Γαλλικής Αρχαιολογικής Σχολής σε τοποθεσίες όπως ο προϊστορικός οικισμός της Ασπίδας, το μυκηναϊκό νεκροταφείο της Δειράδας, η αρχαία αγορά, το Θέατρο, οι ρωμαϊκές Θέρμες, καθώς επίσης και από τις ανασκαφές της Αμερικανικής Σχολής Κλασικών Σπουδών στην περιοχή της Λέρνας, 8 χιλιόμετρα νοτιοδυτικά της πόλης του Άργους. Σημαντική ενότητα της παλαιάς έκθεσης συνθέτουν τα ευρήματα που προέρχονται από τους τάφους των γεωμετρικών χρόνων. Κορυφαίο έκθεμα αποτελεί η πανοπλία που χρονολογείται στο τέλος του 8ου αι. π.Χ., η οποία βρέθηκε στον λεγόμενο τάφο του πολεμιστή στα ανατολικά του ρωμαϊκού Ωδείου. Σημαντικό επίσης είναι το θραύσμα πρωτο-αργειακού κρατήρα με παράσταση της γνωστής σκηνής από την Οδύσσεια, της τύφλωσης του Πολύφημου από τον Οδυσσέα και τους συντρόφους του (670-650 π.Χ.). Στην αυλή του μουσείου ο επισκέπτης είχε την δυνατότητα να δει από κοντά εξαιρετικά και ιδιαίτερα ευρήματα. Ένα από αυτά είναι τα περίφημα ψηφιδωτά τα οποία έχουν ενσωματωθεί στη στοά της αυλής. Χρονολογούνται ως έργα του 6ου αι. μ.Χ. έχουν βρεθεί στην πόλη του Άργους και έχουν παραστάσεις των δώδεκα μηνών, του κυνηγιού και της διονυσιακής σκηνής, καθώς και ψηφιδωτά του τέλους του 5ου αι. μ.Χ. από τη θέση Άγιος Ταξιάρχης με προσωποποιήσεις των τεσσάρων εποχών του έτους και της Απόλαυσης (Αρχαιολογικό μουσείο Άργους, <https://www.argolisculture.gr/el/lista-mnimeion/arhaiologiko-mouseio-argous/>).

2) Το Βυζαντινό Μουσείο Αργολίδας (BYMA)

Το Βυζαντινό Μουσείο Αργολίδας είναι ένα σύγχρονο μουσείο το οποίο βρίσκεται στην καρδιά της πόλης του Άργους και στεγάζεται στη δυτική πτέρυγα των Στρατώνων Καποδίστρια. Το

συγκρότημα των Στρατώνων, το οποίο αποτελεί ιστορικό διατηρητέο κτίσμα, βρίσκεται σε κεντρική θέση της πόλης και σε κοντινή απόσταση από το νεοκλασικό κτήριο της Δημοτικής Αγοράς και το Αρχαιολογικό Μουσείο Άργους. Το αρχικό κτίσμα τοποθετείται στην περίοδο της δεύτερης ενετοκρατίας της πόλης. Ωστόσο, υπέστη εκτεταμένες φθορές στη διάρκεια της Ελληνικής Επανάστασης καθώς οι χρήσεις του ήταν ποικίλες (στάβλοι κλπ). Το 1828-1829, με εντολή του Ιωάννη Καποδίστρια και με αρχιτέκτονα τον Λάμπρο Ζαβό, το συγκρότημα ανοικοδομήθηκε με σκοπό να στεγάσει το ιππικό του νεοσύστατου ελληνικού κράτους. Στη σημερινή του μορφή αποτελείται από τρεις πτέρυγες (ανατολική, νότια, δυτική), σχηματίζοντας σε κάτοψη σχήμα Π. Ήδη από το 1992 εγκρίθηκε η εγκατάσταση Μουσείου Βυζαντινής και Μεταβυζαντινής Τέχνης σε ολόκληρη τη δυτική πτέρυγα των Στρατώνων. Το 2005 ξεκίνησε το έργο της διαμόρφωσης της δυτικής πτέρυγας του κτηρίου σε μουσειακό χώρο. Η δημιουργία της μόνιμης έκθεσης του μουσείου πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του συγχρηματοδοτούμενου Επιχειρησιακού Προγράμματος «Δυτική Ελλάδα – Πελοπόννησος – Ιόνιοι Νήσοι 2007–2013» με φορέα υλοποίησης το Υπουργείο Πολιτισμού & Αθλητισμού (25η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων, Εφορεία Αρχαιοτήτων Αργολίδας). Το έργο για τη δημιουργία της μόνιμης έκθεσης εντάχθηκε στο ΕΣΠΑ τον Αύγουστο του 2011. Ολοκληρώθηκε σε σχετικά σύντομο χρονικό διάστημα, τον Σεπτέμβριο του 2016. Στο ισόγειο της δυτικής πτέρυγας βρίσκονται η είσοδος του μουσείου, οι απαραίτητοι χώροι για τη λειτουργία του (γραφείο προσωπικού, εργαστήριο συντήρησης), καθώς και πωλητήριο, ενώ ο επάνω όροφος στεγάζει τη μόνιμη έκθεση. Όντας ένα σύγχρονο μουσείο, διαθέτει όλες τις απαραίτητες υποδομές για την πρόσβαση ατόμων με ειδικές ανάγκες (ράμπες, ανελκυστήρας, οδηγός και πινακίδες σε σύστημα Braille). Τέλος, στο δυτικό μισό της νότιας πτέρυγας βρίσκεται η αρχαιολογική αποθήκη και η Αίθουσα Περιοδικών Εκθέσεων και Εκδηλώσεων του Μουσείου (BYMA, <https://www.byma.gr/mousio/istoria-tou-mousiou/>).

3) Το Αρχαιολογικό Μουσείο των Μυκηνών.

Το Αρχαιολογικό Μουσείο Μυκηνών βρίσκεται στον αρχαιολογικό χώρο των Μυκηνών. Οι χώροι του μουσείου έχουν διαμορφωθεί έτσι ώστε να μπορούν να εξυπηρετούν στη διαφύλαξη των αντικειμένων που προέρχονται από τις ανασκαφές στην ακρόπολη των Μυκηνών, τόσο στην ευρύτερη περιοχή όσο και στα σημεία που βρίσκονται ακριβώς γύρω της. Ακόμη, λειτουργεί και ως εκθεσιακός χώρος, όπου οι επισκέπτες μπορούν να ενημερώνονται, να αντλούν ιστορικές πληροφορίες αλλά και να ολοκληρώνουν την περιήγησή τους. Το μουσείο στεγάζεται σ' ένα σύγχρονο κτηριακό συγκρότημα, το οποίο κατασκευάστηκε στους πρόποδες του λόφου των Μυκηνών σε γειτονικό σημείο από την ακρόπολη. Το κτήριο κατασκευάστηκε έτσι ώστε να εξασφαλίζει άμεση επικοινωνία με τα ευρήματα, μέρη των οποίων είναι ορατά από τα παράθυρα

του και που ο επισκέπτης συναντάει στην πορεία του από την είσοδο του αρχαιολογικού χώρου. Στη είσοδο βεβαίως βρίσκεται το εκδοτήριο εισιτηρίων για την είσοδο στο χώρο. Το κτήριο υψώνεται σε τρία επίπεδα και επεκτείνεται σε μία συνολική επιφάνεια 2000 τ.μ. Αρκετοί χώροι του μουσείου είναι αφιερωμένοι στη φύλαξη του αρχαιολογικού υλικού που προέρχεται από τις ανασκαφικές έρευνες που διεξάχθηκαν στο παρελθόν και συνεχίζονται έως και σήμερα από τις αρχαιολογικές σχολές του εξωτερικού αλλά και τα ελληνικά πανεπιστήμια (Αρχαιολογικό Μουσείο Μυκηνών, http://odysseus.culture.gr/h/1/gh151.jsp?obj_id=7061).

Παράλληλα με τα μουσεία, σημαντικό κομμάτι του πολιτιστικού αποθέματος της πόλης του Άργους αποτελεί και το ιστορικό κέντρο της πόλης. Η πόλη ξεχωρίζει για τα σπουδαία και καλαίσθητα νεοκλασικά του κτίρια τα οποία βρίσκονται κυρίως στο κεντρικό τμήμα της πόλης γύρω και κατά μήκος του μητροπολιτικού ναού και πολιούχου Αγίου Πέτρου Επισκόπου Άργους. Βέβαια ορισμένα βρίσκονται διάσπαρτα μέσα στην πόλη, δίνοντας έτσι έναν μοναδικό χαρακτήρα στις γειτονιές. Ξεκινώντας την αναφορά στα νεοκλασικά κτίρια, κτίσμα εξαιρετικού ενδιαφέροντος είναι οι «Καποδιστριακοί Στρατώνες», στην περιοχή του σιδηροδρομικού σταθμού, που χτίστηκε τη δεκαετία του 1690 σαν νοσοκομείο από τους Βενετούς. Κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας η χρήση του ήταν η δημόσια αγορά και υπήρχε ένας χώρος όπου στεγαζόταν το ταχυδρομείο. Όπως ήδη αναφέρθηκε, ο Καποδίστριας μετέτρεψε ολόκληρο το συγκρότημα σε στρατόπεδο και υπήρξαν οι πρώτοι στρατώνες του σύγχρονου Ελληνικού Κράτους. Σήμερα οι Στρατώνες στεγάζουν το Σώμα Προσκόπων, την Φιλαρμονική Άργους και το Βυζαντινό Μουσείο Αργολίδας. Ιδιαίτερης αισθητικής κτίρια είναι το Δημαρχείο, νεοκλασικό του 19ου αι. και το Μέγαρο Τρικούπη, στο οποίο έζησε ο Σπυρίδων Τρικούπης, καθ' όλη τη διάρκεια του Απελευθερωτικού Αγώνα το 1821. Ακόμη, σπουδαίο κτίσμα είναι το Δημοτικό Σχολείο Καποδίστρια, νεοκλασικό κτίριο που κατασκευάστηκε το 1829 και στεγάζει σήμερα το 1ο και 7ο Δημοτικό Σχολείο. Στην νότια είσοδο της πόλης βρίσκεται ο Σιδηροδρομικός Σταθμός, που κτίστηκε τη δεκαετία 1880, αφού ο πρώτος -ατμοκίνητος τότε- σιδηρόδρομος έφτασε στο Άργος το 1885. Γνώρισε ιδιαίτερη δημοφιλία μέχρι το 1960 και αποτελούσε κεντρικό μέσο μεταφοράς ανθρώπων και προϊόντων προς την Αθήνα και προς άλλες πόλεις της Πελοποννήσου. Ένα από τα πλέον ιδιαίτερα νεοκλασικά κτίρια της πόλης είναι το Μέγαρο Κωνσταντόπουλου. Ανοικοδομήθηκε από την ομώνυμη οικογένεια το 1912, σχεδιασμένο από τον Ε. Τσίλλερ. Σήμερα, στεγάζει την Τουριστική Σχολή ΙΕΚ Πελοποννήσου. Αποτελεί ένα κτίριο με υψηλή αισθητική καθώς είναι διακοσμημένο με τοιχογραφίες, εκφράζοντας το νεοκλασικό χαρακτήρα μέσα και έξω. Ιδιαίτερο και αξιοπρόσεκτο, επίσης, κτίσμα, το οποίο εντυπωσιάζει με το μέγεθος του και τη συμμετρία του αποτελεί η Δημοτική Νεοκλασική Αγορά σχεδιασμένη από τον αρχιτέκτονα Τσίλλερ που κτίστηκε το 1888. Σήμερα λειτουργεί ως σύγχρονη αγορά και βρίσκεται σε κεντρικό

σημείο της πόλης απέναντι από τις Στρατώνες Καποδίστρια.

4) Το βασικό αγαθό-παράγωγο της περιοχής του Άργους, το πορτοκάλι

Ανάμεσα στους αρχαιολογικούς χώρους και το ιστορικό κέντρο της πόλης του Άργους, εντοπίζεται ένα ακόμη στοιχείο το οποίο θα μπορούσε να αποτελέσει μία βασική παράμετρο στην διαμόρφωση μιας πολιτιστικής διαδρομής. Αυτό είναι το φυσικό τοπίο και οι αναρίθμητοι πορτοκαλεώνες που υπάρχουν στον αργολικό κάμπο. Το φυσικό τοπίο αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της συλλογικής ταυτότητας των κατοίκων, οι οποίοι ζουν και συνδιαλέγονται με αυτό καθημερινά. Ο φυσικός πλούτος της αργολικής πεδιάδας σε συνδυασμό με την εξερεύνηση των αρχαιολογικών χώρων από τους επισκέπτες είναι σε θέση να παρέχει μια ολιστική και πολύπλευρη εμπειρία στον επισκέπτη της πόλης.

Η καλλιέργεια του πορτοκαλιού, το οποίο αποτελεί βασικό παράγωγο του νομού, τα χωριά που κρατούν την παράδοση ζωντανή μέχρι σήμερα σε συνδυασμό με την αλληλεπίδραση και την περιήγηση στους αρχαιολογικούς χώρους δημιουργούν στους επισκέπτες αλλά και στους κατοίκους μια βιωματική και ολιστική εμπειρία περιήγησης και επαφής με τον πολιτισμό. Εν γένει, ο πολιτισμός είναι το έναυσμα για την έρευνα και την ανάγκη αποσαφήνισης του τρόπου ζωής και συμπεριφοράς των ανθρώπων μέσα στην πόλη. Σε οποιοδήποτε περιβάλλον κι αν ζει ο άνθρωπος, είτε αγροτικό είτε αστικό, υπάρχει ένας τρόπος αντίληψης και επεξεργασίας της καθημερινότητας.

Τη δεκαετία του 1970, η Άλκη Κυριακίδου-Νέστορος έδειξε ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τη σχέση μεταξύ ανθρώπου και φύσης, μέσα από της μελέτες της. Οι μελέτες της «Η οργάνωση του χώρου στον παραδοσιακό πολιτισμό» (1973) και «Σημάδια του τόπου ή η λογική του ελληνικού τοπίου» (1974) δείχνουν πως η σχέση κοινωνίας-τοπίου αποτελεί χρήσιμο πεδίο έρευνας. Μέσα από τη λογική και τη μορφολογία του τοπίου, προσπάθησε να αναδείξει τη σχέση του ανθρώπου με το φυσικό περιβάλλον στον ελληνικό παραδοσιακό πολιτισμό. Έτσι, αναδεικνύεται η προσέγγιση του περιβάλλοντος στον παραδοσιακό πολιτισμό, η οποία δείχνει πως οι ερευνητές δεν μένουν στο δίπολο «φυσικό/ ανθρωπογενές», αλλά το νοηματοδοτούν, μελετούν την ιστορική του ανάπτυξη και έχουν επίγνωση της κοινωνικής του «κατασκευής» (Νιτσιάκος, 2014:135-136) . Στις κοινωνίες, όπου η παραγωγική δραστηριότητα είναι, κυρίως, πρωτογενής, υπάρχει συνοχή και οι εργασίες είναι καταμερισμένες, η σχέση των ανθρώπων με το φυσικό περιβάλλον διαφέρει από τη σχέση των κατοίκων σε ένα βιομηχανοποιημένο περιβάλλον. Έτσι, αναπτύσσεται ένα άλλου είδους «οικολογικό ήθος» (Νιτσιάκος, ο.π.:137) . Οι κάτοικοι το σέβονται και αναπτύσσουν ένα είδος οικολογικής συνείδησης και αυτό συμβαίνει καθώς το τοπίο είναι αυτό που τους παρέχει τροφή, εισόδημα και σε αυτό αναπτύσσονται πολιτισμικά. Με αυτό τον τρόπο, το τοπίο, ειδικότερα το αγροτικό, μέσα από την αλληλεπίδραση με τον άνθρωπο και

το ήθος (το οικολογικό) γίνεται ένα περιβάλλον τόσο κοινωνικό όσο και πολιτισμικό, καθώς οι κοινωνίες ανταποκρίνονται στις περιβαλλοντικές απαιτήσεις μέσω της τεχνολογίας, με κοινωνικές στρατηγικές (μετανάστευση κ.ά) σε συνδυασμό με θρησκευτικές και τελετουργικές πρακτικές, οι οποίες αποτελούν την υλική έκφραση της φαντασιακής θέσμησης της φύσης (Οικονόμου 2007, σελ. 20). Γενικότερα, ο άνθρωπος καθώς και το περιβάλλον μέσα στο οποίο ζει, αποτελεί τον φορέα των κοινωνικών αλλαγών και των πολιτισμικών φαινομένων (Λουκάτος, 2015: 24). Επιπροσθέτως, κομμάτι των κοινωνικών επιταγών και της καθημερινότητας αποτελεί η παραγωγική διαδικασία, η οποία χαρακτηρίζει τόσο τα αστικά όσο και τα ευρύτερα αγροτικά περιβάλλοντα. Δεν είναι τυχαίο ότι η ενασχόληση των κοινωνικών επιστημών με την παραγωγική διαδικασία, τα τεχνουργήματα και τη διαδικασία δημιουργίας τους, ξεκίνησε ήδη από τη δεκαετία του 1970, χαρακτηρίζει κυρίως τη γαλλική σχολή και συνεχίζεται έως σήμερα (Οικονόμου, 2007: 44). Συγκεκριμένα, στην περιοχή της Αργολίδας, το ιστορικό παρελθόν και η πλούσια αρχαιολογική κληρονομιά αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι στη ζωή των κατοίκων. Βιώνουν το περιβάλλον μέσα από τα αρχαιολογικά ευρήματα που βρίσκονται διάσπαρτα σε ολόκληρη την πόλη, τις μυρωδιές και τη γεύση του πορτοκαλιού καθώς αποτελεί βασικό παράγωγο στην περιοχή αλλά και μέσα από τα μουσεία, τους αρχαιολογικούς χώρους και την αρχιτεκτονική. Η σχέση αυτή της ανθρώπινης δραστηριότητας και της φύσης έχει ενσωματωθεί στον τρόπο που άνθρωποι κινούνται και ζουν στο περιβάλλον, καθώς ο καθένας νοηματοδοτεί διαφορετικά το τοπίο στο οποίο ζει. Όπως αναφέρει ο Tilley, από αυτό γίνεται αντιληπτό ότι τα νοήματα του χώρου εμπεριέχουν πάντα μια υποκειμενική διάσταση. Ο ίδιος ο χώρος λαμβάνει μια δυναμική σημασία που προκύπτει μέσα από τις σχέσεις των ανθρώπων και των τοπίων. Ακόμη, ο ίδιος τονίζει πως τα τοπία χαρακτηρίζονται από χωροχρονικότητες καθώς οι χώροι μεταβάλλονται, αναδιαμορφώνονται και σχετίζονται άμεσα με το σχηματισμό βιογραφιών και κοινωνικών σχέσεων (Tilley, 2012: 219-220). Οι σχέσεις αυτές διαμορφώνονται στο πέρασμα των χρόνων και είναι αυτές που δημιουργούν την ανάγκη για την προβολή και την αξιοποίηση του πολιτιστικού αγαθού της πόλης. Οι πολιτιστικές διαδρομές ως ευρωπαϊκή πολιτική μπορεί να παράσχει τα εργαλεία ώστε η διάδραση αυτή να λάβει πρακτικό και εφαρμόσιμο χαρακτήρα με στόχο την τουριστική και οικονομική ανάπτυξη και προβολή του ιστορικού και πολιτιστικού υπόβαθρου της πόλης. Η επιτόπια έρευνα στους αρχαιολογικούς χώρους της πόλης ανέδειξε την ανάγκη για τη δημιουργία πολιτιστικής διαδρομής και προβολής του πολιτιστικού αγαθού της πόλης.

Ωστόσο, ακόμη μία σημαντική παράμετρος στην διαμόρφωση και εφαρμογή μιας πολιτιστικής διαδρομής είναι η κοινή συλλογική μνήμη των κατοίκων. Γενικότερα, η μνήμη είναι τρόπος τινά ο τρόπος αντίληψης του Είναι του ανθρώπου. Οι διαδικασίες διαμόρφωσης της μνήμης, όπως η

επανάληψη και η προφορικότητα, μπορούν να είναι κοινές για τα άτομα μιας περιοχής ή ακόμη μιας χώρας ολόκληρης. Έτσι, γεννάται η συλλογική μνήμη (collective memory), ένας όρος που εισήγαγε ο κοινωνιολόγος και φιλόσοφος Maurice Halbwachs και αναφέρεται στο γεγονός ότι η μνήμη αυτή υλοποιείται μέσα από ένα αντικείμενο ή μια τοποθεσία (Halbwachs, 2013:30-42). Ακόμη, είναι η μνήμη που μοιράζονται τα άτομα που συμμετέχουν σε ένα συμβάν ή μία εμπειρία (Χρυσανθοπούλου, 2018: 69-70). Ο George Marcus αναφέρει ότι το παρόν καθορίζεται από τη μνήμη και πως η ίδια η μνήμη διαθέτει τις δικές της ξεχωριστές αφηγήσεις και αποτυπώματα, που είναι συνώνυμα με τη διαδικασία του σχηματισμού της ταυτότητας (Χρυσανθοπούλου, 2018:71). Έτσι, η ιστορία και το πολιτισμικό αγαθό μετατρέπονται σε σημείο αναφοράς ενός, ιστορικά χαρακτηρισμένου, σημαντικού γεγονότος, και έτσι ως κοινωνικά υποκείμενα τα άτομα της κοινότητας έχουν νοηματοδοτήσει συμβολικά ως κομμάτι της ταυτότητάς τους την ιστορική κληρονομιά. Αυτό συμβαίνει καθώς αποτελεί μέρος της καθημερινότητάς τους. Συχνά το Άργος αναφέρεται ως η αρχαιότερη πόλη της Ευρώπης, ένα γνώρισμα το οποίο είναι γνωστό σε όλους τους κατοίκους και αναφέρεται πολύ συχνά, ως κοινωνικό πλαίσιο, είναι κοινό βίωμα για όλους τους κατοίκους. Η κοινότητα αποτελεί μια ισχυρή συνθήκη πολιτισμικής ταυτότητας και μια ενσυνείδητη συλλογική πρακτική που καλλιεργεί έναν ζωτικό χώρο για συντροφικότητα και συναναστροφή, σημαδεύοντας την καθημερινότητα και την κουλτούρα του ατόμου (Ζαϊμάκης, 2011:17). Μια καθημερινότητα η οποία μπορεί να εμπλουτιστεί με νέα βιώματα και να ενισχύσει ακόμη περισσότερο τη συλλογική ταυτότητα μέσα από κοινά σημεία αναφοράς. Είναι σημαντικό για τον επισκέπτη της πόλης να είναι σε θέση να βιώσει και να ακολουθήσει τη ροή αυτή μέσα από δράσεις στους αρχαιολογικούς χώρους. Αυτό θα φέρει τον επισκέπτη ένα βήμα πιο κοντά στους κατοίκους και την ιστορία τους, βιώνοντας και τιμώντας ιστορικά σημεία της πόλης.

Έτσι, καθίσταται σαφές ότι το όραμα και οι βασικοί στόχοι της πολιτιστικής διαδρομής είναι η προσέλκυση επισκεπτών στην πόλη, η οικονομική και τουριστική άνθιση. Θέλοντας να αναδειχθεί η συλλογική μνήμη, η κοινή ιστορική και πολιτισμική ταυτότητα, η φύση, το τοπίο και ο αρχαιολογικός πλούτος της πόλης, η πολιτιστική διαδρομή που ακολουθεί θα μπορούσε να είναι το έναυσμα για την επίτευξη αυτού του στόχου. Βασικός στόχος είναι μέσω της ανάδειξης του φυσικού και πολιτιστικού πλούτου της πόλης του Άργους να διαμορφωθεί ένα ελκυστικό πλαίσιο προϊόντων και υπηρεσιών που θα αποσκοπεί σε:

- προστασία και επιβίωση των μνημείων και στην έκθεσή τους προς το κοινωνικό σύνολο (γηγενές και εξωγενές),
- προσέλκυση επισκεπτών,
- οικονομική εκμετάλλευση και αποκόμιση εσόδων προς όφελος των μνημείων και της τοπικής οικονομίας, με απώτερο στόχο την κοινωνική, πολιτιστική, περιβαλλοντική και

οικονομική ανάπτυξη της περιοχής.

5.2 Ανάλυση S.W.O.T. της πόλης του Άργους

Η SWOT analysis θεωρείται από τα πλέον διαδεδομένα εργαλεία του σύγχρονου μάρκετινγκ. Αποτελεί μια καθιερωμένη πρακτική για όλες τις κορυφαίες εταιρείες ανά τον κόσμο. Η ιδιαίτερη δημοφιλία της SWOT analysis αποδίδεται στο γεγονός ότι βοηθά στην εξαγωγή αξιόπιστων συμπερασμάτων που καθορίζουν την διαμόρφωση της επιχειρησιακής στρατηγικής. Μέσα από την ολοκλήρωση της αποτύπωσης των παραγόντων που αποτελούν μια SWOT analysis, ο εμπλεκόμενος θα μπορεί να διακρίνει συμπυκνωμένες τις προκλήσεις που έχει να αντιμετωπίσει προκειμένου να επιβιώσει και να αναπτυχθεί μέσα σε ένα ανταγωνιστικό περιβάλλον (Garry J κά, 2016). Έχοντας καλύτερη εικόνα των δεδομένων, ο ερευνητής, καλείται να αναλάβει πρωτοβουλίες προς όφελος της επιχείρησης του, προκειμένου:

- να αξιοποιήσει με αποτελεσματικό και αποδοτικό τρόπο τα δυνατά του σημεία
- να βελτιώσει τις αδυναμίες του,
- να αξιοποιήσει τυχόν ευκαιρίες
- να μπορέσει να αντιμετωπίσει πιθανές μελλοντικές απειλές.

Στην περίπτωση της πόλης του Άργους, οι παράγοντες που εξετάζονται είναι πολυδιάστατοι και σχετίζονται τόσο με το εσωτερικό της πόλης και την ιδιαίτερη φυσιογνωμία της όσο και με τους εξωτερικούς παράγοντες όπως ο ανταγωνισμός με τις γειτονικές πόλεις κλπ.

Δυνατά σημεία (Strengths)

- Αξιοσημείωτοι αρχαιολογικοί χώροι και μνημεία σε όλη την έκταση της πόλης του Άργους που καλύπτουν πολλές ιστορικές περιόδους (αρχαία-βυζαντινή-ύστερη) και είδη (δημόσιος βίος, θρησκευτικά, οικιστικά κ.λ.π.).
- Ιδιαίτερα μνημεία με χαρακτηριστικά μοναδικότητας, όπως το Αρχαίο Θέατρο του Άργους και το υπερσύγχρονο Βυζαντινό Μουσείο Αργολίδας
- Περιοχή μοναδικής ιστορικής σημασίας, καθώς το Άργος αποτελεί την αρχαιότερη πόλη

της Ευρώπης.

- Σημαντικά νεοκλασικά κτίρια με εξαιρετική κατάσταση διατήρησης.
- Τόποι που συνδέονται με την πλούσια μυθολογία που σχετίζεται με το Άργος.
- Πολλοί ναοί-εκκλησίες βυζαντινών και μεταβυζαντινών χρόνων σε όλη την έκταση της πόλης.
- Σημαντική λαογραφική παράδοση με αναβιώσεις εθίμων καθ' όλη τη διάρκεια του έτους.
- Σημαντικά μοναστήρια σε εξαιρετικές τοποθεσίες, όπως το μοναστήρι της Αγίας Μαρίνας δίπλα από την ακρόπολη του Άργους, το κάστρο Λάρισα .
- πεδινά τμήματα του αργολικού κάμπου που είναι κατάλληλα για περιπάτους.
- Σημαντικός υδροβιότοπος.
- Καθαρές θάλασσες και οργανωμένες δημόσιες παραλίες του Δήμου Άργους-Μυκηνών
- Αθλητικές διοργανώσεις και εναλλακτικές μορφές δραστηριοτήτων.
- Ελκυστικές περιοχές για πεζοπορία, ποδήλατο και αθλητικές δραστηριότητες.
- Αυξημένο ενδιαφέρον των κατοίκων για την πολιτιστική τους κληρονομιά.
- Στρατηγική θέση της περιοχής – άμεση σύνδεση με την υπόλοιπη Πελοπόννησο, την Αττική και τη Στερεά Ελλάδα –άμεση γειτνίαση με σημαντικά κέντρα όπως η Τρίπολη, η Κόρινθος και εύκολη πρόσβαση στα νησιά του Αργοσαρωνικού (Σπέτσες, Ύδρα, Πόρος).
- Καταλύματα σε παραθαλάσσιες και ορεινές περιοχές.
- Ποικιλία εξαιρετικών ντόπιων προϊόντων (κυρίως αγροτικά και τυροκομικά προϊόντα ντόπιας παραγωγής).
- Πολλά καταστήματα παροχής υπηρεσιών εστίασης και αναψυχής.
- Επιλογές πρόσβασης με σύγχρονα μέσα μαζικής μεταφοράς (Νέα και Παλαιά Εθνική Οδός, Κ.Τ.Ε.Λ. Αργολίδας).
- Ενδιαφέρον των φορέων της περιοχής, δράσεις των τοπικών φορέων.

Αδύνατα σημεία (Weaknesses)

- Ανεπαρκές-προβληματικό οδικό δίκτυο στο εσωτερικό της περιοχής.
- Ανεπαρκής σύνδεση μεταξύ αστικών-ημιαστικών-ορεινών περιοχών με μέσα μαζικής Μεταφοράς, δεν υπάρχει αρκετά συχνή ανταπόκριση με το τοπικό λεωφορείο, ιδιαίτερος με τα ορεινά χωριά της περιοχής.
- Μη σχηματισμένα μονοπάτια για περιπατητικό ή ποδηλατικό τουρισμό.
- Κλειστοί αρχαιολογικοί χώροι και μνημεία, λόγω έλλειψης προσωπικού ή χρονοβόρας ανακαίνισης.
- Περιορισμένες πολιτιστικές δράσεις - ελάχιστοι πολιτιστικοί σύλλογοι.
- Επικοινωνιακή εσωστρέφεια -έλλειψη συστηματικής και σταθερής προβολής της περιοχής.
- Απουσία ισχυρού brand name για την τουριστική ανάπτυξη.
- Έλλειψη σχετικών και στοχευμένων μελετών.
- Έλλειψη μεθοδευμένων κινήσεων-συνεργασιών μεταξύ των αρμόδιων φορέων.
- Μη ευαισθητοποιημένος ντόπιος πληθυσμός για το πολιτιστικό απόθεμα της περιοχής ως μέσο οικονομικής και τουριστικής ανάπτυξης.
- Ανεπαρκής ενημέρωση επιχειρηματιών περιοχής σε θέματα σύνδεσης επιχειρήσεων και πολιτιστικού τουρισμού.

Ευκαιρίες (Opportunities)

- Αυξημένη προτίμηση επισκεπτών-τουριστών για την πόλη του Άργους, με έμφαση στις παραθαλάσσιες περιοχές λόγω προσιτών οικονομικά καταλυμάτων .
- Αυξημένο ενδιαφέρον-συμμετοχή σχολείων και συλλόγων σε εκδηλώσεις και δράσεις της Περιφέρειας και κυρίως του Δήμου.
- Δωρεάν πολιτιστικές εκδηλώσεις-ξεναγήσεις-εκπαιδευτικά προγράμματα.
- Δυνατότητα χρηματοδότησης έργων και δράσεων από ποικίλα ευρωπαϊκά και εθνικά προγράμματα.
- Δυνατότητα σύνδεσης με γειτονικές (υφιστάμενες ή σε εξέλιξη) πολιτιστικές διαδρομές (Πολιτιστική Διαδρομή Πελοποννήσου-MOPEΑΣ)

- Νέες τεχνολογίες.

Απειλές (Threats)

- Συνεχιζόμενη οικονομική ύφεση της τελευταίας δεκαετίας.
- Ανταγωνιστική δράση άλλων περιοχών (Κορινθία, Αρκαδία, Μεσσηνία κá).
- Καθυστερήσεις στην υλοποίηση έργων υποδομής (βελτίωση οδικού δικτύου, χάραξη μονοπατιών).

Από την παράθεση των ισχυρών σημείων προκύπτει ότι το Άργος διαθέτει ποικιλόμορφο πολιτιστικό και φυσικό απόθεμα. Η πόλη αλλά και η ευρύτερη περιοχή περιλαμβάνει πλούσια πολιτιστική κληρονομιά ως προς τα είδη των μνημείων και τις χρονικές-ιστορικές περιόδους, πλούσια μυθολογική και λαογραφική παράδοση, φυσικά αξιοθέατα και τοπία, ορεινούς, πεδινούς και παραθαλάσσιους οικισμούς, πολλές παραλίες αλλά και ποικιλία ντόπιων προϊόντων. Συγχρόνως, η γεωγραφική της θέση, αφενός η εγγύτητα με το πολυπληθές λεκανοπέδιο Αττικής, αφετέρου η γειτνίαση με την υπόλοιπη Πελοπόννησο και Στερεά Ελλάδα και η σύνδεσή της μέσω σύγχρονων οδικών αξόνων, της προσφέρει ένα επιπλέον ισχυρό – ανταγωνιστικό πλεονέκτημα ως προς την προσέλκυση και προσέλευση επισκεπτών. Επιπροσθέτως, το πρόσφατα αυξημένο ενδιαφέρον των κατοίκων για την πολιτιστική τους κληρονομιά και για πολιτιστικά δρώμενα που απορρέουν και συνδυάζονται μ’ αυτήν αποτελεί ένα σημαντικό στοιχείο που μπορεί να λειτουργήσει προς όφελος του τόπου, συμβάλλοντας μεν στην ευημερία και κοινωνική-πολιτιστική ανάπτυξη του έμψυχου στοιχείου, δίνοντας το έναυσμα δε στους αρμόδιους φορείς, όπως και επιχειρηματίες (ντόπιους και μη) να ενεργήσουν προς αυτήν την κατεύθυνση και να επενδύσουν στον κλάδο αυτό.

Σχετικά με τις αδυναμίες, κυριαρχεί αφενός η έλλειψη επαρκών υποδομών πρόσβασης εντός των περιοχών του Άργους, και αφετέρου η έλλειψη μεθοδευμένων και στοχευμένων δράσεων και συνεργασιών μεταξύ των δημόσιων φορέων για την ανάδειξη και αξιοποίηση τη περιοχής. Αυτό συμβαίνει τόσο σε επίπεδο ευαισθητοποίησης των κατοίκων και των επιχειρηματιών, όσο και στην προσέλκυση επισκεπτών. Τα δεδομένα αυτά λειτουργούν ανασταλτικά ως προς την ανάδειξη της περιοχής και την ταύτισή της με τουριστικό προορισμό/επώνυμο τουριστικό προϊόν.

Όσον αφορά στο εξωτερικό περιβάλλον, η προσέλκυση επισκεπτών–τουριστών αφορά, κυρίως, σε ημερήσιο τουρισμό και σχετίζεται με τις παραθαλάσσιες περιοχές ή η γειτονική πόλη του

Ναυπλίου, ενώ, ακόμη, παρατηρείται αυξημένο ενδιαφέρον συγκεκριμένων ομάδων κοινού (συλλόγων και σχολείων) από γειτονικές περιοχές για την πολιτιστική κληρονομιά και τις εναλλακτικές μορφές δράσης που προσφέρει η περιοχή. Οι σύγχρονες δράσεις και τα έργα ανάδειξης μνημείων της περιοχής αποτελούν ισχυρό μέσο προσέλκυσης, υπονοώντας την προτίμηση του κοινού για οργανωμένες δραστηριότητες και χώρους που συνδυάζουν ξενάγηση, εκπαίδευση αλλά και ψυχαγωγία. Επίσης, προς την κατεύθυνση της ανάδειξης και ανάπτυξης των δράσεων μπορούν να συμβάλλουν οι δυνατότητες που προσφέρουν οι νέες τεχνολογίες, είτε σε επίπεδο ενημέρωσης και προβολής, είτε σε επίπεδο διεξαγωγής τους.

Παράλληλα, η ανταγωνιστική δράση όμορων περιοχών/νομών θα πρέπει να λειτουργήσει όχι ως απειλή, αλλά ως κίνητρο ανάπτυξης, αφενός με την επίσπευση υλοποίησης έργων υποδομής (βελτίωση οδικού δικτύου και χάραξη μονοπατιών στους ορεινούς όγκους, ολοκλήρωση έργων στις μουσειακές μονάδες και τους αρχαιολογικούς χώρους), αφετέρου με τη διαμόρφωση αλληλένδετων δράσεων (δικτύωση διαδρομών μέσω συνεργασίας φορέων – προγράμματα συνεργασίας επιχειρηματιών – αλυσίδες ντόπιων προϊόντων). Σε αυτό το επίπεδο φορείς όπως η Περιφέρεια και οι δήμοι μπορούν να διαδραματίσουν καταλυτικό ρόλο.

<u>Δυνατά σημεία (Strengths)</u>	<u>Αδύνατα σημεία (Weaknesses)</u>
<ul style="list-style-type: none"> • Αξιοσημείωτοι αρχαιολογικοί χώροι και μνημεία σε όλη την έκταση της πόλης του Άργους που καλύπτουν πολλές ιστορικές περιόδους (αρχαία-βυζαντινή-ύστερη) και είδη (δημόσιος βίος, θρησκευτικά, οικιστικά κ.λ.π.). • Εμβληματικά μνημεία με χαρακτηριστικά μοναδικότητας, όπως το Αρχαίο Θέατρο του Άργους και το υπερσύγχρονο Βυζαντινό Μουσείο Αργολίδας • Περιοχή μοναδικής ιστορικής σημασίας καθώς το Άργος αποτελεί την αρχαιότερη πόλη της Ευρώπης. • Σημαντικά νεοκλασικά κτίρια με εξαιρετική κατάσταση διατήρησης. • Τόποι που συνδέονται με την πλούσια μυθολογία που σχετίζεται με το Άργος. • Πολλοί ναοί-εκκλησίες και εξωκκλήσια βυζαντινών και μεταβυζαντινών χρόνων σε όλη την έκταση της πόλης. • Σημαντική λαογραφική παράδοση με 	<ul style="list-style-type: none"> • Ανεπαρκές-προβληματικό οδικό δίκτυο στο εσωτερικό της περιοχής. • Ανεπαρκής σύνδεση μεταξύ αστικών-ημιαστικών-ορεινών περιοχών με μέσα μαζικής <p>Μεταφοράς, δεν υπάρχει αρκετά συχνή ανταπόκριση με το τοπικό λεωφορείο, ιδιαιτέρως με τα ορεινά χωριά της περιοχής.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Μη σχηματισμένα μονοπάτια για περιπατητικό ή ποδηλατικό τουρισμό. • Κλειστοί αρχαιολογικοί χώροι και μνημεία, λόγω έλλειψης προσωπικού ή χρονοβόρας ανακαίνισης. • Περιορισμένες πολιτιστικές δράσεις - ελάχιστοι πολιτιστικοί σύλλογοι. • Επικοινωνιακή εσωστρέφεια -έλλειψη συστηματικής και σταθερής προβολής της περιοχής. • Απουσία ισχυρού brand name για την τουριστική ανάπτυξη. • Έλλειψη σχετικών και στοχευμένων

<p>αναβιώσεις εθίμων καθ' όλη τη διάρκεια του έτους.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Σημαντικά μοναστήρια σε εξαιρετικές τοποθεσίες, όπως το μοναστήρι της Αγίας Μαρίνας δίπλα από την ακρόπολη του Άργους, το κάστρο Λάρισα . • Αξιοθέατα πεδινά τμήματα του αργολικού κάμπου. • Σημαντικός υγροβιότοπος. • Καθαρές θάλασσες και οργανωμένες δημόσιες παραλίες του Δήμου Άργους-Μυκηνών • Αθλητικές διοργανώσεις και εναλλακτικές μορφές δραστηριοτήτων. • Ελκυστικές περιοχές για πεζοπορία, ποδήλατο και αθλητικές δραστηριότητες. • Αυξημένο ενδιαφέρον των κατοίκων για την πολιτιστική τους κληρονομιά. • Στρατηγική θέση της περιοχής – άμεση σύνδεση με την υπόλοιπη Πελοπόννησο, την Αττική και τη Στερεά Ελλάδα –άμεση γειτνίαση με σημαντικά κέντρα όπως η Τρίπολη, η Κόρινθος και εύκολη πρόσβαση στα νησιά του Αργοσαρωνικού (Σπέτσες, Ύδρα, Πόρος). • Καταλύματα σε παραθαλάσσιες και ορεινές περιοχές. • Ποικιλία εξαιρετικών ντόπιων προϊόντων (κυρίως αγροτικά και τυροκομικά προϊόντα ντόπιας παραγωγής). • Πολλά καταστήματα παροχής υπηρεσιών εστίασης και αναψυχής. • Επιλογές πρόσβασης με σύγχρονα μέσα μαζικής μεταφοράς (Νέα και Παλαιά Εθνική Οδός, Κ.Τ.Ε.Λ. Αργολίδας). • Ενδιαφέρον των φορέων της περιοχής, δράσεις των τοπικών φορέων. 	<p>μελετών.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Έλλειψη μεθοδευμένων κινήσεων-συνεργασιών μεταξύ των αρμόδιων φορέων. • Μη ευαισθητοποιημένος ντόπιος πληθυσμός για το πολιτιστικό απόθεμα της περιοχής ως μέσο οικονομικής και τουριστικής ανάπτυξης. • Ανεπαρκής ενημέρωση επιχειρηματιών περιοχής σε θέματα σύνδεσης επιχειρήσεων και πολιτιστικού τουρισμού.
<p><u>Ευκαιρίες (Opportunities)</u></p>	<p><u>Απειλές (Threats)</u></p>

<ul style="list-style-type: none"> • Αυξημένη προτίμηση επισκεπτών-τουριστών για την πόλη του Άργους, με έμφαση στις παραθαλάσσιες περιοχές λόγω προσιτών οικονομικά καταλυμάτων . • Αυξημένο ενδιαφέρον-συμμετοχή σχολείων και συλλόγων σε εκδηλώσεις και δράσεις της Περιφέρειας και κυρίως του Δήμου. • Δωρεάν πολιτιστικές εκδηλώσεις-ξεναγήσεις-εκπαιδευτικά προγράμματα. • Δυνατότητα χρηματοδότησης έργων και δράσεων από ποικίλα ευρωπαϊκά και εθνικά προγράμματα. • Δυνατότητα σύνδεσης με γειτονικές (υφιστάμενες ή σε εξέλιξη) πολιτιστικές διαδρομές (Πολιτιστική Διαδρομή Πελοποννήσου-ΜΟΡΕΑΣ) • Νέες τεχνολογίες. 	<ul style="list-style-type: none"> • Συνεχιζόμενη οικονομική ύφεση της τελευταίας δεκαετίας. • Ανταγωνιστική δράση άλλων περιοχών (Κορινθία, Αρκαδία, Μεσσηνία κá). • Καθυστερήσεις στην υλοποίηση έργων υποδομής (βελτίωση οδικού δικτύου, χάραξη Μονοπατιών κá).
---	---

Πίνακας 1. S.W.O.T Analysis. Συγκεντρωτικός πίνακας.

5.3 Πολιτιστική διαδρομή στο Άργος: σημεία και σταθμοί

Με βάση τα παραπάνω, ως βασικά στοιχεία για την προτεινόμενη διαδρομή θεωρούνται:

- α) ο συνδυασμός αρχαιολογικών χώρων και μνημείων, ιστορικών σημείων, βυζαντινών και μεταβυζαντινών μνημείων, στοιχεία της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς της πόλης,
- β) η σύνδεση των στοιχείων πολιτιστικής κληρονομιάς καθώς και των φυσικών αξιοθέατων σε συνδυασμό με την ανάδειξη του φυσικού πλούτου της περιοχής,
- γ) η σύνδεση των σημείων ενδιαφέροντος με τις ντόπιες επιχειρήσεις, οι οποίες μπορούν να εμπορεύονται τα ντόπια προϊόντα ή με χώρους εστίασης και αναψυχής,
- δ) η ανάδειξη των σημείων της διαδρομής μέσα από σύγχρονα επικοινωνιακά και τεχνολογικά

μέσα, με στόχο, να προσελκύσουν το ενδιαφέρον όσο το δυνατόν περισσότερων πληθυσμιακών ομάδων/εν δυνάμει επισκεπτών.

Η επαφή και η βίωση του χώρου ως ζωντανού οργανισμού αποτελεί την βασική επιδίωξη της πολιτιστικής διαδρομής. Η πόλη του Άργους προσφέρεται για επαφή με τη φύση αλλά και με την πλούσια ιστορία του τόπου. Η οργάνωση της προτεινόμενης διαδρομής ξεκινά από την ευρύτερη περιοχή γύρω από την πόλη του Άργους και καταλήγει στο ιστορικό κέντρο με την πλούσια αρχιτεκτονική και τα μουσεία που αποτελούν βασικούς πυλώνες σε μια ξενάγηση.

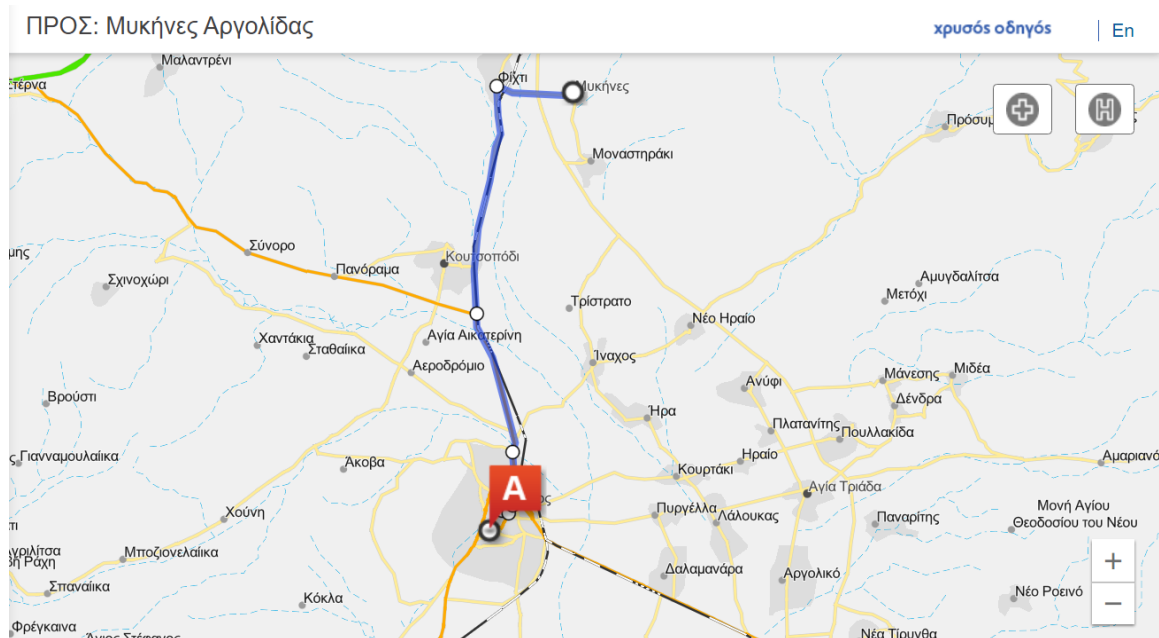
Βασικό στοιχείο στον σχεδιασμό και την υλοποίηση μιας πολιτιστικής διαδρομής είναι ο σχεδιασμός ενός χάρτη με τις οδικές σημάνσεις. Λόγω των πολλών σταθμών πολιτιστικού και φυσικού ενδιαφέροντος, είναι προτιμότερη, η σήμανση μόνο του βασικού οδικού δικτύου έτσι ώστε ο επισκέπτης να έχει τη δυνατότητα να επιλέξει σε κάθε περιοχή τα σημεία που τον ενδιαφέρουν αλλά και τη σειρά με την οποία προτιμά να τα επισκεφθεί (Καραβασιλή & Μικελάκης, 1999:84). Στο πλαίσιο αυτό, οι προτεινόμενες διαδρομές εντάσσονται στις διαδρομές περιφερειακού επιπέδου και όσον αφορά το περιεχόμενο στις εδαφικές-χωρικές (territorial routes), με μικτό χαρακτήρα (ICOMOS 2008), καθώς τα στοιχεία που συνθέτουν την ταυτότητά τους είναι οι χώροι και τα μνημεία πολιτιστικού ενδιαφέροντος. Η ευρύτερη περιοχή και η πόλη του Άργους δεν αποτελεί ένα ιδιαίτερα δύσκολο στην πρόσβαση μέρος, οι δρόμοι βρίσκονται σε καλή κατάσταση και ο φωτισμός είναι επαρκής. Η περιήγηση στα μνημεία της πόλης του Άργους ξεκινάει από τις Μυκίνες, με επίσκεψη στο Αρχαιολογικό Μουσείο Μυκηνών, στον αρχαιολογικό χώρο (Ακρόπολη Μυκηνών) και στο Θησαυρό του Ατρέως. Παρακάτω παρατίθεται χάρτης με τα βασικά οδικά δίκτυα από την πόλη του Άργους προς τις Μήκυνες (Χάρτης 1).

Στη συνέχεια, σημαντικό σταθμό στην πορεία της διαδρομής αποτελεί ο Αρχαιολογικός Χώρος Ηραίου Άργους καθώς και σημεία εντός της πόλεως. Ο επισκέπτης μέσα στην πόλη του Άργους θα ξεκινήσει την περιήγηση του από τα Μουσεία της πόλης (Αρχαιολογικό και Βυζαντινό Μουσείο Αργολίδας). Επίσης, αξιοσημείωτο μνημείο στην πόλη είναι το Αρχαίο Θέατρο και ο ευρύτερος αρχαιολογικός χώρος που περιλαμβάνει τα εξής σημαντικά μνημεία: Θέρμες, Αδριάνειο Υδραγωγείο – Κριτήριο, Ρωμαϊκή Αγορά. Παράλληλα, στο λόφο της Ασπίδας, βρίσκονται, στον προϊστορικό (μεσοελλαδικό) οικισμό, τα μνημεία των Ιερών του Απόλλωνος Δειραδιώτη και της Αθηνάς Οξυδερκούς. (Χάρτης 2). Από τα πιο γνωστά μνημεία της πόλης, το οποίο φαίνεται από το αργολικό λεκανοπέδιο (ακόμη και από την γειτονική πόλη του Ναυπλίου), είναι το Κάστρο της Λάρισας. Το φρούριο βρίσκεται στην βόρεια άκρη της πόλης και είναι εύκολα προσβάσιμο μέσω οδικού δικτύου. Υπάρχουν οι κατάλληλες πινακίδες και οδικές σημάνσεις που λειτουργούν ως οδηγοί για τους επισκέπτες. Η θέα που αντικρίζει κανείς είναι μοναδική καθώς

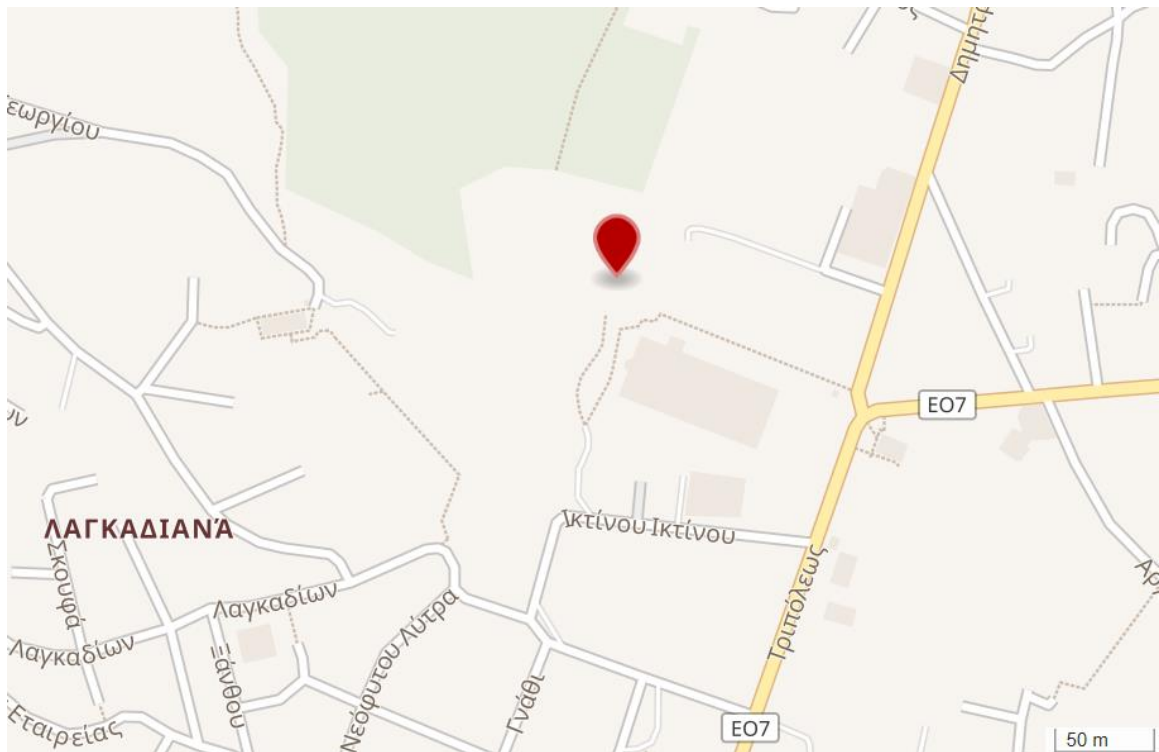
ξεκινά από την πόλη του Άργους και φτάνει έως την πόλη του Ναυπλίου και την θάλασσα του Αργολικού Κόλπου.

Σε απόσταση έξι χιλιομέτρων από το Άργος, βρίσκεται το Κεφαλάρι, το οποίο είναι γνωστό για τις πηγές του και το προϊστορικό σπήλαιο. Στη συνέχεια, ο επισκέπτης μπορεί να επισκεφθεί ένα ιδιαίτερο σε πανελλαδική εμβέλεια μνημείο το οποίο βρίσκεται στο χωριό Ελληνικό, που βρίσκεται δίπλα από το χωριό του Κεφαλαρίου. Η «Πυραμίδα» του Ελληνικού είναι ένα μνημείο που προσελκύει επισκέπτες και αποτελεί μοναδικό θέαμα και βρίσκεται σε ιδιαίτερα κοντινή απόσταση από την πόλη του Άργους (Χάρτης 3).

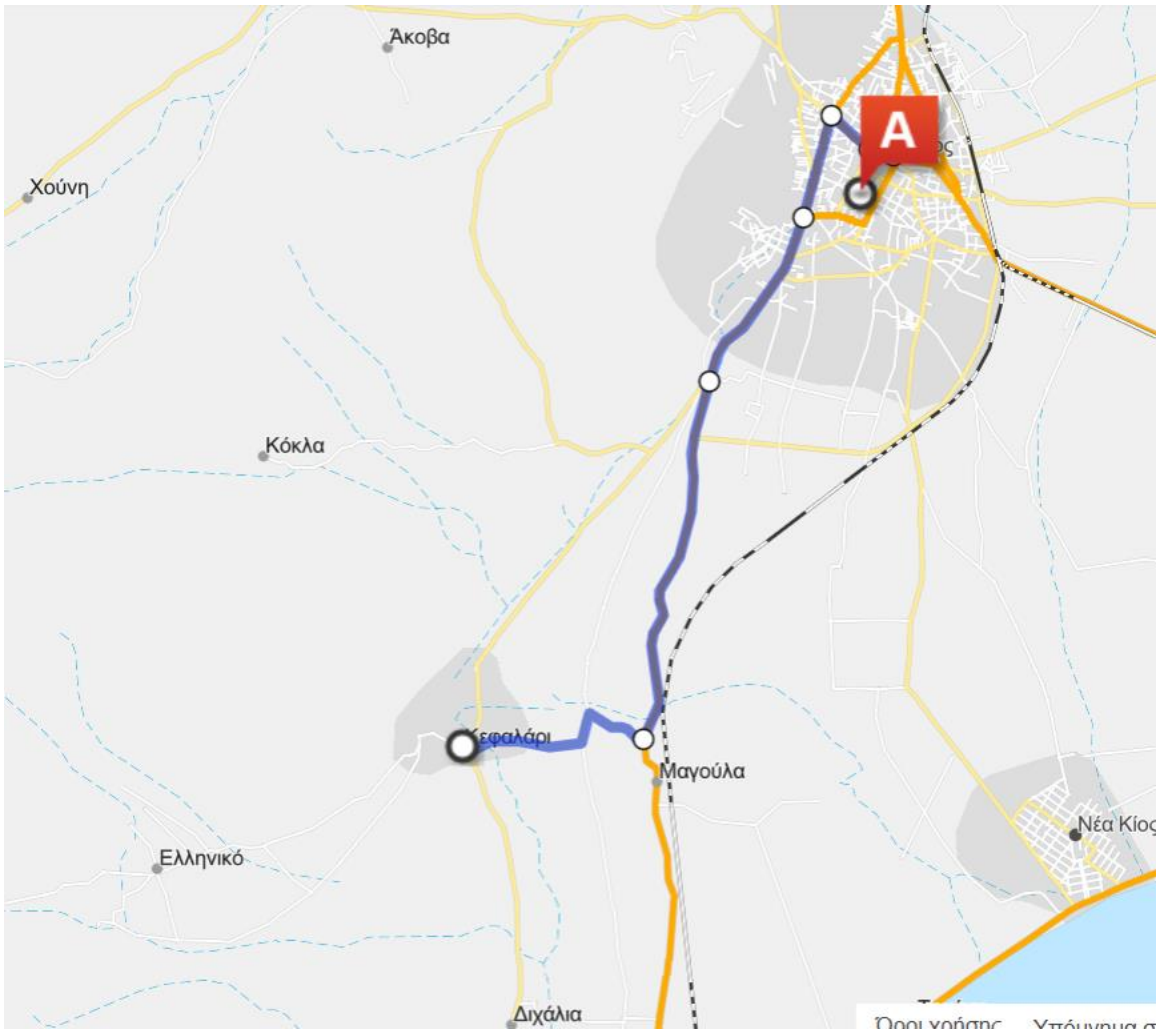
Τέλος, στο δημοτικό διαμέρισμα των Μύλων, βρίσκεται ο οργανωμένος αρχαιολογικός χώρος της Λέρνας (Οικία Κεράμων και Οχυρωματικός Περίβολος) και το Φρούριο των Μύλων και ο Πύργος Βασιλοπούλου. Η χιλιομετρική απόσταση είναι περίπου δέκα χιλιόμετρα και το οδικό δίκτυο είναι σε άριστη κατάσταση (Χάρτης 4.)

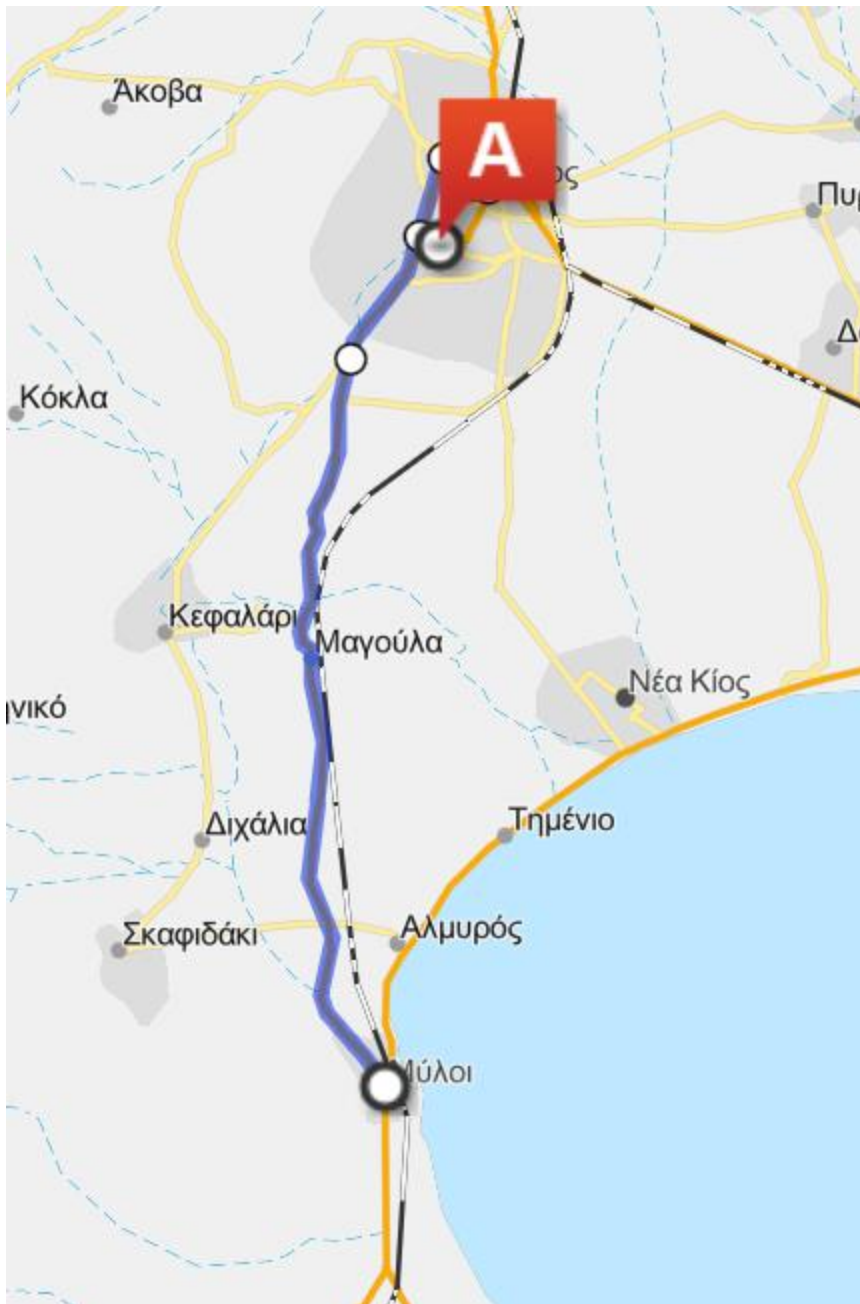
Χάρτης 1, Άργος-Μυκήνες (Χρυσός οδηγός, xo.gr)

Χάρτης 2, Αρχαίο Θέατρο Άργους και Ρωμαϊκή Αγορά (χάρτες Wikipedia https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%91%CF%81%CF%87%CE%B1%CE%AF%CE%BF_%CE%B8%CE%AD%CE%B1%CF%84%CF%81%CE%BF_%CE%86%CF%81%CE%B3%CE%BF%CF%85%CF%82#/map/0).

Χάρτης 3, Άργος-Κεφαλάρι-Ελληνικό (Χρυσός οδηγός, xo.gr).

Χάρτης 4, Άργος-Μύλοι Αργολίδας (Χρυσός οδηγός, xo.gr)

Ωστόσο, πέρα από την διαδρομή που θα ακολουθήσει ο επισκέπτης σημαντικό ρόλο στην αλληλεπίδραση με τον χώρο και τη φύση παίζουν οι δράσεις και οι εμπειρίες που κερδίζει ο καθένας ξεχωριστά, ώστε η επίσκεψη στο Άργος να μείνει αξέχαστη. Βασικό κομμάτι των δράσεων είναι οι ξεναγήσεις. Στις περισσότερες των περιπτώσεων οι επισκέπτες βιώνουν, κατά κύριο λόγο, έναν μονόπλευρο τρόπο επικοινωνίας και μετάδοσης γνώσεων, σύμφωνα με τον οποίο η πληροφόρηση κατευθύνεται από τον πομπό, που είναι είτε η μουσειακή έκθεση είτε τα μνημεία, προς το δέκτη, που είναι ο επισκέπτης.

Με τα δεδομένα που προκύπτουν από την έρευνα στο σύγχρονο διεθνή χώρο, η σχέση αυτή τείνει να διαφοροποιηθεί, καθώς το πρότυπο του επισκέπτη-παθητικού θεατή που παρατηρεί και αφομοιώνει υλικό παρουσιασμένο σύμφωνα με ένα προκαθορισμένο και ανεξάρτητο από τις επιλογές σύστημα, υποχωρεί μπροστά στο νέο πρότυπο του στοχαζόμενου ατόμου, που δραστηριοποιείται δημιουργικά μέσα στον χώρο, αναζητώντας και αποδίδοντας έννοιες και μηνύματα στα εκθέματα και τους αρχαιολογικούς χώρους.

Ωστόσο, μία σημαντική παράμετρος που οφείλει να λάβει υπόψη ο φορέας ή ο επιστήμονας που σχεδιάζει μια πολιτιστική διαδρομή είναι και το ηλικιακό εύρος των επισκεπτών. Ο Carl Rogers, ως ανθρωπιστής ψυχολόγος, πρότεινε μια εκπαιδευτική/πολιτισμική προσέγγιση η οποία θα μπορούσε να εφαρμοστεί τόσο στους ενήλικους όσο και στους ανήλικους επισκέπτες. Η ξενάγηση ως μια ολιστική εμπειρία στο πλαίσιο της πολιτιστικής διαδρομής είναι το κέρδος για κάθε συμμετέχοντα που θέλει να γνωρίσει και να ανακαλύψει τα ιδιαίτερα στοιχεία ενός τόπου. Ο Rogers υποστήριξε ότι σε όλους τους τομείς της εκπαίδευσης, η παραδοσιακή προσέγγιση κατά την οποία ένα άτομο είναι ο κάτοχος και μεταδότης της γνώσης, θα πρέπει να αντικατασταθεί από σύγχρονες μεθόδους και διεργασίες στις οποίες οι συμμετέχοντες είναι ενεργά υποκείμενα. Ο ίδιος ονομάζει τη θεωρία του «προσωποκεντρική» και υποστηρίζει ότι στόχος κάθε προγράμματος θα πρέπει να είναι η αυτοπραγμάτωση του ατόμου, η τάση για την οποία είναι έμφυτη, αλλά μπορεί να εμποδίζεται από ακατάλληλες ψυχολογικές συνθήκες. Θεωρεί ότι η εκπαίδευση και τα εκπαιδευτικά προγράμματα, όπως και η ψυχοθεραπεία, είναι οι λύσεις για την υπέρβαση αυτών των εμποδίων (Κόκκος, 2005, σελ. 60-65).

Ο Rogers αντικρούοντας τις απόψεις μελετητών οι οποίοι ορίζουν σημαντικές διαφορές και στεγανά όρια ανάμεσα στη μάθηση των ενηλίκων και τη μάθηση των ανηλίκων, υποστηρίζει ότι τα σημαντικότερα σημεία στην διαμόρφωση ενός εκπαιδευτικού προγράμματος είναι τα εξής:

1. Το ενήλικο άτομο διαφέρει από το ανήλικο, διότι έχει μεγαλύτερη ηλικία, μεγαλύτερο και διαφορετικό απόθεμα εμπειριών και αίσθηση της ενηλικιότητας.
2. Στη μάθηση και στη συνολική εμπειρία παίζει σημαντικό ρόλο η κοινωνική αλληλεπίδραση και η βιωματική προσέγγιση και λιγότερο η μεταβίβαση της γνώσης και η απομνημόνευση.
3. Οι ενήλικοι αναπτύσσουν διαφορετικούς μηχανισμούς για την αφομοίωση μιας εμπειρίας (κριτικός στοχασμός, αφηρημένη θεωρητικοποίηση, ενεργός πειραματισμός) που είναι δύσκολο

να αναπτυχθεί στο ανήλικο κοινό/επισκέπτες.

4. Οι ενήλικες επισκέπτες έχουν μεγαλύτερη δυνατότητα επιλογής του περιεχομένου που θα παρακολουθήσουν ή των σημείων που θα επισκεφθούν, τα οποία είναι άμεσα συνδεδεμένα με τα ενδιαφέροντα και τις ανάγκες τους.
5. Επίσης, είναι σε θέση να ασκήσουν πιο εύκολα κριτική ή ακόμη και να αμφισβητήσουν και να αναρωτηθούν σε σχέση με όσα παρακολουθούν και βιώνουν, δημιουργώντας έτσι μια γόνιμη αλληλεπίδραση με τα μνημεία, τους αρχαιολογικούς χώρους αλλά και με τους ξεναγούς και τους ανθρώπους που συμμετέχουν στην εμπειρία της πολιτιστικής διαδρομής.
6. Τέλος, τα ενήλικα άτομα έχουν τη δυνατότητα να εφαρμόσουν αμέσως, πρακτικά όσα μαθαίνουν και ανακαλύπτουν αλλά και να συμμετέχουν ενεργά σε δράσεις όπως η αναπαράσταση ενός εθίμου ή μια πεζοπορία.

Βέβαια, είναι σημαντικό κατά το σχεδιασμό και την εφαρμογή της πολιτιστικής διαδρομής να ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι τα σύγχρονα παιδιά έχουν δεξιότητες που συναντώνται πιο εύκολα σε νεαρές ηλικίες παρά σε ενήλικες, όπως η δυνατότητα της εύκολης προσαρμογής. Αυτή η παράμετρος κάνει τις πολιτιστικές διαδρομές μία πρόκληση για κάθε συμμετέχοντα καθώς οι δράσεις οφείλουν να απευθύνονται σε κάθε ηλικιακή ομάδα (Σαββάκη, 2014, σελ. 49).

Η νέα αυτή πραγματικότητα, που αποτελούσε από χρόνια επιδιωκόμενο στόχο των φορέων και των αρχαιολογικών χώρων και μουσείων, ενισχύεται και επεκτείνεται με την υλοποίηση ποικίλων προγραμμάτων (ξεναγήσεις, διαλέξεις, σεμινάρια, προβολές ταινιών, θεατρικές παραστάσεις, μουσικές εκδηλώσεις, εργαστήρια δημιουργικής απασχόλησης), των οποίων η τεχνική και η μεθοδολογία είναι απότοκα μιας εξαντλητικής και ad hoc επιστημονικής θεώρησης που προηγείται. Για τον ερευνητή και τους αρμόδιους φορείς που επεξεργάζονται θεωρητικά τα θέματα του χώρου των προγραμμάτων αυτών, το ενδιαφέρον επικεντρώνεται όχι τόσο στην ειδολογική επισκόπηση αυτών των προγραμμάτων (δηλαδή στο τι είδος είναι το καθένα) αλλά στο πώς η άσκησή τους ενθαρρύνει τη συμμετοχική διαδικασία στην απόκτηση γνώσης και πληροφόρησης (Αντζουλάτου-Ρετσίλα 1986, σελ.19)

Ακόμη μία διάσταση της πολιτιστικής διαδρομής είναι η διαπίστωση ότι λειτουργούν ως πόλος έλξης, ως προσκλητήριο για επίσκεψη στα μουσεία, τους αρχαιολογικούς χώρους και

συμβάλλουν στην αύξηση του αριθμού των επισκεπτών, στην ευρύτερη γνωριμία του με το πλατύ κοινό και στη δυνατότητα προσέγγισης όσο τον δυνατόν περισσότερων κοινωνικών ομάδων. Τα προγράμματα και οι δράσεις σχεδιάζονται και απευθύνονται σε όλα τα είδη επισκεπτών (παιδιά επιστήμονες τουρίστες επισκέπτες της πόλης) και εξειδικεύονται ανάλογα με την περίπτωση. Το στόχο για ερμηνεία του εκτεθειμένου υλικού εκπληρώνουν ξεναγήσεις που πραγματοποιούνται μέσα στο μουσειακό χώρο και στους αρχαιολογικούς χώρους και οι οποίες διακρίνονται σε γενικές και μονογραφικές.

Όσον αφορά τα μουσεία και στη συγκεκριμένη περίπτωση το αρχαιολογικό μουσείο του Άργους και το βυζαντινό μουσείο Αργολίδας, οι γενικές ξεναγήσεις αναφέρονται σε όλη την εκτιθέμενη συλλογή του μουσείου επισημαίνοντας παράλληλα ότι χρειάζεται στην πορεία ως αντικείμενα είναι πρωτεύουσας σημασίας. οργανώνονται είτε καθημερινά στα πλαίσια του ωραρίου λειτουργίας του μουσείου και σε καθορισμένη ώρα ή περιστασιακά απαντώντας σε σχετικό αίτημα ομάδας επισκεπτών στην πρώτη περίπτωση το γεγονός αφού αποτελεί τακτική δραστηριότητα του μουσείου γνωστοποιείται ευρύτερα στο κοινό με τη βοήθεια των μέσων μαζικής ενημέρωσης ή μέσω των σόσιαλ μίντια, ενώ σχετική ανακοίνωση τοποθετείται και στην είσοδο του μουσείου ενημερώνοντάς τον επισκέπτη για τις μέρες και ώρες λειτουργίας του προγράμματος αυτού. στην άλλη περίπτωση οι ξεναγήσεις δεν είναι οργανωμένες με φόντο τακτικό ρυθμό αλλά πραγματοποιούνται κάθε φορά που κάποια ομάδα επισκεπτών τις ζητήσει. οι μονογραφίες ξεναγήσεις από την άλλη αφιερώνονται στην ξεναγήση ενός μόνο θέματος μιας μόνον ενότητας από τη συλλογή παραδείγματος χάρι το Άργος κατά τη βυζαντινή περίοδο λαϊκή ζωγραφική κλασική αρχαιότητα κ.α, τα οποία εξετάζουν συστηματικά και σε βάθος. Ως προς τα τεχνικά στοιχεία που συνθέτουν τη φυσιογνωμία μιας ξεναγήσης η πείρα απέδειξε ότι εάν η διάρκειά της υπερβαίνει τα 45 λεπτά της ώρας προκαλεί κόπωση στον επισκέπτη. Το ποσοστό επιτυχίας μιας ξεναγήσης εξαρτάται από το άτομο που την αναλαμβάνει και τα οποία πέρα από τις γνώσεις διαθέτει ενθουσιασμό και την ικανότητα επικοινωνίας με τους ανθρώπους πολύ συχνά με αφετηρία κίνητρα που ποικίλουν από την ειλικρινή διάθεση για παροχή όσο το δυνατόν πιο εξαντλητικής πληροφόρησης έως την ακραία περίπτωση τις τάσεις ελιτισμού και επίδειξης γνώσεων η ξεναγήση μπορεί να πάρει τη μορφή διάλεξης εστιασμένης αυτάρεσκα πάνω στα αντικείμενα των συλλογών και αγνοώντας τις πραγματικές ανάγκες τα ενδιαφέροντα και την ανταπόκριση της ομάδας που παρακολουθεί αντίθετα μια ξεναγήση που φέρνει στο κέντρο του στόχου της τον άνθρωπο επισκέπτη περιέχει στοιχεία που κατ αρχήν του εξασφαλίζουν μια αίσθηση ζέστης οικειότητας και άνεσης και ενθαρρύνει τη μάθηση μέσα από τεχνικές δραστηριοποίησης όπως είναι ο διάλογος και η διατύπωση κρίσεων και παρατηρήσεων που

εξουδετερώνουν την πλήξη για την αδιαφορία και δημιουργούν ανθρώπινη επαφή και επικοινωνία (Αντζουλάτου-Ρετσίλα, 1986, σελ. 21-22).

Στο πλαίσιο αυτό οι ξεναγήσεις, ενταγμένες μέσα στις δράσεις της πολιτιστικής διαδρομής, στα σημεία ενδιαφέροντος της πόλης του Άργους έχουν ως βασικό στόχο την ευαισθητοποίηση των ημερήσιων επισκεπτών/τουριστών (επισκέπτες μαζικού τουρισμού). Συγκεκριμένα, ως προς την πολιτιστική κληρονομιά της πόλης του Άργους απαιτείται έμφαση στις δράσεις ενημέρωσης-προβολής για ξεναγήσεις και εναλλακτικές προτάσεις-επιλογές.

Οι προτάσεις θα εμπεριέχουν-προσφέρουν:

1. Ξεναγήσεις και εκπαιδευτικά προγράμματα στους αρχαιολογικούς χώρους και τα

μουσεία που γειτνιάζουν με τις παραλίες, σημεία που επιχωριάζει η τουριστική κίνηση.

Υλοποίηση δράσεων σε συνεργασία με τον Δήμο του Άργους, την Περιφερειακή Ενότητα Αργολίδας και την Ε.Φ.Α για την χρηματοδότηση των δράσεων.

2. Κατά τις ημέρες που τελούνται αναβιώσεις δημοφιλών τοπικών εθίμων, προτείνονται

οργανωμένες περιηγήσεις που θα συνδυάζουν ξεναγήσεις σε σημαντικά μνημεία και

επισκέψεις σε αρχαιολογικούς χώρους, αλλά και σε τοπικά καταστήματα ώστε ο νέος επισκέπτης να αποκομίζει μια ολοκληρωμένα εικόνα για τα αγαθά της περιοχής. Η δράση αυτή μπορεί να γίνει στο πλαίσιο μιας έκθεσης προϊόντων σε συνεργασία δημόσιων φορέων και ενδιαφερόμενων επαγγελματιών του κλάδου της εστίασης και της γεωργίας.

3. Περιπατητικές διαδρομές στον Λόφο Ασπίδας, στο Κεφαλάρι Αργολίδας καθώς και στην παραλία των Μύλων και τη Λέρνα, πάντοτε σε συνεργασία με φυσιολατρικούς συλλόγους. Στις περιοχές αυτές συγκαταλέγονται χώροι προστασίας του οικοσυστήματος, τόποι με μυθολογικές παραδόσεις, αρχαιολογικά κατάλοιπα που ταυτίζονται με αρχαίους δρόμους και ιστορικά μονοπάτια-περάσματα. Το πρόγραμμα μπορεί να υλοποιηθεί με τη συνεργασία οργανισμών που αναλαμβάνουν σχετικές δράσεις, συνδυάζοντας τη συνδιαλλαγή με το πολιτιστικό τοπίο αλλά και την ιστορία. Έτσι η ξενάγηση καθίσταται μια βιωματική εμπειρία και ο επισκέπτης νιώθει κομμάτι του χώρου και του πολιτισμού.

Συγκεκριμένα, η αναβίωση εθίμων μπορεί να αποτελέσει σημαντικό πόλο έλξης για επισκέπτες ως μέρος της πολιτιστικής διαδρομής αλλά και ως βιωματικής εμπειρίας. Ένα ιδιαίτερο έθιμο το οποίο μπορεί να αναβιώσει και να φέρει κοντά τον επισκέπτη με το χώρο και να αναδείξει την ιστορικότητα της πόλης είναι τα Ηραία. Στο σημείο αυτό είναι χρήσιμες ορισμένες πληροφορίες σχετικά με το έθιμο αυτό, το οποίο χαρακτήριζε και ξεχώριζε την πόλη

του Άργους κατά την αρχαιότητα. Στην ευφορία των ανθρώπων και των καρπών της γης αποσκοπούσε η γιορτή της Ήρας, τα γνωστά Ηραία του Άργους, κατά την αρχαιότητα. Το κέντρο της λατρείας της Ήρας ήταν στο αρχαίο ιερό στις υπώρειες της Ευβοίας, που ήταν στα ΝΑ των Μυκηνών, σε απόσταση τεσσάρων χιλιομέτρων περίπου και στα ΒΑ του Άργους, σε διπλή περίπου απόσταση. Τα Ηραία εορτάζονταν κάθε τέσσερα χρόνια με αγώνες στην πόλη του Άργους και με μεγάλη θυσία στο Ηραίο. Από το Άργος ξεκινούσε για το Ηραίο μεγάλη πομπή, στην οποία συμμετείχαν, εκτός από πλήθος πανηγυριστών από όλη την Αργολίδα, και πολλοί ένοπλοι Αργείοι νέοι. Κατά τη διάρκεια, οι νέοι οδηγούσαν και εκατό αγελάδες, οι οποίες θυσιάζονταν και από το κρέας τους έπαιρναν όλοι οι πανηγυριστές (η αγελάδα ήταν το ιερό ζώο της Ήρας). Η ιέρεια της Ήρας, η οποία ασκούσε το λειτούργημα ισόβια (με το όνομα και το έτος της ιερωσύνης της συνήθιζαν να χρονολογούν οι Αργείοι), μετείχε στην πομπή καθισμένη σε αμάξι συρόμενο από δύο λευκές αγελάδες (σε μια εορτή ο Κλέοβις και ο Βίτων, γιοι μιας ιέρειας, έσυραν ως το Ηραίο μόνοι τους το αμάξι με τη μητέρα τους).

Πολλές από τις γιορτές της Ήρας (ίσως και τα Ηραία του Άργους) περιείχαν και την τελετή του «ιερού γάμου» (με τον Δία), η οποία αποτελούσε ευλογία για την ευφορία ανθρώπων, ζώων και φυτών. Παρόμοιες γιορτές «ιερογαμίας» τελούνταν τόσο στην Αθήνα όσο και στην Κρήτη, καθώς γινόταν κάθε χρόνο απομίμηση της γαμήλιας πομπής, η οποία κατευθυνόταν στο ιερό και έπειτα ακολουθούσαν θυσίες και ευωχία μέσα από αυτή την τελετουργία (Παπαχατζής, 2000: 264-265). Οι παραπάνω περιγραφές της ιεροτελεστίας κατά την κλασική αρχαιότητα στην πόλη του Άργους, φανερώνει την ιερότητα, το συμβολικό χαρακτήρα καθώς και το βαθμό διάδρασης και αλληλεπίδρασης των ντόπιων με τη φύση και τη θρησκευτικότητα. Στο πλαίσιο της πολιτιστικής διαδρομής και της ενεργοποίησης των αρχαίων μνημείων, η αναβίωση και αναπαράσταση μιας τέτοιας τελετουργίας θα είχε ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τον επισκέπτη. Αρχικώς, η αναπαράσταση και η συμμετοχική εμπειρία των επισκεπτών θα μπορούσε να λαμβάνει χώρα είτε σε συγκεκριμένα τακτά χρονικά διαστήματα είτε έπειτα από αίτημα του εκάστοτε φορέα προς το φορέα διαχείρισης της πολιτιστικής διαδρομής. Η πομπή θα μπορούσε να γίνεται με συμμετοχή των επισκεπτών μέσα στην πόλη του Άργους με στάσεις στα γνωστά σημεία-μνημεία της διαδρομής. Οι θυσίες και τα εδέσματα μπορούν να αντικατασταθούν με συμπόσια σε τοπικά μαγαζιά και εστιατόρια ή ακόμη και με βιωματικό σεμινάριο μαγειρικής με τη χρήση ντόπιων παραδοσιακών προϊόντων. Χαρακτηριστικό προϊόν της πόλης και της ευρύτερης περιοχής είναι το πορτοκάλι. Η εξερεύνηση, η περιπλάνηση μέσα στους πορτοκαλεώνες στο πλαίσιο της πολιτιστικής διαδρομής ως μέσο δημιουργίας αναμνήσεων μέσω των αισθήσεων είναι κομβικό σημείο για την επαφή του επισκέπτη τόσο με τα μνημεία όσο και με τη φύση και τον πολιτισμό

της πόλης.

5.4 Γιορτή του Πορτοκαλιού

Ιδιαίτερο κομμάτι στην προτεινόμενη πολιτιστική διαδρομή για την πόλη του Άργους αποτελεί η Γιορτή του Πορτοκαλιού. Το πορτοκάλι είναι ένα από τα πιο γνωστά και ευρέως διαδεδομένα παράγωγα όχι μόνο της πόλης αλλά ολόκληρης της Αργολίδας. Ως ένα αναπόσπαστο κομμάτι της οικονομικής και διατροφικής ζωής των κατοίκων της πόλης, το πορτοκάλι είχε τη δική του ξεχωριστή γιορτή, η οποία, όπως αναφέρεται παρακάτω λεπτομερώς, είχε σημαντική αξία όχι μόνο όσον αφορά την παραγωγή του προϊόντος, αλλά βοήθησε την πόλη τόσο σε οικονομικό όσο και τουριστικό και πολιτιστικό επίπεδο. Σε αυτό το πλαίσιο, θα μπορούσε κανείς να ισχυριστεί πως μαζί με τα αρχαιολογικά μνημεία και τα μουσεία, το πορτοκάλι είναι μέρος του πολιτιστικού αποθέματος της πόλης του Άργους.

Τις τελευταίες δεκαετίες στην Ελλάδα, ο εορταστικός χρόνος έχει εμπλουτιστεί και με αγροτικές γιορτές όπως η γιορτή της μπάμιας, του κάστανου, της αγκινάρας κ.ά. Ο Α. Δουλαβέρας τις ονομάζει νεο-αγροτικές γιορτές οι οποίες έχουν πανελλήνιο ή ακόμη και διεθνή χαρακτήρα. Οι περισσότερες γιορτές αφορούν γεωργικά προϊόντα όπως φρούτα και λαχανικά, αλλά υπάρχουν και γιορτές που τιμούν παράγωγα προϊόντα όπως για παράδειγμα προϊόντα από αλεύρι όπως η χυλοπίτα, ο τραχανάς και άλλα. Γενικότερα η γιορτή, ως έννοια, θεωρείται «ως μια άλλη ζωή» απομακρυσμένη από τις συμβάσεις και τους κανόνες της καθημερινότητας. Αποτελεί την υπέρβαση της καθημερινότητας και του κανόνα αλλά και μια απόδραση από το συντηρητισμό και τη ρουτίνα της καθημερινής ζωής. Έτσι, φαίνεται πως οι γιορτές αυτές αποτελούν έκφραση νεωτερικότητας στον φιλέορτο βίο των κατοίκων μιας περιοχής, όπως το Άργος και ονομάζονται έτσι επειδή διαφοροποιούνται εξ ολοκλήρου από την καθημερινότητα και το περιεχόμενό της. Η καθημερινότητα άλλωστε χαρακτηρίζεται από το συνεχές και την ταχτοποιημένη πραγματικότητα. Καθώς ο στόχος τους είναι κυρίως οικονομικός, εμπορικός και τουριστικός, φαίνεται πως οι γιορτές αυτές εξυπηρετούν και τη σημασία του συναισθήματος, δηλαδή η ανάγκη του ατόμου να εξοικονομήσει χρήματα, συνδυάζεται με την ισχυρή του ανάγκη να ανακαλύψει και άλλες γιορτές πέρα από τις θρησκευτικές (Δουλαβέρας, 2016:95-96).

Τέτοιου είδους γιορτές πραγματοποιήθηκαν στην περιοχή του Άργους με επίκεντρο ένα από τα βασικά αγροτικά προϊόντα, το πορτοκάλι. Συγκεκριμένα, στην πόλη του Άργους, έχει πραγματοποιηθεί τέσσερις φορές «Η γιορτή του Πορτοκαλιού» και ακόμη μία στο Κουτσοπόδι Άργους. Ως θεσμός πρωτοεμφανίστηκε τη δεκαετία του 1960 και συγκεκριμένα τις χρονιές 1965,

1966 και το 1967. Έπειτα πραγματοποιήθηκαν ακόμη δύο εορτασμοί, το 2005 και το 2014 στο χωριό Κουτσοπόδι Άργους. Έκτοτε, οι γιορτές του πορτοκαλιού έχουν πάψει να διεξάγονται στην πόλη του Άργους.

Το 1965, ο Δήμος του Άργους ανακοίνωσε ότι πρόκειται να πραγματοποιήσει την πρώτη Γιορτή Πορτοκαλιού² στην κεντρική πλατεία της πόλης. Η ανταπόκριση ήταν μεγάλη καθώς τέτοιου είδους γιορτές και εκθέσεις αγροτικών προϊόντων δεν ήταν συνηθισμένες στην ευρύτερη περιοχή. Η μόνη γνωστή έκθεση που απασχολούσε τότε ήταν η Διεθνής Έκθεση Θεσσαλονίκης. Αποτέλεσε μια πρωτοποριακή και καινοτόμα ιδέα που εντυπωσίασε τόσο τους παραγωγούς όσο και τους κατοίκους της πόλης και ολόκληρου του νομού. Η διοργάνωση είχε επιτυχία καθώς προσέλκυσε πολλούς επισκέπτες από όλη την επικράτεια για να γνωρίσουν από κοντά το γνωστό αργεϊτικό πορτοκάλι. Η γιορτή πραγματοποιήθηκε στην κεντρική πλατεία της πόλης του Άργους. Πλήθος παραγωγών, συνεταιρισμών, εργοστασίων και φορέων από ολόκληρο το νομό Αργολίδας συμμετείχαν. Η έκθεση αποτέλεσε ολόημερο και πολυήμερο γεγονός, με τους συμμετέχοντες να στολίζουν τα περίπτερά τους και να κοσμούν τους πάγκους με πορτοκάλια. Οι εκδηλώσεις που πραγματοποιήθηκαν ήταν ποικίλες: ομιλίες, μουσικές παραστάσεις, διαγωνισμοί ακόμη και ξεναγήσεις έλαβαν χώρα στην πόλη. Μάλιστα, είχε συσταθεί ειδική επιτροπή για τη δοκιμή και αξιολόγηση τόσο του πορτοκαλιού όσο και της ευφάνταστης και πρωτότυπης διακόσμησης κάθε περιπτέρου, η οποία στο τέλος της διοργάνωσης απένειμε βραβεία και επαίνους. Ξακουστή και γνωστή έως σήμερα παραμένει η πυραμίδα από πορτοκάλια που είχε σχηματιστεί κατά τη διάρκεια της πρώτης γιορτής το 1965.

Η γιορτή του πορτοκαλιού είχε καθιερωθεί ως το μεγάλο πολιτιστικό και οικονομικό γεγονός της χρονιάς. Η εποχή που πραγματοποιούνταν ήταν κυρίως το χειμώνα, οπότε ευδοκιμούν τα πορτοκάλια. Οι προετοιμασίες ήταν χρονοβόρες και ξεκινούσαν αρκετό καιρό πριν την διοργάνωση. Οι τεχνήτες έφτιαχναν και έστηναν τα ξύλινα περίπτερα στο κέντρο της πόλης του Άργους. Ύστερα γινόταν ο στολισμός από τον εκάστοτε παραγωγό, σύλλογο και συνεταιρισμό. Η δημοτική αρχή ήταν υπεύθυνη για τη ρύθμιση του προγράμματος το οποίο περιελάμβανε ομιλίες, καλλιτεχνικές εκδηλώσεις και επισκέψεις πολιτικών και επίσημων προσώπων στα περίπτερα της έκθεσης-γιορτής αλλά και στα μνημεία της πόλης όπως το Αρχαίο Θέατρο του Άργους. Η γιορτή ξεκινούσε από τις 10 πμ και τελείωνε στις 10 μμ για να υποδεχθεί το πλήθος που συνέρρεε από όλα τα μέρη της χώρας. Παράλληλα με τη γιορτή των πορτοκαλιών, πραγματοποιούνταν και άλλες δράσεις όπως περιηγήσεις στους αρχαιολογικούς χώρους του Άργους. Με αυτόν τον τρόπο δινόταν η ευκαιρία τους επισκέπτες να γνωρίσουν πληρέστερα την ιστορία του τόπου.

²Υλικό και πληροφορίες από το αρχείο της εφημερίδας «ΑΡΓΕΙΑΚΟΝ ΒΗΜΑ»

Συγκεκριμένα το πρόγραμμα του 1967 έγραφε: «Κάθε απόγευμα εκτέλεσις καλλιτεχνικού προγράμματος και την εσπέραν ομιλία ειδικού για την ιστορία, τη ζωή, τις καλλιέργειες και τα προβλήματα της περιοχής.» Η τελευταία μέρα περιελάμβανε «Αρχιερατική Λειτουργία εις τον Ιερόν Ναόν της Παναγίας Κατακεκρυμένης (Πορτοκαλούσα) μετ' αρτοκλασίας. Θα ψάλει η μικτή χορωδία Ναυπλίου υπό τη διεύθυνση του κ. Χαραμή:

-ώρα 11^ηπμ: Καλλιτεχνικόν Πρόγραμμα

-ώρα 7^ηπμ: Κλείσιμον εορτής υπό του Δημάρχου Άργους.»

Αυτή ήταν η τελευταία μέρα της γιορτής. Το στρατιωτικό καθεστώς το οποίο ανήλθε στην εξουσία το 1967 έπαψε τη γιορτή του πορτοκαλιού, απαγορεύοντας την επανάληψή της. Παράλληλα, απομακρύνθηκε από τα καθήκοντά του και ο δήμαρχος Άργους Γεώργιος Θωμόπουλος, θεμελιωτής της γιορτής.

Έπειτα από αρκετά χρόνια (37), η γιορτή έλαβε ξανά χώρα στην πόλη του Άργους, δηλαδή το έτος 2005. Η γιορτή, η οποία θύμιζε περισσότερο έκθεση στα ευρωπαϊκά πρότυπα παρά γιορτή, αποτέλεσε σημαντικό γεγονός, το οποίο έφερε στην πόλη πολλούς παραγωγούς και ενδιαφερόμενους. Οι βασικοί λόγοι διοργάνωσης ήταν η ανάδειξη του προϊόντος μέσω της προσέλκυσης νέων αγορών και η γνωστοποίηση και διαφήμιση των τοπικών παραγωγών και της τοπικής βιομηχανίας.

Έτσι, φαίνεται ότι η οικονομική εκμετάλλευση σε συνδυασμό με την τόσο διαδεδομένη καλλιέργεια και κατανάλωση του πορτοκαλιού γέννησε την ανάγκη για την προβολή του προϊόντος στο ευρύτερο καταναλωτικό κοινό καθώς και σε νέες αγορές τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό. Η νέα δημοτική αρχή πραγματοποίησε ακόμη μία γιορτή το 2014 στο Κουτσοπόδι Άργους, το οποίο αποτελεί ένα μικρό πεδινό χωριό, καθαρά αγροτικό με πλήθος πορτοκαλεώνων και με την πλειοψηφία των κατοίκων να ασχολούνται με την καλλιέργεια και την παραγωγή του πορτοκαλιού. Η συγκεκριμένη γιορτή γνώρισε μεγάλη απήχηση, γεγονός, όμως, που δεν στάθηκε αρκετό για τη συνέχιση και επανάληψη της γιορτής.

Η γιορτή, που θα μπορούσε να ονομαστεί πιο εύστοχα έκθεση, ταυτίστηκε με την πόλη του Άργους. Συγκεκριμένα, η τάση που αναπτύχθηκε ιδιαιτέρως κατά τη δεκαετία του 1960 και αφορούσε τη μαζική παραγωγή και καλλιέργεια του πορτοκαλιού έφερε την ανάγκη για την προβολή της συγκεκριμένης αγροτικής καλλιέργειας και ασχολίας. Οι λόγοι ήταν κυρίως οικονομικοί, καθώς μαζί με την προσέλκυση κόσμου και επισκεπτών στην πόλη, επισκέφθηκαν την πόλη και έμποροι-υποψήφιοι αγοραστές, που ίσως αυτή να ήταν η μοναδική ευκαιρία να γνωρίσουν από κοντά την πόλη του Άργους και να ενημερωθούν σχετικά με την καλλιέργεια της περιοχής.

Το πορτοκάλι, ως βασικό παράγωγο της περιοχής, μπορεί να αποτελέσει ένα σημαντικό κομμάτι του πολιτισμικού αγαθού και αποθέματος της πόλης, καθιστώντας την πόλη πολιτιστικό τοπίο, με την συγκεκριμένη γιορτή να εντάσσεται στις δραστηριότητες μιας πολιτιστικής διαδρομής. Ο πολιτισμός είναι ο παράγοντας, το φυσικό περιβάλλον το μέσο και το πολιτισμικό τοπίο το αποτέλεσμα, όπως αναφέρει ο Carl Ortwin Sauer (Οικονόμου, 2007:22). Η σχέση αυτή το τοπίου και του πολιτισμού καθιστά το τοπίο πολιτισμικό προϊόν προς οικονομική κυρίως εκμετάλλευση. Το τοπίο αποκτά χαρακτήρα πολιτισμικό και ταυτόχρονα οικονομικό καθώς οι κάτοικοι επένδυσαν και προσπάθησαν να επεκτείνουν τους πορτοκαλεώνες τους ώστε να επωφεληθούν οικονομικά.

Παράλληλα, στα πλαίσια της γιορτής, ο στολισμός και η ανάπτυξη της αισθητικής με βασικό χαρακτηριστικό της διακόσμησης το πορτοκάλι ανέδειξε μια ακόμη πτυχή και σχέση με το πορτοκάλι: η νέα καλλιέργεια βελτίωσε αισθητικά τον αγροτικό κάμπο. Αυτή η ανάδειξη του φυσικού τοπίου, που συνίσταται στην ύπαρξη μεγάλων εκτάσεων με πορτοκαλιές, αναδείχθηκε μέσα από το θεσμό της γιορτής του πορτοκαλιού. Επομένως, το αισθητικό και αισθητηριακό κομμάτι είναι κάτι το οποίο μένει ανεξίτηλο στη μνήμη του επισκέπτη, μια εμπειρία που στο πλαίσιο μιας πολιτιστικής διαδρομής μπορεί να αποκομίσει ένας επισκέπτης. Η περιπλάνηση στα περίπτερα της γιορτής, η επαφή με την τοπική κουζίνα και τις γεύσεις, η επίσκεψη πορτοκαλεώνων και η συμμετοχή σε ομαδικές δραστηριότητες όπως η συγκομιδή πορτοκαλιών, είναι στοιχεία μιας εμπειρίας που αποτυπώνεται στην μνήμη του επισκέπτη και προβάλλει την πόλη ως μέρος που μπορεί να προσφέρει ένα ξεχωριστό είδος τουρισμού.

Ωστόσο, με τον καιρό και την καμπή που ακολούθησε κατά τη δεκαετία του 1990, η παραγωγή και η ασχολία με τη συγκεκριμένη καλλιέργεια γνώρισε ύφεση. Γι' αυτό το λόγο, η διοργάνωση αυτή ξεχάστηκε, μαζί με την κάμψη του ενδιαφέροντος για τον αγροτικό κλάδο. Κλάδοι όπως ο τουρισμός αντικατέστησαν αυτό το πάθος. Το τοπίο, εξάλλου, αποτελείται από ευρύ φάσμα αντιληπτών στοιχείων διαφορετικών προελεύσεων. Υπό την έννοια αυτή, ο αγροτικός και ο αστικός χώρος γίνονται ταυτόχρονα το υπόβαθρο για οποιαδήποτε δραστηριότητα συμπεριλαμβανόμενης της τουριστικής αλλά και γεωργικής και οικονομικής εκμετάλλευσης (Δοξιάδης, 2012).

Βέβαια φαίνεται πως, στα πλαίσια του συγκεκριμένου θεσμού, αναπτύχθηκε και ο τουριστικός τομέας και αποτέλεσε ευκαιρία γνωριμίας ανθρώπων από διάφορα μέρη με την καθημερινή ζωή και τον τρόπο επεξεργασίας και ασχολίας με το τοπικό αγροτικό προϊόν της περιοχής του Άργους. Υπήρξε μια μεταστροφή και από το ενδιαφέρον για την καλλιέργεια του πορτοκαλιού και το ίδιο το προϊόν, οι ντόπιοι στράφηκαν στην ανάδειξη και τουριστική εκμετάλλευση της περιοχής. Στην Αργολίδα, το αγροτικό τοπίο μετατράπηκε σε τουριστικό, με την τουριστική αξιοποίηση των

τοπίων του νομού, όπως οι παραλίες και τα αρχαιολογικά μνημεία, που όμως δεν σχετίζονται καθόλου με την καλλιέργεια του πορτοκαλιού. Ο στόχος πλέον δεν ήταν να αναδειχθεί το πορτοκάλι αλλά να αναδειχθεί η περιοχή, όχι μόνο του Άργους, ως τουριστικός προορισμός. Οι νέες δραστηριότητες δεν αναπτύσσονται πλέον με βάση το τοπίο ως αγροτικό αλλά πάνω στον ίδιο το φυσικό χώρο, διαφημίζοντας και αναδεικνύοντας τα όμορφα μέρη και τους αρχαιολογικούς χώρους, ενός ανασηματοδοτημένου πλέον σύμφωνα με τις νέες κοινωνικο-οικονομικές επιταγές και ανάγκες, πολιτισμικού τοπίου.

Ένα σημαντικό όμως στοιχείο γιορτής φαίνεται και μέσα από μία, ακόμη, διαφορετική διάσταση που αποτελεί η ψυχαγωγία που προσέφερε στους κατοίκους της πόλης. Οι γιορτές αυτές, όταν έγιναν, αποτέλεσαν σημαντικές στιγμές για τη ζωή της τοπικής κοινωνίας συλλήβδην. Οι μέρες που διαρκούσαν οι γιορτές διαφοροποιούνταν από τις υπόλοιπες μέρες (Κούζας, 2013:544). Οι κάτοικοι τις ημέρες εκείνες αξιοποιούσαν τον ελεύθερο χρόνο τους ώστε να καταφέρουν να πραγματοποιήσουν μία επίσκεψη στα περίπτερα των γιορτών αλλά και για να συνομιλήσουν με τους συντοπίτες τους αλλά και να γνωρίσουν τους επισκέπτες. Με αυτόν τον τρόπο, οι γιορτές του πορτοκαλιού αποτέλεσαν την ευκαιρία ώστε οι κάτοικοι να περάσουν ευχάριστα και να βιώσουν διαφορετικές εμπειρίες κατά τη διάρκεια της γιορτής.

Όπως ήδη αναφέρθηκε, μολονότι δεν λαμβάνει χώρα πλέον, η γιορτή του πορτοκαλιού οφείλει να διοργανωθεί και πάλι στον τόπο που παράγει σε πολύ μεγάλο βαθμό και τον χαρακτηρίζει, σε τομείς όπως η διατροφή αλλά και τα έθιμα. Μπορεί να αποτελέσει σημείο αναφοράς στην πολιτιστική διαδρομή του Άργους, ως ένα γεγονός το οποίο λαμβάνει χώρα σε ετήσια βάση, δίνοντας μια άλλη διάσταση στην επίσκεψη της πόλης.

5.5 Διαχείριση – λειτουργία – δικτύωση.

Ο σχεδιασμός και η διενέργεια μιας πολιτιστικής διαδρομής προϋποθέτει την επιλογή του κατάλληλου ανθρώπινου δυναμικού. Αυτό έχει ως στόχο να εξασφαλιστεί η ομαλή λειτουργία, η αποτελεσματικότητα και βιωσιμότητά της. Αρχικά, η δικτύωση κρατικών και τοπικών φορέων, τοπικών συλλόγων και επαγγελματιών, αλλά και των ίδιων των κατοίκων, ανήκει στις καλές πρακτικές ευρωπαϊκών διαδρομών, αναφερόμενο ως «το άυλο κεφάλαιο της διαδρομής» (Σκυλακάκης, 2016). Οι συνεργασίες των εμπλεκόμενων φορέων μπορούν να εξασφαλίσουν τον επιτυχή σχεδιασμό και υλοποίηση μιας τέτοιας διαδρομής (Χατζηνικολάου κ.ά, 2015). Η σύγκλιση απόψεων των δημόσιων φορέων της Αργολίδας αλλά και των κατοίκων, όπως φάνηκε μέσα από την σχετική έρευνα, για την ανάδειξη των πολιτιστικών σημείων της πόλης του Άργους,

διαμορφώνει εκ των προτέρων θετικό κλίμα για την υλοποίησή τους και διασφαλίζει τη βιωσιμότητά τους, είτε αφορά στην ανάληψη των σχετικών διαδικασιών από τους ίδιους, είτε από ιδιωτικό φορέα, σε συνεργασία πάντοτε με τους τοπικούς φορείς, τους ΟΤΑ, τα μουσεία και τους επαγγελματίες της περιοχής. Σε κάθε περίπτωση ο σχεδιασμός και η διαχείριση της διαδρομής θα πρέπει να στοχεύει στην ανάπτυξη δραστηριοτήτων με βάση τις αρχές της αειφορίας, δηλαδή μέσω υποδομών που θα προστατεύουν, θα αναδεικνύουν και δεν θα αλλοιώνουν τα μνημεία, τα τοπία, τους αρχαιολογικούς χώρους και τα φυσικά οικοσυστήματα της περιοχής, όπως είναι ο υδροβιότοπος της Νέας Κίου, μόλις 6 χιλιόμετρα από την πόλη του Άργους. Οι καλές πρακτικές στον ευρωπαϊκό και ελλαδικό χώρο όπως είναι η αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών, αλλά και η ενημέρωση και ευαισθητοποίηση κατοίκων και επιχειρηματιών της περιοχής, μπορούν να οδηγήσουν προς μια αποτελεσματική δράση, διαμορφώνοντας τις κατάλληλες προϋποθέσεις αειφορικής ανάπτυξης στην πόλη του Άργους και μακροπρόθεσμα σε ολόκληρο το νομό Αργολίδας.

6. Επικοινωνιακή πολιτική των πολιτιστικών διαδρομών.

Η επικοινωνιακή πολιτική των εμπλεκόμενων φορέων συμβαδίζει με τις σύγχρονες επιταγές και την ανάγκη για προβολή. Συγκεκριμένα, όσον αφορά τους ΟΤΑ Α και Β βαθμού υπάρχουν ιστοσελίδες όπου τόσο ο Δήμος Άργους-Μυκηνών όσο και η Περιφέρεια Πελοποννήσου προβάλλουν το έργο και τις δράσεις τους. Οι σελίδες που έχουν δημιουργήσει για να μπορούν να δημοσιοποιήσουν αυτές τις δράσεις είναι :

- <https://www.newargos.gr/> Το πόνταλ του Δημότη
- Σελίδες στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης π.χ. @dimos_argous_mycenae
- <https://www.ppel.gov.gr/> Περιφέρεια Πελοποννήσου

Παράλληλα, οι ΟΤΑ βρίσκονται σε διαρκή επικοινωνία μέσα από τα γραφεία τύπου και προβαίνουν σε ανακοινώσεις σε εφημερίδες τοπικής ή περιφερειακής εμβέλειας. Ακόμη, γίνεται αφισοκόλληση προβολής εκδηλώσεων και υπάρχουν πίνακες ανακοινώσεων σε κεντρικά σημεία της πόλης του Άργους όπου κολλούνται ενημερωτικές/προωθητικές αφίσες.

Όσον αφορά στην αρμόδια Εφορεία Αρχαιοτήτων, αυτήν της Αργολίδας, για την προβολή των δράσεων της εφαρμόζει την επικοινωνιακή πολιτική που υποδεικνύει το Υπουργείο Πολιτισμού. Οι δράσεις της ΕΦ.Α. αποτελούν ως κυρίως μέρος των ευρύτερων δράσεων και προγραμμάτων

που τελούν υπό την αιγίδα ή τη διοργάνωση του Υπουργείου, όπως π.χ. “Ημέρες Πολιτιστικής Κληρονομιάς”, “Διεθνής Ημέρα Μνημείων/Μουσείων”, και προβάλλονται:

1) στην επίσημη ιστοσελίδα του Υπουργείου ως Δελτία Τύπου σε ηλεκτρονική μορφή

<https://www.culture.gr/el/SitePages/default.aspx>

2) στην ιστοσελίδα της Εφορείας: <https://www.argolisculture.gr/>

3) στις επιμέρους ιστοσελίδες των μουσείων, όπως το Βυζαντινό Μουσείο Αργολίδας που διατηρεί δική του ξεχωριστή ιστοσελίδα: <https://www.byma.gr/>

4) σε έντυπη μορφή με τη μορφή αφισών.

5) σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης της Εφορείας π.χ. facebook

6) με ενημερωτικές ανακοινώσεις στον τοπικό τύπο.

Ακόμη, οι δράσεις που αφορούν σε ξεναγήσεις ή σε εκθέσεις και μεμονωμένες εκδηλώσεις σε συγκεκριμένους χώρους ή μουσεία, ανακοινώνονται συνήθως μέσα από την προβολή αφισών, σε αναρτήσεις στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και -στο πλαίσιο δημόσιων σχέσεων- σε τοπικές εφημερίδες και το τοπικό ραδιόφωνο. Τέλος, όσον αφορά σε λαογραφικούς και πολιτιστικούς συλλόγους ή άλλους ιδιωτικούς φορείς, οι δράσεις τους ανακοινώνονται μέσω:

1) ανάρτησης αφισών σε κεντρικά σημεία της πόλης.

2) ανάρτησης στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης

3) διαφημίσεων στον τοπικό τύπο ή στα τοπικά τηλεοπτικά κανάλια.

Η προβολή και προώθηση των αγαθών και υπηρεσιών που προσφέρει η προτεινόμενη πολιτιστική διαδρομή προσφέρει ουσιαστική βοήθεια, προκειμένου να επιτευχθεί ο σημαντικός στόχος της ενημέρωσης, προσέλκυσης και συμμετοχής επισκεπτών. Σύμφωνα με τις παραπάνω επικοινωνιακές δράσεις διαπιστώνεται η έλλειψη οργανωμένης και στοχευμένης επικοινωνιακής πολιτικής στο σύνολο των φορέων, στοιχείο που εντοπίζεται και στα αντίστοιχα επιχειρησιακά προγράμματα. Σύμφωνα με τα Επιχειρησιακά-Στρατηγικά Σχέδια των Ο.Τ.Α.³, τα αρνητικά σημεία της περιοχής στον τομέα του Τουρισμού εστιάζονται, κυρίως, στην επικοινωνιακή εσωστρέφεια και στην έλλειψη συστηματικής και σταθερής προβολής της περιοχής. Έτσι, βάσει αυτών προτείνονται:

- Δημιουργία ψηφιακής πλατφόρμας για την καταγραφή της ιστορίας, των πολιτιστικών χώρων και των πλουτοπαραγωγικών πηγών του Δήμου, με ιδιαίτερη έμφαση στα τοπικά προϊόντα και παράγωγα όπως είναι το πορτοκάλι.
- Ανάπτυξη ηλεκτρονικών εφαρμογών ως μέσο πληροφόρησης του κοινού σε πολιτιστικά, τουριστικά, γεωγραφικά και κυκλοφοριακά θέματα, δίνοντας κάθε είδους χρήσιμη

³ ΕΣΠΑ 2014-2020. Επιχειρησιακά Προγράμματα. ΠΕΠ Πελοποννήσου
<https://www.espa.gr/el/Pages/staticOPPeloponnisos.aspx>

πληροφορία στον επισκέπτη (π.χ. μέρη για φαγητό, κυκλοφοριακές πληροφορίες, χάρτες, χρήσιμα τηλέφωνα επικοινωνίας κ.ά).

- Ένταξη και αξιοποίηση των θρησκευτικών μνημείων σε κάθε είδους επικοινωνιακή-τουριστική προσπάθεια του Δήμου.
- Στόχευση στη δημοσιότητα και τη διαδικτυακή προβολή

Για την αντιμετώπιση και κάλυψη των αδυναμιών στον τομέα της επικοινωνίας είναι απαραίτητη η κατάρτιση και εφαρμογή Σχεδίου-Μελέτης (marketing/mediaplan). Το συγκεκριμένο σχέδιο θα αφορά στα μέσα που θα χρησιμοποιηθούν για την πληροφόρηση, προβολή και δημοσιότητα των διαδρομών, θα λαμβάνει υπόψη τους επιμέρους στόχους και τον απώτερο σκοπό των συγκεκριμένων δράσεων, όπως, επίσης, θα αποσαφηνίζει και θα αναφέρει τους διαθέσιμους οικονομικούς πόρους. Σημαντικό παράδειγμα σχεδιασμού και εφαρμογής mediaplan αποτελεί το σχέδιο της Πολιτιστικής Διαδρομής της Ηπείρου, το οποίο αποτελείται από 10 βήματα και ορίζει τις αρμοδιότητες ξεχωριστά για κάθε φορέα⁴.

Επιπροσθέτως, δεδομένων των αυξημένων απαιτήσεων των σύγχρονων επισκεπτών, το επικοινωνιακό σχέδιο χρειάζεται να είναι προσανατολισμένο σε σύγχρονες μεθόδους και εργαλεία μάρκετινγκ, με έμφαση στις νέες ψηφιακές εφαρμογές, οι οποίες είναι ιδιαίτερα δημοφιλής στις νεαρές ηλικιακές ομάδες. Για να μπορέσει να πραγματοποιηθεί ορθή επιλογή, διενέργεια και για την αποτελεσματικότητα της επικοινωνιακής διαδικασίας, απαιτείται ο σχεδιασμός, η οργάνωση και η διαχείριση από συγκεκριμένο φορέα ή η συνεργασία φορέων. Με αυτόν τον τρόπο θα μπορέσουν να αναλάβουν υπεύθυνα και μεθοδευμένα, μέσα από σχετικές μελέτες που μπορούν να πραγματοποιήσουν, την επιλογή όχι μόνο των κατάλληλων επικοινωνιακών εργαλείων αλλά και τον συντονισμό και την εφαρμογή τους. Σε κάθε περίπτωση, βασική προϋπόθεση για την υλοποίηση ενός τέτοιου σχεδίου και μιας ολοκληρωμένης επικοινωνιακής στρατηγικής είναι η συνεργασία όλων των εμπλεκόμενων με την περιοχή φορέων καθώς είναι απαραίτητη σε κάθε στάδιο των επικοινωνιακών δράσεων.

Με βάση τα ανωτέρω, οι εμπλεκόμενοι φορείς είναι σε θέση να βελτιώσουν και να αναβαθμίσουν την επικοινωνιακή πολιτική που μπορούν να ακολουθήσουν ώστε να αναδειχθεί η πολιτιστική διαδρομή αλλά και η πόλη του Άργους συλλήβδην. Τα μέσα που μπορούν να χρησιμοποιηθούν ποικίλουν, δίνοντας στην στρατηγική της επικοινωνίας έναν πολυτροπικό χαρακτήρα. Μολονότι τα σύγχρονα ψηφιακά μέσα προβολής πολιτιστικών δράσεων έχουν αρχίσει να κυριαρχούν. Μολονότι έχει μειωθεί το ενδιαφέρον του διεθνούς ταξιδιωτικού κοινού

⁴ 10 Βήματα για την υλοποίηση της Πολιτιστικής Διαδρομής της Ηπείρου <https://diazoma.gr/site-assets/10Vimata.pdf>

για τουριστικά φυλλάδια, η προβολή και η διάθεση έντυπου πληροφοριακού υλικού παραμένει απαραίτητη, τουλάχιστον όσον αφορά το ποσοστό των επισκεπτών που δεν διαθέτει ή δεν είναι εξοικειωμένο με τα αντίστοιχα ηλεκτρονικά μέσα όπως οι επισκέπτες που ανήκουν σε παλαιότερες γενιές. Όσον αφορά την πολιτιστική διαδρομή του Άργους προτείνεται η σύνταξη φυλλαδίων που θα περιλαμβάνουν στοιχεία για τη διαδρομή, όπως ελκυστικές φωτογραφίες, ευσύνοπτο και κατατοπιστικό κείμενο, χάρτη(-ες) με τα σημεία ενδιαφέροντος και το είδος τους, πληροφορίες για τον τρόπο και τα μέσα πρόσβασης αλλά και τις υποδομές των χώρων (π.χ. <https://cemeteriesroute.eu/about-cemeteries-route/marketing-materials/leaflet.aspx>).

Η δημιουργία φυλλαδίων μπορεί να υλοποιηθεί μέσα από τη συνεργασία της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας, των πολιτιστικών τμημάτων των Ο.Τ.Α. και των τοπικών συλλόγων που ασχολούνται με το φυσικό περιβάλλον της πόλης, πράγμα το οποίο αποτελεί προϋπόθεση για την εκπόνηση ολοκληρωμένων τουριστικών φυλλαδίων/οδηγών. Σημεία διάθεσης των φυλλαδίων μπορεί να αποτελούν: κεντρικά σημεία του Δήμου (Δημαρχείο, Υπηρεσίες, εξειδικευμένοι χώροι πληροφόρησης κοινού), μουσεία και πολιτιστικοί χώροι/φορείς, κεντρικά σημεία των οικισμών, τα γραφεία της Περιφερειακής Ενότητας Αργολίδας αλλά και ο ειδικά διαμορφωμένος χώρος για τον σκοπό αυτό με τη μορφή infokiosk (τουριστικό περίπτερο) το οποίο λειτουργεί στην πόλη του Ναυπλίου από τον Απρίλιο του 2022 και παρέχει πληροφορίες για ολόκληρο το νομό στους επισκέπτες της περιοχής.

Ακόμη, στο έντυπο υλικό εντάσσονται και οι αφίσες. Η ανάρτησή τους μπορεί να γίνει:

α) σε κεντρικά σημεία της πόλεων και των χωριών του Δήμου Άργους-Μυκηνών, με βασικό στόχο το γηγενές κοινό να είναι ενήμερο και να είναι σε θέση να πληροφορεί οποιονδήποτε ζητήσει πληροφορίες για συγκεκριμένα προγράμματα και δράσεις της πολιτιστικής διαδρομής, π.χ. ξεναγήσεις, δράσεις, εκδηλώσεις,

β) στις "εισόδους" της πόλης και των χωριών του Άργους αλλά και σε κεντρικά σημεία όμορων πόλεων (π.χ. Τρίπολη, Καλαμάτα, Κόρινθος) ώστε να ενημερώνει για την ύπαρξη της πολιτιστικής διαδρομής (σημεία πολιτιστικού και φυσικού ενδιαφέροντος),

γ) στα ταξιδιωτικά πρακτορεία του νομού Αργολίδας και των όμορων νομών που θα γνωστοποιεί την διαδρομή σε ευρύτερη πληθυσμιακή κλίμακα και

δ) στους σταθμούς των μέσων μεταφοράς (προαστιακός σιδηρόδρομος, Κ.Τ.Ε.Λ).

Επίσης, σχετική διαφήμιση μπορεί να προβάλλεται με τη μορφή ταμπλό επί των εθνικών οδών που περιβάλλουν το Άργος και ενώνουν την Πελοπόννησο με την Αττική.

Η προβολή μέσα από το διαδίκτυο αποτελεί την αμεσότερη και πιο οικονομική λύση. Είναι ο βασικότερος τρόπος ανάδειξης μιας δράσης, ιδιαιτέρως λόγω της χρήσης και της δημοφιλίας των μέσων κοινωνικής δικτύωσης. Για τη δημοσιοποίηση των πολιτιστικών διαδρομών της πόλης του

Άργους και συγκεκριμένα της πολιτιστικής διαδρομής προτείνονται τα ακόλουθα ψηφιακά μέσα:

- **Ιστοσελίδα:** Προτείνεται η κατασκευή νέας ιστοσελίδας με ηλεκτρονική διεύθυνση που θα ανταποκρίνεται στη συγκεκριμένη πολιτιστική διαδρομή και η οποία θα διαφημίζεται σε κάθε επίσημη σχετική ιστοσελίδα με τις εκδηλώσεις ή τις ανακοινώσεις, τον πολιτισμό και τον τουρισμό της πόλης ή της περιφερειακής ενότητας. Η ιστοσελίδα θα πρέπει να περιλαμβάνει: α) εικόνες και φωτογραφίες της περιοχής και των μνημείων-χώρων μαζί με σχετικές πληροφορίες για τα σημεία τουριστικού και πολιτιστικού ενδιαφέροντος καθώς και τις προτεινόμενες δράσεις, β) δυνατότητα εγγραφής σε ηλεκτρονικό newsletter, δηλαδή κάθε ενδιαφερόμενος θα μπορεί μέσω της διεύθυνσης ηλεκτρονικού ταχυδρομείου να εγγραφεί και να λαμβάνει ενημερωτικό υλικό και e-mails ώστε να ενημερώνεται εγκαίρως για την πολιτιστική διαδρομή και γ) διαδραστικούς χάρτες, οι οποίοι θα παρέχουν ποικίλες λειτουργίες σχετικά με την προτεινόμενη διαδρομή και θα εμπεριέχουν: τα σημεία τουριστικού, ιστορικού-αρχαιολογικού ενδιαφέροντος, εξειδικευμένες διαδρομές (π.χ. ποδηλατικές, περιπατητικές, φυσιολατρικές, θρησκευτικές κ.ά), τρόπους και μέσα πρόσβασης, ενημέρωση για τις καιρικές συνθήκες, διάρκεια της διαδρομής και των δράσεων, περίπτερα πληροφόρησης (infokiosks), καθώς και εναλλακτικές προτάσεις και άλλες θεματικές δράσεις και πληροφορίες για μέρη που αφορούν σε καταλύματα, τόπους εστίασης, ψυχαγωγίας και αναψυχής.
- **Σελίδα στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης:** Στη σελίδα κοινωνικής δικτύωσης μπορούν οι διαχειριστές της σελίδας να αναρτούν συχνά υλικό ώστε να διαφημίζονται οι δράσεις της διαδρομής, να αναρτάται οπτικό και ηχητικό υλικό (φωτογραφίες και video) από δράσεις και εκδηλώσεις, εκπαιδευτικά προγράμματα και ξεναγήσεις όπως και να λαμβάνονται σχόλια από όσους “ακολουθούν” (followers) παρέχοντας τη δυνατότητα άμεσης επικοινωνίας και ανατροφοδότησης (π.χ. παρόμοια σελίδα με αυτήν του Δήμου Άργους-Μυκηνών).
- **Ηλεκτρονικό Ταχυδρομείο (e-mail):** Η χρήση e-mail αποτελεί ένα δημοφιλές, άμεσο και οικονομικό μέσο ενημέρωσης, που χρησιμοποιείται ευρέως από όλους. Η δημιουργία ενός ηλεκτρονικού ταχυδρομείου θα πρέπει να αποτελέσει βασική αρμοδιότητα του γραφείου τύπου του δήμου, της περιφέρειας ή του φορέα διαχείρισης και μέσα από την επικοινωνία να μπορέσει να γίνει συλλογή e-mail συλλόγων, υπηρεσιών, άλλων δήμων και ΟΤΑ και κάθε ενδιαφερόμενου. Στην περίπτωση των διαδρομών στο Άργος, η διαδικασία της συλλογής ηλεκτρονικών διευθύνσεων μπορεί να υλοποιηθεί και μέσω των newsletter των σχετικών ιστοσελίδων ή της διάθεσης σχετικών εντύπων στα σημεία πληροφόρησης και στα μουσεία της περιοχής.

Λαμβάνοντας υπόψη την ευρεία διάδοση των νέων τεχνολογιών που αφορούν σε φορητές και κινητές συσκευές, όπως "έξυπνα" κινητά τηλέφωνα και την εξοικείωση συνεχώς μεγαλύτερου τμήματος του κοινού με τις νέες τεχνολογίες, καθίσταται αναγκαία η δημιουργία και δωρεάν παροχή σχετικών εφαρμογών που λειτουργούν ως ψηφιακοί οδηγοί της διαδρομής. Τέτοιου είδους εφαρμογές θα αφορούν σε: α) πληροφορίες για την πολιτιστική διαδρομή στην πόλη του Άργους, τους χώρους και τις εκδηλώσεις που την απαρτίζουν, β) εξειδικευμένες ξεναγήσεις και πληροφορίες όπως χρήσιμα τηλέφωνα και φόρμα επικοινωνίας. Μέσα από την ανάπτυξη και λειτουργία τέτοιων εφαρμογών το κοινό θα έχει τη δυνατότητα να αντλήσει άμεσα πληροφορίες για τον τρόπο και τα μέσα πρόσβασης, για την περιοχή και τα σημεία της διαδρομής, τα αρχαιολογικά μουσεία, για τα μνημεία και τους χώρους, για τις δράσεις-εκδηλώσεις.

Παράλληλα, ένα ακόμα σημαντικό κομμάτι στην επικοινωνιακή πολιτική είναι η σήμανση της πολιτιστικής διαδρομής. Η σήμανση της διαδρομής αποτελεί απαραίτητη διαδικασία στο πλαίσιο εφαρμογής της, καθώς αφορά στο σύνολο των επισκεπτών, ιδιαιτέρως εκείνων που κατευθύνονται στην περιοχή της διαδρομής για να την ακολουθήσουν, διευκολύνοντας την περιήγησή τους. Από την άλλη, είναι χρήσιμη και στο κοινό που απλώς διέρχεται στην περιοχή της διαδρομής, προσφέροντάς του τη δυνατότητα ενημέρωσης. Το κέντρο της πόλης του Άργους και, κυρίως το βόρειο, το νότιο και ανατολικό της τμήμα, απαιτεί τη συχνή και εύστοχη σήμανση, ώστε να εξυπηρετεί τον επισκέπτη και να τον ενθαρρύνει να προχωρήσει και να ανακαλύψει τα σημεία ενδιαφέροντος. Η σήμανση που προτείνεται αφορά σε:

α) πινακίδες κατεύθυνσης σε κόμβους και κεντρικά σημεία του οδικού δικτύου με κατεύθυνση και προς τα σημεία ενδιαφέροντος, β) οδικές πινακίδες σε ολόκληρο το μήκος του βασικού άξονα της διαδρομής και των επιμέρους σημείων της διαδρομής, γ) ενημερωτικές πινακίδες: i) σε κεντρικά σημεία της πόλης και των χωριών που θα περιλαμβάνουν γενικά στοιχεία για τη διαδρομή, όπως έκταση, χρόνος, σημεία-σταθμοί, ii) στις "εισόδους" της διαδρομής και iii) μεμονωμένα σε κάθε μνημείο, αξιοθέατο και μουσείο και δ) πινακίδες με πληροφορίες για τις επιχειρήσεις της περιοχής (καταλύματα, επιχειρήσεις, χώρους εστίασης).

Παράλληλα, σημαντικό ρόλο στην προσπάθεια ανάδειξης της πολιτιστικής διαδρομής μπορούν να έχουν τα τουριστικά πρακτορεία/γραφεία της πόλης αλλά και της ευρύτερης περιοχής. Τα Τουριστικά Γραφεία-Πρακτορεία είναι σημαντικά για την τουριστική ανάπτυξη μιας περιοχής. Η διαφήμιση των προγραμμάτων και των υπηρεσιών που προσφέρουν αποτελεί την ίδια στιγμή και προβολή των προορισμών, αξιοθέατων και δράσεων μιας περιοχής, όπως για παράδειγμα το Σχέδιο Μάρκετινγκ πολιτιστικής Διαδρομής Στερεάς Ελλάδας: https://drive.google.com/drive/folders/1ouhrp3sC1_1wLEdbcwUDjzZpXZwvHKRC).

Έτσι, στο πλαίσιο της πολιτιστικής διαδρομής στο Άργος, η επαφή και η συνεργασία με τοπικά,

περιφερειακά αλλά και με εθνικής εμβέλειας Τουριστικά Πρακτορεία μπορεί να λειτουργήσει θετικά ακόμα και ως πλαίσιο ανατροφοδότησης και ανταλλαγής ιδεών στο στάδιο της χάραξης της πολιτιστικής διαδρομής και της επιλογής των σταθμών-σημαντικών σημείων της. Αυτό μπορεί να πραγματοποιηθεί βάσει της εμπειρίας που διαθέτουν οι επαγγελματίες του κλάδου στις προτιμήσεις των ταξιδιωτών, ενώ η δικτύωση τους με τον ευρύτερο κύκλο των Ταξιδιωτικών Γραφείων, θα αποτελέσει ένα ισχυρό στοιχείο προβολής, χωρίς οικονομικό κόστος για τους φορείς και την διαδρομή.

Τέλος, μια ολοκληρωμένη επικοινωνιακή πολιτική δεν μπορεί να σχεδιαστεί και να πραγματοποιηθεί χωρίς τη στήριξη και τη συνεργασία με τα τοπικά μέσα μαζικής ενημέρωσης. Η συνεργασία των φορέων διαχείρισης της διαδρομής με τα ΜΜΕ που διαθέτει η ευρύτερη περιοχή της Αργολίδας θα συμβάλλει σημαντικά στην διαφήμιση και προβολή της διαδρομής. Με γνώμονα αυτήν την παράμετρο προτείνονται:

α) Ενημέρωση και γνωστοποίηση της πολιτιστικής διαδρομής στις εφημερίδες τοπικής και περιφερειακής εμβέλειας αλλά και στους αντίστοιχους ραδιοφωνικούς και τηλεοπτικούς σταθμούς μέσω της διοργάνωσης συνεντεύξεων τύπου και μέσω της αποστολής δελτίων τύπου από τα γραφεία των αντίστοιχων υπηρεσιών των εμπλεκόμενων φορέων-ΟΤΑ.

β) Διενέργεια επαφών και ομιλιών με ομάδες ενδιαφέροντος, όπως τους πολιτιστικούς και λαογραφικούς συλλόγους, τις σχολικές μονάδες της πόλης και της ευρύτερης περιοχής της Αργολίδας και τους συλλόγους γονέων-κηδεμόνων, τους εκπαιδευτικούς και ορειβατικούς ή φυσιολατρικούς συλλόγους της ευρύτερης περιοχής και των όμορων νομών με στόχο την ενημέρωση για τη διαδρομή.

γ) Ενημέρωση επιχειρηματιών τουριστικών καταλυμάτων και χώρων εστίασης που βρίσκονται σε κοντινή απόσταση των σταθμών της διαδρομής σχετικά με τις δράσεις και την συνολική εμπειρία που μπορεί να προσφέρει η πολιτιστική διαδρομή στο Άργος. Βασικός στόχος είναι να λειτουργήσουν ως μέσο διαφήμισης και προβολής της διαδρομής, παράλληλα όμως τους δίνεται η ευκαιρία συμμετοχής των ίδιων των επιχειρήσεων στις δράσεις, συνδέοντας τις επιχειρήσεις τους (προϊόντα και υπηρεσίες) με τη διαδρομή και φυσικά προσελκύοντας επισκέπτες ως επιχειρηματικό όφελος.

7. Πολιτιστική διαδρομή και συλλογική μνήμη: επιρροή στους κατοίκους

Μία σημαντική και συνάμα διαφορετική παράμετρος στις πολιτιστικές διαδρομές αποτελεί το γεγονός ότι η εμπειρία που κερδίζουν οι επισκέπτες χαράσσονται στη μνήμη τους αλλά και στη

μνήμη όσων συμμετέχουν και βοηθούν στην υλοποίησή της. Η αποτύπωση στη μνήμη και στη σκέψη των επισκεπτών και των κατοίκων είναι μια δυνατότητα που οφείλει να ληφθεί υπόψη κατά το σχεδιασμό της πολιτιστικής διαδρομής. Ο συλλογικός χαρακτήρας που μπορεί να λάβει μια πολιτιστική διαδρομή παίζει καθοριστικό παράγοντα στην επιτυχία της δράσης αλλά και στην ενίσχυση της ταυτότητας των κατοίκων στις πόλης. Οι μνήμες που δημιουργούν οι κάτοικοι, ακόμη κι αν δεν γνωρίζει ο ένας τον άλλο, δείχνουν πως η πολιτιστική διαδρομή είναι σε θέση να δημιουργήσει κοινά βιώματα και την αίσθηση του «ανήκειν» στην κοινότητα. Η μνήμη και η ταυτότητα αποτελούν δύο αλληλένδετες διαδικασίες καθώς η ταυτότητα διαμορφώνεται μέσα από τη συλλογική μνήμη. Η κοινότητα διαμορφώνεται μέσα από τα κοινά βιώματα και στοιχεία. Τέτοιου είδους στοιχεία και συνιστώσες είναι οι κοινές κοινωνικές, οικονομικές και εδαφικές καταβολές αλλά και η συμβολική διάσταση του «κοινού ανήκειν». Το αίσθημα ότι όλοι έχουν έναν κοινό τόπο και σημείο στο οποίο ανήκουν προέρχεται μέσω των κοινών δράσεων και πράξεων αλλά και μέσα από την αλληλεπίδραση με τον χώρο στον οποίο ζουν. Η πόλη του Άργους, όντας μια πόλη με πλούσια ιστορία και σημαντικό αρχαιολογικό απόθεμα, αποτελεί το κατάλληλο πλαίσιο μέσα στο οποίο μπορούν τόσο οι κάτοικοι όσο και οι επισκέπτες να διαμορφώσουν μια κοινή συλλογική μνήμη. Έτσι, δημιουργείται η συμβολική αναπαράσταση της κοινότητας και η διάσταση του πολιτισμού και της ιστορίας ανάγεται σε ένα βασικό χαρακτηριστικό της περιοχής και των κατοίκων. Η πολιτιστική διαδρομή, ως δραστηριότητα που λαμβάνει χώρα σε κατά μήκος ολόκληρης της πόλης, φαίνεται πως μπορεί να αποτελέσει στοιχείο συλλογικής μνήμης για τους κατοίκους της Αργολίδας. Εν γένει, η μνήμη είναι ένας τρόπος αντίληψης του Είναι του ανθρώπου. Οι διαδικασίες διαμόρφωσης της μνήμης, όπως η επανάληψη και η προφορική ανταλλαγή αντιλήψεων, μπορούν να είναι κοινές για τα άτομα μιας περιοχής ή ακόμη μιας χώρας. Όπως έχει τονιστεί και παραπάνω, με αυτόν τον τρόπο δημιουργείται η συλλογική μνήμη (collective memory), όπως αναφέρει και ο κοινωνιολόγος και φιλόσοφος Maurice Halbwachs. Η μνήμη αυτή δημιουργείται μέσα από ένα αντικείμενο ή μια τοποθεσία. Ακόμη, η μνήμη είναι το κοινό σημείο που μοιράζονται τα άτομα που συμμετέχουν σε ένα συμβάν ή μία εμπειρία (Halbwachs, 2013:30-42). Ακόμη, ο George Marcus αναφέρει ότι το παρόν καθορίζεται από τη μνήμη και πως η ίδια η μνήμη διαθέτει τις δικές της ξεχωριστές αφηγήσεις και αποτυπώματα, που είναι συνώνυμα με τη διαδικασία του σχηματισμού της ταυτότητας. Έτσι, μπορεί η πολιτιστική διαδρομή να μην σημείο αναφοράς ενός, ιστορικά χαρακτηρισμένου, σημαντικού γεγονότος, ωστόσο, ως κοινωνικά υποκείμενα, τα άτομα της κοινότητας είναι σε θέση να υιοθετήσουν αυτή την πολιτική και να τη νοηματοδοτήσουν συμβολικά ως κομμάτι της ταυτότητας και της καθημερινότητάς τους, μέσα από τη συμμετοχή στις δράσεις αλλά και την συνδιαλλαγή με τους επισκέπτες της πόλης (Χρυσανθοπούλου, 2018: 70-71). Η κοινότητα είναι

ένας σημαντικός πυλώνας πολιτισμικής ταυτότητας, σημαδεύοντας την καθημερινότητα και την κουλτούρα του ατόμου. Έτσι, δημιουργείται μια κοινή οπτική και συναισθήματα, τα οποία είναι συνδεδεμένα και έρχονται στην επιφάνεια μέσα από τα κοινωνικά ερεθίσματα και συναναστροφή. Πρόκειται για συναισθήματα και τάσεις που δημιουργούν μια ασυνείδητη σχεδόν στάση ζωής των κατοίκων, επηρεασμένη από την πολιτιστική διαδρομή ως κομμάτι της ταυτότητας της πόλης, που θα μπορούσε να ερμηνευθεί και να χαρακτηριστεί με βάση την 'έξη' (habitus) του Bourdieu (Bourdieu, 2013: 160). Μία ξενάγηση, ένας περίπατος, μία επίσκεψη στους αρχαιολογικούς χώρους, η συναναστροφή με τους επισκέπτες της πόλης, είναι αρκετά ώστε οι κάτοικοι της περιοχής της Αργολίδας να συνδέσουν την πολιτιστική διαδρομή συμβολικά με τη γη, τον χώρο, την πόλη και το νομό εν γένει. Η πολιτιστική διαδρομή μπορεί να αναδείξει τον ιδιαίτερο χαρακτήρα της πόλης, ο οποίος δεν είναι άλλος από την ίδια την ιστορία ως το κύριο αγαθό της περιοχής, όντας ένα σημαντικό κεφάλαιο του πολιτισμικού αγαθού της.

Έτσι, φαίνεται πως η πολιτιστική διαδρομή μπορεί να λάβει μια επιπλέον δυναμική η οποία θα έχει αντίκτυπο όχι μόνο στους επισκέπτες της πόλης αλλά και στους ίδιους τους κατοίκους. Ως πολιτική της ευρωπαϊκής ένωσης η ανάπτυξη και η προβολή μιας πόλης ή περιοχής μέσα από τη δημιουργία πολιτιστικών διαδρομών δεν αφήνει ανεπηρέαστους τους κατοίκους. Μπορεί η προσέλκυση επισκεπτών να είναι ένας από τους βασικούς στόχους, ωστόσο, η λειτουργία και η υλοποίηση στηρίζεται στις δυνάμεις των ντόπιων κατοίκων. Μέσα από την συμμετοχή τους και την επαγγελματική ευκαιρία που μπορεί να προκύψει, γίνονται κομμάτι ολόκληρης της δράσης και μετουσιώνουν μια πρακτική σε κομμάτι της ταυτότητας και της καθημερινότητας τους. Ακριβώς γι' αυτό το λόγο, η πολιτιστική διαδρομή οφείλει να λαμβάνει υπόψη όχι μόνο την οπτική των φορέων και των επισκεπτών αλλά και των κατοίκων της πόλης καθώς στηρίζεται και επηρεάζει και τους ίδιους.

8. Συμπεράσματα

Η παρούσα διπλωματική εργασία είχε ως στόχο να εξετάσει και να ανακαλύψει τον ρόλο που μπορεί να διαδραματίσει η αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς και του πολιτιστικού αγαθού ενός τόπου στην ανάπτυξή του. Η διαδεδομένη και καθιερωμένη, στις μέρες μας, έννοια της πολιτιστικής κληρονομιάς τη μετατρέπει σε ένα δυναμικό πεδίο δράσης που ξεπερνά την παρωχημένη αντίληψη της προστασίας των καταλοίπων του παρελθόντος και μόνο. Η πολιτιστική κληρονομιά γίνεται ένας μία σύγχρονη έννοια, ένα μοντέρνο εργαλείο που μπορεί να λειτουργήσει ποικιλοτρόπως, ως μέσο πληροφόρησης, εκπαίδευσης, γνώσης, ψυχαγωγίας και οικονομικής ανάπτυξης.

Οι πολιτιστικές διαδρομές ως πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ως εργαλείο ανάδειξης του τουριστικού και πολιτιστικού προϊόντος μιας περιοχής ή πόλης μπορούν να έχουν τα καλύτερα αποτελέσματα ως προς την κατεύθυνση της ανάδειξης και ανάπτυξης ενός τόπου. Αυτό γίνεται αντιληπτό και μέσα από καλές πρακτικές σε διεθνές επίπεδο, όπως ήδη έχει αναφερθεί. Ως μελέτη περίπτωσης η πόλη του Άργους προσφέρει ένα αρκετά γόνιμο πεδίο εφαρμογής μιας πολιτιστικής στρατηγικής και πολιτικής όπως είναι οι ευρωπαϊκές πολιτιστικές διαδρομές.

Καθώς το κύριο ερευνητικό ερώτημα που προσπάθησε να απαντήσει η παρούσα έρευνα είναι κατά πόσο και με ποιο τρόπο μπορούν οι ευρωπαϊκές πολιτικές και συγκεκριμένα οι πολιτιστικές διαδρομές να βοηθήσουν στην ανάπτυξη και ανάδειξη των μνημείων μιας πόλης και μιας τοπικής κοινωνίας, φαίνεται ότι η συγκεκριμένη πολιτική είναι σε θέση να αναβαθμίσει την πόλη. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας τόσο οι κάτοικοι όσο και οι υπάλληλοι που εργάζονται σε δυνητικά αρμόδιους φορείς πιστεύουν ότι μόνο οφέλη μπορεί να προσφέρει μια πολιτιστική διαδρομή στο Άργος. Συγκεκριμένα, το Άργος και η ευρύτερη περιοχή της Αργολίδας διαθέτει πλούσιο πολιτιστικό και φυσικό απόθεμα που μπορεί να αποτελέσει ισχυρό υπόβαθρο για τη διαμόρφωση πολιτιστικών διαδρομών και να θέσει τις βάσεις για την ανάπτυξη της περιοχής. Όλοι οι συμμετέχοντες στην έρευνα αναγνώρισαν την σημαντική βοήθεια που μπορεί να προσφέρει μια τέτοια δράση τόσο σε πολιτιστικό όσο και σε οικονομικό και τουριστικό επίπεδο. Στη συνέχεια, η διαμόρφωση της πολιτιστικής διαδρομής στην πόλη του Άργους, προέκυψε ύστερα από καταγραφή της υφιστάμενης πολιτιστικής κατάστασης της περιοχής, μελετώντας και καταγράφοντας τα σημεία ενδιαφέροντος και αξιοποίησης, σε συνδυασμό με τα επιχειρησιακά προγράμματα των αρμόδιων δημόσιων φορέων αλλά και συσχετίζοντας την διαδρομή με αντίστοιχες εφαρμοσμένες δράσεις και πρακτικές. Η αξιοποίηση και ανάδειξη των

δυνατών σημείων της περιοχής και των ευκαιριών-συγκυριών τόσο από το εξωτερικό όσο και από το εσωτερικό περιβάλλον, καθώς και η αντιμετώπιση των αδυναμιών της λειτούργησαν ως βασικός άξονας για την διαμόρφωση ενός σχεδίου δράσης και τη διατύπωση σχετικών προτάσεων. Ο σχεδιασμός και οι πρακτικές της προτεινόμενης πολιτιστικής διαδρομής έχει διττό σκοπό: επιδιώκεται αφενός η ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των κατοίκων για την πολιτιστική κληρονομιά και το πολιτιστικό απόθεμα της πόλης τους, μιας πόλης με ιδιαίτερα ιστορικό χαρακτήρα όπως είναι το Άργος, ώστε να αποτελέσει έναν παράγοντα κοινωνικής ευημερίας και πολιτιστικής αναβάθμισης, η συμμετοχή και ενεργοποίηση των επιχειρηματιών σε επιχειρηματικές δράσεις με γνώμονα τον πολιτιστικό και φυσικό πλούτο της περιοχής και αφετέρου τις επαγγελματικές ευκαιρίες που μπορούν να προκύψουν. Επιπλέον, η πολιτιστική διαδρομή έχει ως στόχο στην παροχή εναλλακτικών δράσεων ως κίνητρο για τη μετατροπή των υφιστάμενων επισκεπτών ημερήσιου μαζικού τουρισμού, σε επισκέπτες εναλλακτικών μορφών τουρισμού με έμφαση στον πολιτισμό και με απώτερο στόχο την παροχή μιας ξεχωριστής εμπειρίας μέσα από ιδιαίτερες δράσεις που αναδεικνύουν την ιστορία και τον πολιτισμό της πόλης. Μείζων στόχος και κεντρικός άξονας της πολιτιστικής διαδρομής είναι και οικονομική ανάπτυξη και η δημιουργία θέσεων εργασίας και ευκαιριών στην πόλη του Άργους. Οι συνεργασία δημόσιων και ιδιωτικών φορέων (όπως πολιτιστικοί φορείς και επαγγελματίες στο χώρο του τουρισμού) θεωρείται ότι αποτελούν μία βασική προϋπόθεση για την επιλογή του κατάλληλου φορέα διαχείρισης, ο οποίος θα αναλάβει το σχεδιασμό, την προετοιμασία και τον συντονισμό των ενεργειών για την υλοποίηση της διαδρομής.

Παράλληλα, βασικό ρόλο, κατά το σχεδιασμό αλλά και σε όλα τα στάδια υλοποίησης των διαδρομών παίζει ο τομέας της επικοινωνίας και της γενικότερης επικοινωνιακής πολιτικής. Στο πλαίσιο αυτό, ιδιαίτερη έμφαση οφείλει να δοθεί στη χρήση των νέων τεχνολογιών και των σύγχρονων μέσων πληροφόρησης και ενημέρωσης του κοινού τόσο κατά τον σχεδιασμό αλλά πολύ περισσότερο κατά την έναρξη λειτουργίας και εφαρμογής της.

Έτσι, γίνεται αντιληπτό ότι οι ποικιλίες των πρακτικών για την δημιουργία μιας πολιτιστικής διαδρομής είναι αμέτρητες και οι ευκαιρίες αξιοποίησης που προσφέρονται είναι πολλές. Η συστηματική μελέτη και η πλαισιωμένη από θεωρητική κατάρτιση, έρευνα και αναζήτηση στον τομέα αυτό, έχει ως αποτέλεσμα την επινόηση νέων πρακτικών και την κατάκτηση νέων εμπειριών και δράσεων. Το κύριο γνώρισμα όλων των πρακτικών της ευρωπαϊκής πολιτικής της πολιτιστικής διαδρομής είναι ότι έχουν ανθρωποκεντρικό χαρακτήρα. Άλλωστε και ο πολιτισμός είναι ανθρώπινο απαύγασμα της σκέψης και της εμπειρίας του ανθρώπου μέσα στους αιώνες. Γι' αυτό το λόγο, φαίνεται ότι η πολιτιστική διαδρομή αποτελεί μια καλή πρακτική και πολιτική

για την πόλη του Άργους, μιας πόλης με μακρά ιστορία, πλούσιο πολιτισμό και σπουδαία μνημεία. Όντας μια πόλη με πλούσιο ποικιλόμορφο πολιτιστικό και φυσικό απόθεμα, αλλά και εξαιτίας της γεωγραφικής-στρατηγικής της θέσης, έχει πολλές δυνατότητες αξιοποίησης και ανάπτυξης αυτού του πλούτου. Μέσα από τον κατάλληλο σχεδιασμό, μελέτες και οργάνωση ανάδειξης των πολιτιστικών και φυσικών του πόρων, το Άργος μπορεί να εξελιχθεί σ' έναν ιδιαίτερο και ενδιαφέροντα προορισμό πολιτιστικού τουρισμού που θα λειτουργήσει ως πυλώνας κοινωνικής, πολιτιστικής, περιβαλλοντικής και οικονομικής ανάπτυξης ολόκληρου του νομού.

Βιβλιογραφικές αναφορές

Αντζουλάτου-Ρετσίλα Ευρυδίκη (1986) Λαογραφικά μουσεία και παιδεία. Αθήνα.

ΑΡΓΟΛΙΚΗ ΑΡΧΕΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ (2009). [«Το Άργος προτείνεται ως πρωτεύουσα της Ελλάδας \(1833 -1834\)»](#). Ανακτήθηκε στις 12/7/2022

Αρχαιολογικό Μουσείο Μυκηνών. Διαθέσιμο στο http://odysseus.culture.gr/h/1/gh151.jsp?obj_id=7061 Ανακτήθηκε στις 14/9/2022

Αρχείο της εφημερίδας «ΑΡΓΕΙΑΚΟΝ ΒΉΜΑ», Άργος.

Αυγερινού-Κολώνια, Σ. (1995). *Πολιτιστικές τουριστικές διαδρομές: δρόμοι διαλόγου και ανάπτυξης. Σύγχρονα θέματα* (55), 104-111

Αυγερινού-Κολώνια, Σ. (2009). *Πολιτιστικές Διαδρομές: Μία πρόταση για τη μελέτη και την ανάδειξη της πολύπλευρης πολιτιστικής πραγματικότητας*. Τιμητικός τόμος για τον καθηγητή Διονύση Ζήβα, Αθήνα: ΕΜΠ.

Βαρβούνης Μ.Γ. (1994) *Συμβολή στη Μεθοδολογία της Επιτόπιας Λαογραφικής Έρευνας*. Εκδόσεις Οδυσσέας: Αθήνα. Σελ. Σποράδην 50-70.

ΒΥΜΑ. Ιστορία του μουσείου, Διαθέσιμο στο <https://www.byma.gr/mousio/istoria-tou-mousiou/> Ανακτήθηκε στις 14/9/2022.

Γκαντζιάς, Γ. & Κορρές, Γ. (2011). *Πολιτιστική Οικονομία και Χορηγίες: Οικονομική Διαχείριση και Ανάπτυξη Πολιτισμικών Μονάδων (Εναλλακτικό Διδακτικό Υλικό)*, Πάτρα: Ε.Α.Π

ΔΙΑΖΩΜΑ. ΓΙΑ ΤΟ ΕΡΓΟ “ΠΡΟΤΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΠΟΝΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗ ΧΩΡΙΚΗ ΕΠΕΝΔΥΣΗ ΔΙΑΔΡΟΜΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗ ΘΕΣΣΑΛΙΑ”

[Microsoft Word - 2. ΠΡΟΤΑΣΗ ΙΤΙ .docx \(diazoma.gr\)](#) Ανακτήθηκε στις 30/8/2022

Δοξιάδης Θωμάς, Λιβέρη Διονυσία, *Τόπος, τοπίο, ταυτότητα και επονομασία*. Άρθρο, 2012. Διαθέσιμο στο www.citybranding.gr Ανακτήθηκε στις 2/9/2022

Δουλαβέρας Αριστείδης *‘Η νεωτερικότητα στον φιλέορτο βίο της Μεσσηνίας: Νέο-αγροτικές και συναφείς γιορτές’* στο Βαρβούνης Γ. Μανόλης, Σέργης Γ. Μανόλης, Δαμιανού Μ. Δέσποινα, Μαχά-Μπιζούμη Νάντια, Θεοδωρίδου Γ. Γαρυφαλλιά (επιμ.) (2016) *Η διαχείριση της παράδοσης. Ο λαϊκός πολιτισμός ανάμεσα στο φολκλορισμό, στην πολιτιστική βιομηχανία και τις τεχνολογίες αιχμής*. Εκδοτικός Οίκος Κ.&Μ. Αντ. Σταμούλη. Θεσσαλονίκη.σελ. 93-105

Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Συμπεράσματα του Συμβουλίου σχετικά με τη διαχείριση των κινδύνων στον τομέα της πολιτιστικής κληρονομιάς (2020/C 186/01). [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020XG0605\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020XG0605(01)&from=EN) Ανακτήθηκε στις 5/7/2022

ΕΣΠΑ2014-2020. ΕΠ Πελοποννήσου. Άλλες Χρηματοδοτήσεις. [Άλλες χρηματοδοτήσεις \(espa.gr\)](#) Ανακτήθηκε στις 30/8/2022

Ζαϊμάκης Γιάννης (2011) *Κοινοτική Εργασία και Τοπικές Κοινωνίες. Ανάπτυξη, Συλλογική δράση, Πολυπολιτισμικότητα*. Εκδόσεις Πλέθρον, Αθήνα, σελ. 17

Καραβασίλη, Μ. (2000). Προστασία και συντήρηση νεότερης μνημειακής κληρονομιάς: ο υλικός και ο ανθρώπινος χώρος στο ιστορικό αγροτοβιομηχανικό συγκρότημα της Lake Corais Co. στην Κωπαΐδα (Doctoral dissertation, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών (ΕΚΠΑ). Τμήμα Επικοινωνίας και Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης).

Καραβασίλη, Μ. & Μικελάκης, Ε. (1999). Πολιτιστικές διαδρομές. Προς μια ερμηνευτική του “πολιτισμικού τοπίου” με αναπτυξιακή προοπτική. *Αρχαιολογία & Τέχνες*, τ.71, 82-86.

Κόκκος Α (2005) *Εκπαίδευση Ενηλίκων. Ανιχνεύοντας το πεδίο*. Εκδόσεις Μεταίχιμο: Αθήνα, σελ. 60-65

Κόνσολα, Ντ. (2006). *Πολιτιστική Ανάπτυξη και Πολιτική*, Εκδόσεις Παπαζήση: Αθήνα.

Κόνσολα, Ντ. (2013). *Στρατηγικό Σχέδιο πολιτιστικού τουρισμού για την Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου. 11ο Τακτικό Επιστημονικό Συνέδριο. "Αγροτική Οικονομία, Υπαιθρος Χώρος, Περιφερειακή και Τοπική Ανάπτυξη"*, 14-15 Ιουνίου 2013. Πάτρα: Ελληνικό τμήμα της Ευρωπαϊκής Εταιρείας Περιφερειακής Επιστήμης (ERSA-GR).

Κούζας Χ. Γεώργιος 'Ο κόσμος της λαϊκής αγοράς: Προς μια κοινωνική ανάγνωση των λειτουργιών και των προεκτάσεων των σύγχρονων υπαίθριων αγορών.' Στο Αλεξιάδης Αλ. Μηνάς, Κούζας Χ. Γεώργιος (επιμ.) *Λαογραφία. Δελτίον της Ελληνικής Λαογραφικής Εταιρείας*. Τόμος ΜΒ' (42) (2010-2012) Πρακτικά Πανελληνίου Συνέδριου: *1909-2009 100 Χρόνια Ελληνικής Λαογραφίας. Πανεπιστήμιο Αθηνών 11-13 Μαρτίου 2009*. Πρακτικά Ημερίδας: *Η έρευνα των λαϊκών διηγήσεων στον ελληνικό και το διεθνή χώρο*. Αθήνα 2013. Σελ. 505-550

Κοφινιώτης Ιωάννης (2008) *Ιστορία του Άργους από των Αρχαιοτάτων Χρόνων μέχρις ημών*. Εκδόσεις Εκ Προοιμίου: Άργος.

Λουκάτος Σ. Δημήτριος (2015) *Εισαγωγή στην Ελληνική Λαογραφία* Εκδόσεις Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Δ' ανατύπωση, Αθήνα, σελ. 24

Μερακλής Γ Μιχαήλ.(2011) *Ελληνική Λαογραφία. Κοινωνική Συγκρότηση, Ήθη και Έθιμα, Λαϊκή Τέχνη*. Τρίτη έκδοση συμπληρωμένη. Εκδόσεις Ινστιτούτο του βιβλίου-Καρδαμίτσα: Αθήνα. Σελ. 35-40

Νιτσιάκος Βασίλης (2014), *Προσανατολισμοί. Μια κριτική εισαγωγή στη Λαογραφία*. 2η έκδοση. Εκδόσεις Κριτική. Αθήνα. Σελ. 135-136-137

Οικονόμου Ανδρομάχη Ι. (2007) *Φύση, Τεχνολογία και Κοινωνία στις Ορεινές Κοινότητες του Κιθαιρώνα*. Εκδόσεις Οδυσσεάς: Αθήνα. Σελ. 20-22

Παπαχατζής Ν. (2000) *Ο πολιτισμός της Κλασικής Εποχής. Το μεσουράνημα του Ελληνικού Πνεύματος. Η Θρησκεία των Κλασικών Χρόνων. Τα Ηραία του Άργους*. στο: *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους. Κλασικός Ελληνισμός (2)*. Εκδοτική Αθηνών: Αθήνα. Σελ. 264-265

Περιήγηση στα μνημεία της Αργολίδας. Αρχαιολογικό Μουσείο Άργους. Διαθέσιμο στο <https://www.argolisculture.gr/el/lista-mnimeion/arhaiologiko-mouseio-argous/> Ανακτήθηκε στις 14/9/2022

Σαββάκη Χρύσα (2014) Η Λαϊκή Επιμόρφωση στην Αργολίδα. Σύγκριση των περιόδων 1981-1985 και 2004-2008. Έκδοση: Περιφερειακή Ενότητα Αργολίδας: Ναύπλιο. Σελ. 49

Σκυλακάκης, Θ. (2016). Παρουσίαση μελέτης υποβάθρου εσόδων της Πολιτιστικής διαδρομής στα Αρχαία θέατρα της Ηπείρου. <https://www.blod.gr/lectures/parousiasi-meletis-yrobathrou-esodon-tis-politistikis-diadromis-sta-arhaia-theatra-tis-ipeirou/> Ανακτήθηκε στις 30/9/2022

Συμβούλιο της Ευρώπης (2019) ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ. Διάρθρωση του Προγράμματος. Ιούνιος 2019. <https://rm.coe.int/eicr-coe-leaflet-gre-june2019-web-01/1680982323> Ανακτήθηκε στις 11/7/2022

Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού, Πολιτιστικές Διαδρομές του Συμβουλίου της Ευρώπης, <https://www.culture.gov.gr/el/service/SitePages/view.aspx?iID=3225>). Ανακτήθηκε 1/7/2022, 11/7/2022

Φωτοπούλου Σταυρούλα-Βίλλυ (2016) (επιστημονική επιμ.) *Όψεις της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς στη Χίο*. Εκδόσεις Πολιτιστικό Ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς, Αθήνα. Σελ. 17

Χαμπούρη-Ιωαννίδου, Α., (2003). Στρατηγική Διαχείρισης των Πολιτιστικών Ιδρυμάτων. Στο: Βινιεράτου, Μ., Γεωργίου, Α., Γλύτση, Ε., Κιούκας, Α., Κοσκινά, Α., Μπουσουλέγκα, Χ., Οικονόμου, Μ. Σκούρα, Β., Ταξοπούλου, Ι. & Χαμπούρη-Ιωαννίδου, Α. Πολιτιστική Πολιτική και Διοίκηση, Πάτρα:Ε.Α.Π.σελ.25-66.

Χατζηνικολάου, Μπ., Ζηρίνης, Γ. & Σοφικίτου, Μ. (2015). Για μια πολιτιστική διαδρομή. <http://www.diazoma.gr/site-assets/1.-Κείμενο-βάσης-για-Διαδρομές.pdf> Ανακτήθηκε στις 30/8/2022

Χρυσανθοπούλου Βασιλική (2018) Τόποι μνήμης στην Καστελλοριζιακή μετανάστευση και διασπορά. Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, σελ. 69-70-71

Halbwachs Maurice (2013) Η συλλογική μνήμη. Μετάφραση: Τίνα Πλυτά. Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, σελ. σποράδην 30-42

Hornblower Simon (2005) Ο Ελληνικός κόσμος 479-323 π.Χ. Εκδόσεις Οδυσσέας, Αθήνα. Σελ. 141, 142.

Garry Johnson, Whittington Richard, Scholes Kevan, Angwin Duncan, Regner Patrick (2016), Βασικές Αρχές στρατηγικής των επιχειρήσεων, 2^η έκδοση, μτφ Δημήτρης Χατζούδης, εκδ. Κριτική: Αθήνα.

LEADER+. Τι είναι η Κοινοτική Πρωτοβουλία Leadre+. <https://pieriki-anaptixiaki.gr/leader.html>
Ανακτήθηκε στις 30/8/2022

Terrabook, Ελλάδα, Αργολίδα, ΑΡΓΟΣ. <https://greece.terrabook.com/el/argolis/page/argos/>.
Ανακτήθηκε 28/6/2022

Tilley Christopher 'Χώρος, τόπος, τοπίο. Φαινομενολογικές προσεγγίσεις' στο Γιαλούρη Ελεάνα (επιμ.) (2012) *Υλικός Πολιτισμός. Η ανθρωπολογία στη χώρα των πραγμάτων*. Εκδόσεις Αλεξάνδρεια. Αθήνα. Σελ. 219-220

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

Alison Caffyn (Freelance Tourism Consultant Specialising in Tourism Development and Rural Regeneration) (2012). Advocating and Implementing Slow Tourism, *Tourism Recreation Research*, 37:1, 77-80, DOI: 10.1080/02508281.2012.11081690. Ανακτήθηκε στις 7/7/2022

Bolender, Douglas J. (2010). *Eventful Archaeologies: New Approaches to Social Transformation in the Archaeological Record*. SUNY Press. [ISBN 978-1-4384-3423-0](https://doi.org/10.1080/978-1-4384-3423-0). Ανακτήθηκε στις 12/7/2022.

Bourdieu Pierre (2013) Η Διάκριση. Κοινωνική κριτική της Καλαιοθητικής κρίσης. εκδ. Πατάκης: Αθήνα. Σελ. σποράδην 155-200.

Hall J. (1995) "How Argive was the Argive Heraion? The political and cultic geography of the Argive plain, 900-400 BC". *AJA* 99, 577-613

ICOMOS, International Council on Monuments and Sites – 16e AG / 16th GA – Québec 2008 – Itinéraires culturels / Cultural Routes. https://www.icomos.org/images/DOCUMENTS/Charters/culturalroutes_e.pdf Ανακτήθηκε στις 7/7/2022

ICOMOS, The ICOMOS charter on cultural routes, (2008). 2019, από https://www.icomos.org/quebec2008/charters/cultural_routes/EN_Cultural_Routes_Charter_Proposed_final_text.pdf Ανακτήθηκε στις 17/11/2022

Loulanski, T. (2006). Revising the Concept for Cultural Heritage: The Argument for a Functional Approach, *International Journal of Cultural Property*, USA,13(2), 207 – 233.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ερωτηματολόγιο έρευνας. Πολιτιστική διαδρομή στην πόλη του Άργους. 20 συμμετέχοντες.
Περίοδος έρευνας 9/1/2021 έως 15/2/2023

Τι κάνει την πόλη του Άργους να ξεχωρίζει;

- η κοντινή απόσταση από την πρωτεύουσα
- η ιστορία και ο πολιτισμός
- η τουριστική ανάπτυξη

Κατά τη γνώμη σας, οι αρχαιολογικοί χώροι και τα μουσεία της πόλης έχουν αναδειχθεί;

- πολύ
- λίγο
- καθόλου

Τα ευρωπαϊκά προγράμματα όπως είναι οι πολιτιστικές διαδρομές θεωρείτε ότι μπορούν να αναδείξουν την πόλη ως προορισμό πολιτιστικού ενδιαφέροντος;

- πολύ
- λίγο
- καθόλου

Θεωρείτε ότι τα εκπαιδευτικά προγράμματα στα μουσεία και τους αρχαιολογικούς χώρους είναι χρήσιμα;

- ναι
- όχι

Θεωρείτε ότι τα ψηφιακά μέσα όπως τα social media, το internet, μια ιστοσελίδα μπορούν να αναδείξουν μια πολιτιστική διαδρομή;

- πολύ
- λίγο
- καθόλου

Πιστεύετε ότι το Άργος μπορεί να αποκομίσει οφέλη από μία τέτοια δράση;

- ναι
- όχι

Εάν ναι, τι είδους οφέλη;

- τουριστική ανάδειξη
- οικονομική ανάπτυξη
- ανάδειξη του πολιτισμού και της ιστορίας της πόλης, τόσο στους επισκέπτες όσο και στους κατοίκους
- όλα τα παραπάνω

Σας έχει απασχολήσει ο σχεδιασμός και η υλοποίηση μιας πολιτιστικής διαδρομής κατά τη διάρκεια της καριέρας σας;

- ναι
- όχι

Εκτός από τους αρχαιολογικούς χώρους, θα πρέπει κατά τη γνώμη σας, να ενταχθούν και τα μουσεία αλλά και δράσεις όπως η γιορτή του πορτοκαλιού και η αναβίωση εθίμων στην πολιτιστική διαδρομή;

- ναι
- όχι

Θεωρείτε ότι οι φορείς όπως οι ΟΤΑ Α και Β βαθμού μπορούν να συνεισφέρουν οικονομικά και υλικοτεχνικά στο σχεδιασμό και την υλοποίηση της πολιτιστικής διαδρομής στο Άργος;

- ναι
- όχι

Η υλοποίηση της πολιτιστικής διαδρομής θεωρείτε ότι θα ενδιαφέρει και τους κατοίκους;

- ναι
- όχι